

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

**GÜNDELİK HAYAT BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞİNMACILARI
ŞEYTANLAŞTIRMA PRATİKLERİ: ÖNDER MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

Ercan ARICAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

GÜNDELİK HAYAT BAĞLAMINDA SURİYELİ SIĞINMACILARI
ŞEYTANLAŞTIRMA PRATİKLERİ: ÖNDER MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Ercan ARICAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Ercan Arıcan tarafından hazırlanan "Gündelik Hayat Bağlamında Suriyeli Sığınmacıları Şeytanlaştırma Pratikleri: Önder Mahallesi Örneği" başlıklı bu çalışma, 17.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Melike Kaplan (Başkan)

Prof. Dr. Suavi Aydın (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Göze Orhon (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

17.06.2019

Ercan Arıcan

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Suavi Aydın danışmanlığında tarafımdan retildeđini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ercan ARICAN

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım sürecinde ihmal ettiğim ancak desteklerini her zaman hissettiğim anneme ve değerli aileme,

Hem yüksek lisans eğitimim hem de tez çalışmam sürecinde fikirleriyle yol gösteren, eleştirel düşünmeyi ve başka bir açıdan da bakmanın mümkün olabileceğini gösteren; ve en önemlisi, yaptığım şeyden kendim emin değilken bana güvenen ve kendi sözümü söylememi destekleyen tez danışmanım ve değerli hocam Suavi Aydın'a,

Akademinin, başkalarının söylediğini tekrar etmekten öte bir şey olduğunu ve yazılarımızda bizim sözümüzü duymak istediğini söyleyen, söylediklerimize ve düşüncelerimize değer veren, hem akademik hem kişisel anlamda desteğini esirgemeyen canım hocam Hatice Şule Oğuz'a,

Çalışmalarımı titizlikle inceleyip her zaman daha iyisini yapmamı sağlayan ve yol gösteren değerli hocam Göze Orhon'a,

Önerileriyle tezimin eksiklerini gidermeme yardımcı olan kıymetli hocam Melike Kaplan'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca verdikleri derslerde doğrudan veya dolaylı olarak bu tez çalışmasının ortaya çıkmasını ve tamamlanmasını sağlayan ve hiçbir zaman dinlemekten bıkmayacağım değerli hocalarım Aksu Bora, Burcu Canar ve Ayşe Nevin Yıldız'a,

Lisans eğitimim boyunca verdiği derslerle bu tezin temelini atmış olan değerli hocam Barış Gümüüşbaş'a,

Hem en sevinçli hem de en stresli anlarımda yanımda olan, fikirleri tartışabileceğimiz ortamlar sağlayan ve yolumu bulmakta yardımcı olan değerli dostlarım Ekrem, Ezgi, Zeynep ve Mert'e,

Çay, kahve muhabbetleriyle her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen dostlarım Ahmet ve Esra'ya; ve bu süreçte bana destek olan bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

ARICAN, Ercan. “*Gündelik Hayat Bağlamında Suriyeli Sığınmacıları Şeytanlaştırma Pratikleri: Önder Mahallesi Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca insan ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Ancak zorunlu göç, egemenliği altındaki coğrafya üzerinde homojen bir ulus yaratma idealinde olan ulus-devletler tarafından bir problem olarak ele alınır. Bu nedenle ulus-devletler göç akışlarını engellemek adına çeşitli stratejiler uygulamaktadır. Sığınmacılara yönelik uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler de zorunlu göçün insani yönüne odaklanmaktan ziyade, göçü ulusal güvenlik çerçevesinde ele almaktadır. En yoğun Suriyeli sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapan ülkelerden birisi de Türkiye’dir. Sığınmacılara yönelik devlet politikaları zorunlu göçü makro ölçekte ulusal sınırların güvenliği bağlamında ele almakta ve sığınmacıların gündelik hayat deneyimleri göz ardı edilmektedir. Bu nedenle sığınmacılar egemen söylemde sınırlara yönelik bir “tehdit” olarak işaret edilmektedir. Ulus-devletin, vatandaşlarının zihninde inşa ettiği “öteki” ve “tehdit” algısı, gündelik hayatta kültürlerarası karşılaşmalarda sığınmacılara karşı yabancı korkusunu tetiklemektedir.

Bu çalışma, Ankara’da Suriyeli sığınmacıların yoğun bir şekilde yaşadığı Önder Mahallesinde yapılan bir etnografik alan araştırmasının ürünüdür ve bu çalışma çerçevesinde sığınmacılar ve yerleşiklerin gündelik hayattaki karşılaşmalarının nasıl deneyimlendiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Ulus-devlet, sınırlar, zorunlu göç, banal milliyetçilik, gündelik hayat, şeytanlaştırma

ABSTRACT

ARICAN, Ercan. *“Demonizing the Syrian Refugees in Everyday Life Practices: A Case of Önder Neighborhood”*, Master’s Thesis, Ankara, 2019.

Due to Syrian Civil War, millions of people have been forced to leave their country and seek refuge in other countries. However, forced migration is regarded as a problem by the nation-states which aim to create a homogenous nation on the geography of their domination. Therefore, the nation-states apply various strategies to prevent refugee flows. Besides this, international agreements and conventions also address forced migration within the frame of security issues, instead of addressing humanitarian needs of refugees. Turkey is one of the countries with a high number of Syrian refugees. The state policies regarding the refugees have been addressing the forced migration in terms of national borders security at a macro level and thus ignoring everyday life experiences of the refugees. Consequently, refugees are indicated as a “threat” to national borders through the dominant discourse. Construction of refugees as “the other” as a “threat” within the minds of the national subjects, leads to xenophobia toward refugees within everyday life encounters.

This study is a product of an ethnographic field research conducted in Önder Neighborhood in Ankara, which is populated by a high number of Syrian refugees. And within the frame of this study, it is aimed to understand how the everyday encounters are experienced by both refugees and residents.

Keywords

Nation-state, boundaries, forced migration, banal nationalism, everyday life, demonization

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
FOTOĞRAF DİZİNİ	IX
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE.....	5
1.1 Göçe İlişkin Tanımlar, Kavramlar ve Göç Süreçleri.....	5
1.1.1 Göç Pratiği	5
1.1.2 Küresel Göç Süreçleri	9
1.1.3 Türkiye'ye Göç Süreçleri.....	12
1.1.4 Zorunlu Göç ve Sığınmacılık	16
1.1.4.1 Sığınmacıların Hukuki Statüsü ve Tarihsel Gelişimi	17
1.2 Ulus-Devlet: Ulusun ve Ötekileştirmenin Zihinsel İnşası	22
1.2.1 Makbul Vatandaşın İnşası.....	24
1.2.2 “Öteki”nin İnşası	25
1.3 Günah Keçisi Haline Getirme ve Şeytanlaştırma	27
1.3.1 Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma	30
1.4 Gündelik Hayat.....	32
1.4.1 Gündelik Hayatta Sınırlar ve Karşılaşmalar.....	34
1.4.2 Gündelik Hayat ve Etnisite.....	36
2. BÖLÜM: YÖNTEM.....	38
2.1 Alan Betimi	38
2.1.1 Önder Mahallesi ve Tarihsel Gelişimi	38
2.1.2 Sosyo-Ekonomik Bağlam.....	41
2.2. Yönteme Dair.....	44
2.3 Araştırmacının “Yabancı”lığı ve Araştırmanın Sınırlılıkları	48
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZ.....	52
3.1 Sosyo-politik Bağlam	52

3.2 Önder Mahallesi'nde Mekânın ve Toplumsal Hayatın Dönüşümü	55
3.2.1 “Ev”in Kaybı ve Nostaljik Milliyetçilik	59
3.2.2 “Kendi Ülkemizde Yabancı Olduk”	61
3.3 Alanda Sığınmacılık Deneyiminin Bilinmezliği	62
3.3.1 “Misafirliğin De Bir Sınırı Var...”	70
3.3.2 Alanda Sığınmacıların Dolaylı Algısı ve İçselleştirilmiş “Misafirlik”	72
3.4 Gündelik Hayattaki Karşılaşmalarda Yerleşimin Sığınmacı Algısı ve Banal Milliyetçilik	74
3.4.1 Alanda Etnik Hiyerarşinin İnşası: Kategorizasyon ve Stereotipler	77
3.4.2 Kaynakların Paylaşımı: “Benim kendi vatandaşım dururken, sen bunlara neden yardım ediyorsun?”	82
3.5 Günah Keçisi ve Şeytani “Öteki” Olarak Suriyeli Sığınmacılar	85
3.5.1 Yerleşimin Sığınmacılara İlişkin “Tekinsiz Yabancılar” Algısı	88
3.5.2 Bir Şeytanlaştırma Pratiği Olarak Sığınmacıları İnsani Özelliklerden Yoksun Bırakma	90
3.5.3 Bir Kamp Olarak Önder Mahallesi	94
3.5.4 Şeytanlaştırılan Sığınmacılara Yönelik Bertaraf Düşünceleri	97
3.5.5. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Dışlama ve “Ötekileştirme”yle Başa Çıkma Stratejileri	99
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	109
EKLER	115
EK 1. SİĞİNMACILARLA YAPILAN GÖRÜŞME SORULARI	115
EK 2. YERLEŞİMLERLE YAPILAN GÖRÜŞME SORULARI	116
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	117
EK 4. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	119

FOTOĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 1. Önder Mahallesi uydu görüntüsü.....	39
Fotoğraf 2. Önder Mahallesi'nde kentsel dönüşümün kalıntıları	41
Fotoğraf 3. Kentsel dönüşüm sonrası yarım kalmış ve hala içinde yaşayan insanların olduğu bir ev	42
Fotoğraf 4. Önder Mahallesi'nde kentsel dönüşüm sonrası uzun süre boş kalmış arazide yeni yükselen modern binalar	57
Fotoğraf 5. Mahallede sığınmacıların yıkılmış binaların yerinde oluşturduğu meyve ve sebze pazarı.....	58
Fotoğraf 6. Önder Mahallesi'nde Türk Bayrakları	95
Fotoğraf 7. Önder Mahallesinde Türk bayrakları.....	96
Fotoğraf 8. Sığınmacıları yönelik saldırılara ilişkin gazete haberi	97

GİRİŞ

Dünya üzerinde yaşayan nüfusun büyük bir çoğunluğu atalarından farklı bir yerde yaşamasına rağmen, her toplum kendisinin kadim zamanlardan beri bulunduğu coğrafyada olduğuna dair mitler üretmişler ve coğrafyayı da kendi kimlik algılarına göre şekillendirmişlerdir. Buna paralel olarak kendi toplumlarının biricikliğine ve üstünlüğüne inanarak diğer toplumlarla aralarına soyut ve somut sınırlar çizmişlerdir. Günümüz toplumları arasındaki en büyük sınır işaretlerinden birisi de ulus-devlet sınırlarıdır. Her ulus kendi sınırları içinde milli ve kültürel birliğini güçlendirmek adına sınırlarını sağlamlaştırmakta ve “öteki”lerin kendi toplumlarına sızmasına engel olmaya çalışmaktadır.

Her yıl milyonlarca insan kendi ülkelerinde var olan doğal felaketler, iklim değişiklikleri, savaşlar, sosyo-ekonomik, demografik, siyasal ve toplumsal sebeplerden dolayı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Ancak “belirli bir sınır bütünlüğüne sahip ulus-devletlerin kültürel homojenlik idealleri bakımından göç, bir problem olarak tanımlanır” (Aydın & Oğuz, 2015, s. 303). Zorunlu göçün ulusal homojenite ve ortak kültür idealine karşı bir tehdit olarak tanımlanması, bir güvenlik problemi olarak ele alınmasını da beraberinde getirir. Ulus-devletler küresel anlamda sınırlarına yönelik göç akışlarını engellemeye yönelik politikalar benimsemekte ve bu bağlamda uluslararası sözleşmelere ve anlaşmalara imza atmaktadır.

Ancak zorunlu göçe yönelik makro politikalar, göçün gündelik hayatta nasıl deneyimlendiğini göz ardı etmektedir. Gündelik hayat görünürde insanların rutin eylemlerinden oluşan ve aşına olunan durumlarla karşılaşılan bir konfor alanı olarak düşünülür. Görünürdeki doğallığının aksine gündelik hayat, insanların deneyimlerini ve yaşantılarını anlamlandırdıkları yerdir. Anlamaların üretildiği ve dolaşıma sokulduğu, kimliklerin yeniden üretildiği ve ideolojilerin kol gezdiği yerdir. Bu nedenle gündelik hayat politiktir ve çatışmaları içinde barındırır. Sığınmacıların, devlet ve vatandaşlarıyla karşılaşmaları gündelik hayat içerisinde

deneyimlenmektedir. Bu nedenle zorunlu göç, sadece ulusal sınır güvenliği bağlamında ele alınabilecek bir konu değildir.

Göçün sıradan insanlar tarafından nasıl deneyimlendiğini anlayabilmek için gündelik hayatın görünen yüzünden ziyade derinlerine inmek gerekmektedir. Herhangi bir kitaptan okuma yaparak toplumsal gerçekliğe ulaşmak zordur. Araştırma alanında var olan verili bir gerçeklik yoktur. Araştırmacının amacı, insanların kendi gerçeklik algılarını ortaya çıkarmaktır. Toplumsal “gerçek”leri ve gündelik hayatta eyleyenlerin gerçeklik algısını anlayabilmek, sıradan pratiklerin temelinde yatan anlamları, anlamlandırmaları ve insanların bu anlamlarla ne yaptıklarını öğrenmekten geçmektedir. Bu çalışma da gündelik hayatın bilgisine ulaşma arzusuyla ortaya çıkmış bir girişimdir.

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle birçok Suriyeli 2011 yılından itibaren Türkiye’ye sığınmaya başlamışlardır. Türkiye bu süreçte açık kapı politikası izleyerek sığınmacıların ülke sınırları içerisine girmesine izin vermiş ve sınıra yakın bölgelerde sığınmacı kampları kurulmuştur. Ancak Suriye’den gelen göç akışının fazla olması ve kamplardaki yaşam koşulları nedeniyle şu anda neredeyse Türkiye’nin her ilinde Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacı sayısının her geçen gün artması, sığınmacılara yönelik politik söylemin ve medya söyleminin de şiddetlenmesiyle paralel gitmiştir. Türkiye’deki sığınmacılar kamusal alanlarda, otobüste, sokakta, arkadaş buluşmalarında, sosyal medyada ve geleneksel medyada en çok konuşulan konulardan birisi olmuştur ve bu söylemlere genellikle nefret içerikli ve “öteki”leştirici ifadeler eşlik etmektedir. Gündelik hayatta herhangi bir sığınmacıyla karşılaşmamış birçok kişi sığınmacılara ilişkin ötekileştirici söylemlerde bulunabilmektedir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasının en büyük nedeni “gerçekte” gündelik hayatta kültürlerarası karşılaşmaların nasıl deneyimlendiğini anlamaya çalışmaktır.

Bu amaç çerçevesinde Ankara’da Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadığı bölgelerden birisi olan Önder Mahallesi’nde etnografik bir alan araştırması yapmaya karar verdim. Deneyimi anlayabilmek gündelik hayatta o deneyimlere ortak olmayla mümkündür. Bu nedenle alanın öznelerinin gündelik hayat deneyimlerine katılmamı ve bilgiyi birlikte üretmemizi sağlayacak bir araştırma

yöntemi olarak etnografik alan araştırması yöntemini seçtim. Araştırma süreci boyunca alanın özneleri olan sığınmacılar ve yerleşiklerle birçok informal ve derinlemesine görüşmeler yürüttüm.

Sığınmacılık deneyimini anlayabilmek ve gündelik hayattaki kültürlerarası karşılaşmaları anlamlandırabilmek için, gündelik hayata yön veren makro çerçeveyi göz ardı edemeyiz. Bu anlamda çalışmanın birinci bölümünde zorunlu göçün küresel ölçekte nasıl ele alındığına, zorunlu göçe ilişkin kavramsal tartışmalara ve son olarak hem küresel hem de ulusal ölçekte zorunlu göçe yönelik hukuki çerçeveye yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, yerleşikle sığınmacının karşılaşmalarına ilişkin daha derin bir kavrayış geliştirebilmek için yerleşğin, ev sahibi ulus-devletin vatandaşları olarak ele alınması gerekmektedir.

Birinci Bölümün ikinci başlığında ulus-devletin makbul vatandaş yaratma süreçleri ve ortak tarih, ortak kültür ve ulus bilinci çerçevesinde vatandaşlığın nasıl inşa edildiği ele alınmıştır. Çünkü yerleşikler dışarıdan gelen sığınmacıları kolektif hafızada ulus-devlet tarafından üretilmiş anlamlar çerçevesinde algılayacak ve eylemlerini bu anlam setlerine başvurarak şekillendirecektir. Ayrıca bu başlık altında, bir ulus tahayyülünün oluşması için gerekli olan “öteki”nin nasıl icat edildiği de tartışılmıştır.

Birinci bölümün üçüncü ve dördüncü başlıklarında, gündelik hayatın neden incelenmesi gereken bir özellik taşıdığı, gündelik hayatta gruplar arası sınırların nasıl inşa edildiği ve gündelik hayat içerisinde insanların etnisiteyle ne yaptıkları ele alınmıştır. Aynı zamanda gündelik hayattaki karşılaşmalarda etnisite ve kültürel farklılıklar üzerinden “öteki”nin nasıl şeytanlaştırıldığı Türk politik kültürü üzerinden örneklerle tartışılmıştır.

Araştırmanın yöntemine ilişkin detaylı tartışmaya ise ikinci bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde bir araştırma yöntemi olarak etnografinin tercih edilme sebebi, deneyimi anlamaya yönelik sağladığı imkânlar üzerinden incelenmiştir. Araştırma alanına ve alanın öznelerine ilişkin bilgilere de bu bölümde yer verilmiştir. Araştırma alanım olan Önder Mahallesi'nin tarihine, demografik ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin bilgiler alan betimine ilişkin başlık altında sunulmaktadır.

Alanın seslerinin yankılandığı bölüm ise son bölüm olan analiz bölümüdür. Bu bölümde öncelikle alandaki dinamiklerin hangi sosyo-politik bağlamda ortaya çıktığının bir çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Özellikle sosyal medya gibi yeniliklerin yaygınlaşmış olması nedeniyle düşüncelerin hızlı bir şekilde yayılablmesinin getirdiği sonuçlar ve hâkim egemen söylemin alandaki öznelere tarafından nasıl karşılandığı burada tartışılmıştır. Analiz bölümünün ilerleyen başlıklarında sığınmacılar gelmeden önce ve sonra mekânın nasıl dönüştüğünü ve sığınmacıların gelmesinden sonra yaşanan mekânsal dönüşümün yerleşikler tarafından nasıl algılandığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Daha sonra alanda sığınmacılık deneyiminin bilinirliğini ve bu deneyimin yerleşikler tarafından görmezden gelinmesine ilişkin pratikler tartışılmıştır. Analiz bölümünün dördüncü başlığında ise yerleşik ve sığınmacıların gündelik hayattaki karşılaşmalarında banal milliyetçiliğin nasıl görünürlük kazandığı ve sığınmacıları anlamlandırmada yerleşiklerin benimsediği kategorizasyon ve stereotipleştirme süreçleri ele alınmıştır.

Son olarak, sığınmacıların hem ulus-devletin egemenleri hem de gündelik hayattaki sıradan insanlar tarafından nasıl günah keçisi haline getirildikleri ve bertaraf edilmesi gereken “şeytani ötekiler” olarak konumlandırıldıkları ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde sığınmacıların, yerleşiklerin şeytanlaştırma pratikleri karşısında ne tür başa çıkma stratejileri benimsediklerine de yer verilmiştir.

Son yıllarda sınır ötesi göç akışlarının hızlanmasıyla birlikte hem uluslararası hem de ulusal literatürde göçe ilişkin çalışmalar artmıştır. Özellikle sığınmacı ve mültecilerin yaşam şartlarına, temsil edilme şekillerine ve devletin göç politikalarına ilişkin derinlikli ve hatırı sayılır çalışmalar yapılmıştır. Ancak yerleşikle sığınmacının karşılaşmalarını gündelik hayat bağlamında ele alan etnografik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, sığınmacıların yerleşikler tarafından şeytanlaştırılmasını gündelik hayat pratikleri çerçevesinde ele alması, gündelik hayattaki karşılaşmaları hem yerleşiklerin hem de sığınmacının bakış açısıyla anlamaya çalışması ve etnografik alan araştırmasına dayalı bir çalışma olması bakımından önem arz etmektedir.

1. BÖLÜM

KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1.1 Göçe İlişkin Tanımlar, Kavramlar ve Göç Süreçleri

1.1.1 Göç Pratiği

Göç insanlığın ortaya çıkışından beri var olagelmış bir eylemdir. Hatta insanlığın erken dönemlerinde, yerleşik hayata geçilmeden önce göçün insanlar için bir yaşam tarzı olduğu söylenebilir. İnsanlar yüzyıllar boyunca, temel yaşamsal kaynaklara ulaşmak için veya doğal felaketler, iklim değişiklikleri, savaşlar, sosyo-ekonomik, demografik, siyasal ve toplumsal sebepler gibi koşullardan dolayı yeryüzü coğrafyası üzerinde kitlesel veya bireysel olarak göç etmişlerdir.

Ancak her ne kadar göçün başlangıcını çok eski tarihlere dayandırsak da, yakın geçmişte ve günümüzde özellikle “siyasete, devlet politikalarına, uluslararası anlaşmalara ve birçok anlaşmaya konu olan göçün bugünkü anlamını 20. yüzyılın başlarından itibaren kazandığını söyleyebiliriz” (Oğuz, 2013, s. 8). Daha geleneksel anlamıyla göç, yukarıda belirtilen sebepler başta olmak üzere çeşitli motivasyonlarla yapılan, yeryüzü coğrafyası üzerindeki insan hareketlilikleri olarak düşünülebilir. Fakat göç pratiği modern bağlamdaki anlamını ulus-devletleşme süreçleriyle, sermayenin ve malların ulus-aşırı hareketiyle ve küreselleşmeyle kazanmıştır. Bu dönemde Avrupa kökenli siyasi oluşumlarla birlikte dünya üzerindeki egemenlik sistemi bir ulus-devletler sistemine dönüşmüş ve modernite öncesi dönemdeki göçler bugün kullandığımız anlamıyla herhangi bir sınır geçme karakteri taşımazken, özellikle 20. yüzyıl başlarından itibaren ulus-devletlerden oluşan siyasi düzenin bir gereği olarak, göçmenlerin bir siyasi sınırı geçmesi gerekmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, “dünya üzerinde egemen siyasi oluşumlar olarak ortaya çıkan ulus-devletler küresel ekonomik sistemin

birer parçaları olarak işlev görmeye başlamış ve bu süreçte göçü tetikleyen en büyük sebeplerden birisi gelişmiş ülkelerin iş gücüne olan ihtiyacı olmuştur” (İçduygu, 2010, s. 19). Bu süreçte özellikle gelişmiş ülkelere doğru kitlesel iş göçü hareketleri oluşmuştur.

Gelişmiş ulusal ekonomiler ulus-devlet sınırları içerisinde ortaya çıkan iş gücü eksikliğinden dolayı dışarıdan gelen göçmenleri olumlu karşılamış ve iş göçünü teşvik eden politikalar ve uygulamalar benimsemişlerdir. Ancak gelişmiş ekonomilere doğru olan göçmen akını ulus-devletlerin homojenite ve saflık iddialarını tehdit etmeye başladığı için daha sonra bu göçleri kontrol altına almaya yönelik vize ve pasaport uygulamaları gibi politikalar benimsemişlerdir. Ulusal bir sınır geçmeyi gerektiren uluslararası göç 20. yüzyıl içerisinde giderek artarken, ulus-devletler kendilerini tanımlayan sınırların geçirgenliğini azaltmaya yönelik çeşitli stratejiler ve politikalar benimsemişlerdir. Bu süreçte hem ulusal hem uluslararası ölçekte politikalar, anlaşmalar ve rejimler geliştirilmiş ve göç ulusal sınırları ve iç grup kültürünü tehdit eden ve önlenmesi gereken bir eylem olarak görülmüştür.

Küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan uluslararası göç süreçleri sonucunda göçmenlerin görünürlükleri artmıştır. Özellikle “Soğuk Savaş sonrası yıllar içinde yoğun ‘küreselleşme’, ‘ulus-sonrası’ ya da ‘ulus-aşırı’ bir dönemin başlaması ve çok-kültürlü toplumsal yapıların artışı” (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 50) ile birlikte göç sürecine ilişkin araştırmalar ve tartışmalar artmıştır. Bu bağlama paralel olarak göçü, göç süreçlerini ve göç eden kişileri tanımlamaya yönelik kavramlar çeşitlenmiştir. “Göçe ilişkin tanımlamalar ve ‘zorunlu’, ‘gönüllü’, ‘politik’, ‘bireysel’, ‘kitlesel’, ‘emek göçü’, ‘beyin göçü’ gibi kategorizasyonlar ulus-devletlere bölünmüş dünya sistemi içerisinde üretilmiştir” (Aydın & Oğuz, 2015, s. 303).

Kavramlar, olguları ve süreçleri belirli bir düzen içinde bize sunarak bu olgulara ilişkin anlayışımızı derinleştirmede işlevsel olsalar da diğer yandan indirgemecilik tuzağına düşürme ihtimalleri de vardır. Bu bağlamda, küreselleşme nedeniyle ve göçün farklı dönemlerde değişen karakteri gereği göç eylemini açıklamaya yönelik geliştirilen kavramlar bu süreçte ortaya çıkan farklı dinamikleri,

bireysellikleri, deneyimleri ve süreçleri kapsamada yeterli olmamaktadır. Bazen de bu kavramlar, yapılan anlaşmalarda ve “metodolojik milliyetçi” (Wimmer & Schiller, 2003) bakış açısı içerisinde yürütülen çalışmalarda, ulus-devletlerin ve egemenlerin homojen ulus iddialarına hizmet edecek şekilde üretilebilmektedir. Bu nedenle göç pratiğini evrensel olarak geçerli tek bir tanımla açıklamak mümkün değildir. Benzer bir şekilde “tek bir uluslararası göçmen tanımı, uluslararası göçün farklı boyutları ile ilgilenen araştırmacılar ve hükümet yetkililerinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır” (İçduygu vd., 2014, s. 28). Modernleşme ve ulus-devletlerin oluşum sürecinden önceki dönemlerde daha değer yargısız (*value neutral*) bir kavram olarak ele alınan göç, ulus-devletlere bölünmüş olarak tahayyül edilen dünya sistemi içerisinde –bazen ulusal homojenite ve saflık ideallerine de hizmet edecek şekilde— farklı kavramsallaştırmalara maruz kalmıştır. Özellikle küreselleşmenin ve ulus-aşırı insan hareketlerinin artmaya başlamasıyla göç bir problem olarak ele alınmaya başlanmış ve ulus-devlet sınırlarını tehdit eden bir eylem olarak görülmüştür. Bu doğrultuda, “düzensiz göç/göçmen”, “yasa dışı göç/göçmen”, “zorunlu göç”, “gönüllü göç”, “sığınmacı”, “mülteci” ve hata yakın dönemlerde Türkiye’de gözlemlendiği gibi “geçici koruma statüsündeki göçmen” ve “şartlı mültecilik” gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Göç eylemine hem insan hakları çerçevesinden hem de korumacı ulus-devlet ideolojisi içinden bakma ikilemi içerisinde kalan ulus-devletler bu kavram çeşitlenmelerine katkıda bulunmuşlardır.

Bir yandan göçe ilişkin yapılan çalışmalar ve göç rejimleri bu kavramsal karmaşanın etkilerini bünyelerinde barındırırken, diğer yandan bu kavramsal karmaşa gündelik hayat içerisinde yerleşimin yabancıya vereceği tepkileri de şekillendirmektedir. Egemenler de gündelik hayat içerisinde ulus-devletin vatandaşları tarafından paylaşılan kolektif algıyı şekillendirmek üzeri verili kavram setini kendi çıkarlarına göre kullanmaktadırlar. Hem kitlesel hem de bireysel ulus aşırı hareketlerin oldukça yoğun olduğu günümüzde halen “ ‘Mülteci kimdir?’ sorusu devletlerin siyasi, ekonomik ve sosyal dinamiklerine göre farklılık göstermektedir” (Hazan, 2016, s. 194).

Kitlesel göçlerin daha görünür hale gelmesiyle birlikte bir ulus-devlet tepkisi olarak, “göç siyasallaşmış ve ulusal güvenlik meselelerinden birisi haline

gelmiştir” (Erder, 2010, s. 41). Devletlerin nispeten izlemekte ve kontrol altına almakta başarılı olduğu “gönüllü” göçün yanı sıra, uluslararası anlaşmalar ve insan haklarına yönelik demokratiklik iddiası, ulus-devletleri “zorunlu göçe” yönelik ikircikli politikalar uygulamaya yönlendirmiştir. Aydın ve Oğuz’un çalışmalarında (2015) ifade ettikleri gibi, “bu bağlamda sınır aşırı göç, ‘ulusların kendi kaderini tayin hakkı’ ve ‘ulus adına yönetim erkini üstlenen devletin ulusu (yani sınırları) koruma’ söylemi ile evrensel insan haklarına bağlılık söylemi arasındaki ikilemi belirginleştirir (s. 315). Zorunlu göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan “mültecilik” ve “sığınmacılık” olguları da ulus-devletler tarafından bu ikilem içerisinde ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan zorunlu göç ve bu sürecin sonucunda ortaya çıkan “sığınmacılık” ve “mültecilik” kavramları” ilerleyen bölümlerde daha detaylı tartışılacaktır. Yukarıda bahsedilen ikilem bağlamında ifade edecek olursak, uluslararası düzeyde taraf olunan anlaşmalar ve ulusal düzeyde benimsenen politikalarda, sığınmacılık bir insanlık hakkı olarak görülmekten ziyade daha çok “*vatandaş-kültür* örüntüsüne bir tehdit olarak işaret edilmiştir” (Aydın & Oğuz, 2015, s. 314). Dolayısıyla ulusal sınırlar içine “sızmak” isteyen göçmenler ulusal ve kültürel bütünlüğü korumak adına engellenmeye çalışılmış, insan hakları ve demokratiklik söylemi gereği sığınmacıların engellenmemesi halinde de “yabancıların” tehditkârlıklarını nötrleştirmeye yönelik “asimilasyon”, “entegrasyon”, “zorla kültürlenme” ve “transkültürasyon” gibi politikalar benimsenmiştir. Bu politikalar zorunlu göçle gelenlerin deneyimlerini, yaşadıkları sorunları ve insani durumlarını göz önünde bulundurmaktan oldukça uzaktır. Makro düzeydeki politikalar ve yaklaşımlar daha çok göç alan ülke ve göçün bu ülkede yarattığı olumsuz sonuçlar bağlamında ele alınmış ve göçmenlerin deneyimleri görmezden gelinmiştir.

Küreselleşmeyle birlikte ulus aşırı insan hareketliliğinin bir sonucu olarak ulus-devlet ve homojen ulus ideallerinin zayıfladığı yönünde düşünceler ve çalışmalar vardır. Ancak özellikle son yıllarda Kuzey Afrika ve Ortadoğu gibi bölgelerde ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve siyasi olaylardan dolayı, yeryüzü coğrafyası daha önce benzeri görülmemiş sayıda kitlesel göçe sahne olmaktadır. Bu durum, hem ulus devlet sınırlarının hem de bununla örtüşen toplumsal sınırların

sağlamlaştırılmasına, “devletin vatandaşlarının” bir aradalığının ve millet bilincinin güçlendirilmesine hizmet etmekte ve milliyetçi söylemleri ve politikaları körüklemektedir. Dolayısıyla sınırların dışından gelen “yabancılar” geldikleri toplum içerisinde etnisite, ırk, dil, kültür vb. temelli ayrımcılığa, ötekileştirmeye ve dışlamaya maruz kalmaktadır.

1.1.2 Küresel Göç Süreçleri

Günümüzde birçok insan doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaktadır. Göç tartışmaları ve göçe ilişkin kavramlar nispeten 20. ve 21. yüzyıllarda ortaya çıkmış olmasına rağmen göç pratiğinin kendisi insanlığın tarihi kadar eskidir. Koser’in (2007) uluslararası göçe ilişkin kısa ve öz bir bakış sunduğu *International Migration: A Very Short Introduction* başlıklı kitabında bahsettiği üzere, bilinen en eski kitlesel göç, M.Ö. 1.5 milyon ile 5000 yılları arasında *Homo erectus* ve *Homo sapiens*’in Doğu Afrika’dan çıkıp diğer kıtalara yayılmasıyla oluşan göçtür (s. 1). Afrika’da gerçekleşen iklim değişiklikleri ve kuraklık nedeniyle yapılan bu göç aynı zamanda bir zorunlu göç olarak da görülebilir.

İnsanlar çeşitli itici etmenler nedeniyle tarih boyunca göç etmişler ve göç ettikleri coğrafyaları şekillendirmişlerdir. Göçlerin etkileri sadece göç edilen yerlerle sınırlı değildir. Göç süreci yola çıkılan yerlerde, varılan yerlerde, karşılaşılan toplumlarda ve göç eden kişiler üzerinde çeşitli demografik, sosyo-ekonomik, demografik, kültürel ve siyasi sonuçlar doğurur. Aynı zamanda bu etkiler sadece göç sürecinin yaşandığı dönemle sınırla kalmaz ve ilk göç eden öznelerin hayatta olmadıkları durumlarda dahi göçün etkileri farklı şiddetlerde yaşanmaya devam eder. Hatta bazen göç pratiği tarih içerisinde bir yayılma aracı olarak kullanılmış ve özellikle belirli bir coğrafyayı ve toplumu şekillendirme amacına hizmet etmiştir. Göç yoluyla kurulan bir devlet olan İsrail Devleti¹ göçün coğrafyayı şekillendirmesi ve toplumları dönüştürebilmesinde güncel bir örnek teşkil eder. Göçün kendi zamanı aşan etkileri üzerine verilebilecek en önemli örneklerden

¹ İsrail Devletinin göçle kuruluşu üzerine daha detaylı bir tartışma için bkz. Erol, A. M. (2016). İsrail: Göçle Kurulmuş Bir Devlet. S. G. İhlamur-Öner, N. A. Öner, & T. Bora (Dü.) içinde, Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar (s. 439-458). İstanbul: İletişim Yayınları.

birisi de “18. ve 19. yüzyıllarda yaklaşık 12 milyon insanın Afrika’dan Yeni Dünya’ya göç etmeye zorlanmasıdır” (Koser, 2007, s. 2). Zorla okyanus ötesine köle olarak taşınan bu insanların göçü hem Afrika kıtasını hem de göç edilen yerdeki koşulları ve toplumları dönüştürmüştür. Bu göçün etkileri günümüzde “hala göç eden kişilerin torunlarının hayatını şekillendirmekte” (Koser, 2007, s. 3) ve halen günümüzde siyasi ve toplumsal tartışmaların, ayrımcılığın ve ötekileştirmenin zeminini teşkil etmektedir.

Küresel anlamda göçler farklı zamanlarda farklı dinamikleri beraberinde getirmişlerdir. Göçlerin boyutu, süresi ve yönü dünya üzerindeki siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel etmenlere göre şekillenmiştir. Örneğin kolonileşme döneminde göç bir yayılma aracı olarak kullanılmış, toplumun farklı kesimlerinden insanlar koloni bölgelerine göç etmiştir. Ancak değişen siyasi, toplumsal ve ekonomik koşullar gereği göçün bu yönü daha sonraki dönemlerde tam tersine dönmüştür. Örneğin, kolonileşme döneminde Cezayir gibi koloni bölgelerine göç veren Fransa, 19. yüzyıl sonlarına doğru gelişen koloni karşıtı hareketlerden sonra koloni bölgelerinden tersine göç almaya başlamıştır (Koser, 2007, s. 3). Göçün imparatorluklar ya da devletler eliyle bir araç olarak kullanılmasının diğer bir örneği de işçi göçleridir. Özellikle savaş sonrası dönemlerde ekonomiyi canlandırmanın ve geliştirmenin bir aracı olarak farklı ülkelerden işçi göçü teşvik edilmiştir. Kolonileşme döneminde zorlama yoluyla ve köleleştirmeyle sağlanan ve genellikle yaşama şansı vermekten öte pek bir karşılık ödenmeyen işçi göçünün yanı sıra, 20. Yüzyıl başlarında özellikle 1. ve 2.Dünya Savaşları sonrasında gelişmiş ülkelerdeki iş gücü eksikliğini gidermek üzere işçi göçü teşvik edilmiştir. Bu dönemde Güneyden Kuzeye ve Avrupa’daki gelişmiş ülkelere yoğun bir şekilde işçi göçü ortaya çıkmıştır.

20. yüzyıl hem küresel anlamda göçlerin, hem de etkilerinin yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönem olmuştur. Modern dönem küresel göç süreçlerini ve onların toplumsal etkilerini incelemeye koyuldukları *Göçler Çağı* başlıklı kitaplarında Castles ve Miller (2008) yakın dönemdeki göçlerin farklılığını şöyle ifade ederler:

“Sınır aşırı insan hareketleri çok eski dönemlerden beri devletleri ve toplumları şekillendirirken, son yıllardaki insan hareketlerinin ayırt edici

özellikleri onların küresel kapsamı, yerel ve uluslararası politikadaki merkeziliyeti, muazzam ekonomik ve sosyal sonuçlarıdır” (s. 5).

Göç bugünün bir olgusu olmasa da, dünya üzerindeki siyasal egemenlik sisteminin ulus-devletler olarak dönüşmesi ve küreselleşmenin getirdiği sonuçlar, yakın dönemde yaşanan göç hareketlerinin hem uluslararası hem de ulusal anlamda önemli sonuçlar doğurmasına neden olmuştur. Göç etme sürecinin kendisi de bu bağlamda çeşitli dönüşümler geçirmiştir.

İçduygu, Erder ve Gençkaya (2014), Türkiye'nin uluslararası göç ve sığınma politikalarını inceledikleri çalışmalarında Wimmer ve Schiller'in 20. yüzyıl içerisinde yaşanan göç süreçlerini, 1870-1918 dönemi, 1919-1945 dönemi, 1946-1989 dönemi ve 1989 sonrası dönem olarak dört ayrı dönem içerisinde ele aldıklarını ifade ederler:

“1870-1918 döneminde ulus-devlet inşası anlayışı yükselmiş ve yabancılar ve göçmenler ulusal egemenliğe tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. 1919-1945 döneminde ise sınır ötesinden gelen göçmen akışları sınırlandırılmış, 'etnik kıyım' hareketleri artmış, göçmenlerin asimile edilmesi konuları belirginleşmiş ve göçmenler ulus-devlet inşasına karşı tehdit unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Soğuk savaş yılları olarak bilinen 1946-1989 döneminde 'ulus-devlet', 'devlet sınırları' ve 'milliyet' temel kavramlar haline gelmiş ve işçi göçleri daha planlı hale getirilmiştir. Bu dönemde çok-kültürlülük politikaları da benimsenmeye başlanmıştır. 1989 sonrası dönemde ise yoğun küreselleşme sonucunda artan sığınma ve göç hareketleri nedeniyle 'göç karşıtlığı' ve 'kısıtlayıcı uygulamalar' konusular olmuştur” (İçduygu vd., 2014, s. 50).

20. yüzyıl içerisinde şekillenen ulus-devletler, kendilerini çevreleyen ulusal sınırlar içerisinde homojen bir ulus ve ortak bir kültür yaratma ideallerini benimsemişlerdir. Bu bağlamda homojen ulus düşüncesine ters düşen “yabancıların görünürlüğü artmış ve bu nedenle ulusal sınırların geçirgenliğini kontrol altına almak amacıyla çeşitli politikalar benimsenmiştir. Her ne kadar bu dönemde insan hakları bağlamında göçmenlerin hareketlerini ve sığınmacılık haklarını düzenleyen evrensel anlaşmalar düzenlense de bu anlaşmalar ulus-devlet bilincinden azade kalmamıştır. Tezimin araştırma konusunun ve sahasının odak noktasında bulunan Türkiye de bu duruma istisna değildir.

1.1.3 Türkiye'ye Göç Süreçleri

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan önce Anadolu topraklarını bünyesinde barındıran Osmanlı İmparatorluğu farklı etnik grupları bünyesinde barındırması ve coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca çevre bölgelerden gelen göçlere “ev sahipliği” yapmıştır. Özellikle 1830-1848 yılları arasında Doğu Avrupa’da yaşanan olaylardan dolayı Avusturya-Macaristan imparatorluğundan kaçan birçok insan Osmanlı İmparatorluğu’na sığınmıştır (Buz, 2002, s. 34). Bu dönemlerde “Osmanlı İmparatorluğu’nun batı tarzı vatandaşlık kavramından hareketle Osmanlılık fikrini benimsenmesinin ve bu nedenle etnik unsurların daha rahat yaşamasına olanak sağlamasının” (Kaya, 2017, s. 7) göç alma sürecini de kolaylaştırdığı ve dışardan göç kabul ettiği söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğu’nun toprak kaybederek küçülmeye başladığı dönemlerde ise egemenliğini kaybettiği yerlerde yaşayan Türk ve Müslüman nüfus Anadolu’ya göç etmeye başlamıştır.

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren ise Türkiye’deki iç ve dış göç süreçleri genellikle homojen ulus yaratma idealleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu süreçte göç, egemenler tarafından ulus-devleti inşa etme aracı olarak kullanılmıştır. Milli sınırlar içinde yaşayan etnik gruplar çeşitli Türkleştirme politikalarına maruz kalmışlar ve genellikle Türk olmakla ülkeyi terk etmek arasında seçim yapmak zorunda bırakılmışlardır. Başta Ermeniler ve Rumlar olmak üzere azınlıklar, zorunlu göç politikaların ve şiddet olaylarının nesnesi olmuşlardır.

İçduygu vd. (2014) Cumhuriyetin kurulmasından itibaren gerçekleşen modernite/ulus-devlet ve göç ilişkisini üç farklı dönem içinde değerlendirmektedir:

“Bunlardan ilki, 1923-1950 yılları arasında ulus-devlet inşasının erken dönemidir. İkinci dönem ise, 1950-1980 yılları arasındaki ulus-devlet inşasının (ve korunmasının) ‘yerel’ ve ‘ulusal’ olarak yerleşikliği sürecidir. Son döneme ise, 1980 yılından bu yana, ulus-devlet inşasının (ve korunmasının) ‘küresel’ olarak belirginleştiği aşamadır” (s. 55).

Ulus-devlet inşası sürecinde, içeride “öteki” olarak konumlandırılan ve damgalanan etnik gruplar devleti tanımlayan ulusal sınırlar dışına doğru zorunlu göçe maruz kalırken diğer yandan ulusal sınırlar dışında kalan Türk kökenli gruplar da “ait oldukları yere” getirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, 1923 yılında

imzalanan Lozan Anlaşmasıyla Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi de ulusun homojenleştirilmesi sürecine hizmet etmiştir. 1936'da çıkarılan İskân Kanunu gibi çeşitli yasal düzenlemeler de bu ulusal saflaştırma sürecine hizmet eden yasal çerçeveyi oluşturmuştur. İskân Kanunu hükümlerinde insanlar "Türk kültürüne bağlı olanlar" ve "Türk kültürüne bağlı olmayanlar" olarak tanımlanmış ve milli sınırlar içerisindeki yerleri bu tanımla çerçevesinde şekillenmiştir. Türk kültürüne bağlı olmadığı düşünülen grupların "casus" ve "göçebe çingeneler" olarak tanımlanmış olması², daha sonra özellikle Rumların ve Ermenilerin "casus" ve "dış güçlerle işbirliği yapan hainler" olarak damgalanmasının da önünü açmıştır. 1920'lerin başından 1980'lere kadar olan dönemde Türkiye'de uluslararası göç genellikle Türkleştirme politikaları, mübadeleler ve tehcir etrafında şekillenmiştir.

1960'lı yıllarda ise, savaş sonrası toparlanma sürecine giren Batı ülkeleri iş gücüne ihtiyaç duymuş ve başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi Türkiye'den göç almıştır. Bu göç süreci aslında uzun yıllardır devam eden Türkleştirme ve ulusal birlik ideallerinin aleyhine olsa da, politika yapıcılar yurt dışına yönelik bu göçün yurt içinde işsizliği azaltacağını, ülkeye döviz girdisi sağlayacağını ve aynı zamanda gidenlerin yeni becerilerle geri dönüp ülkenin kalkınmasını sağlayacağını düşünerek bu iş göçü sürecini teşvik etmişlerdir. Dolayısıyla 60'lı yıllarda Türkiye'den yoğun bir işçi göçü yaşanmıştır. Bu nedenle Türkiye genellikle göç alan değil göç veren bir ülke olarak bilinmiştir.

Ancak son yıllarda, bir yandan Afganistan, Irak ve İran gibi Türkiye'nin yakın coğrafyasında meydana gelen siyasi değişimler diğer yandan da Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da sosyalist sistemlerin çöküşü Türkiye'ye yönelik sığınma ve düzensiz göç hareketlerini arttırmıştır (İçduygu, 2010, s. 29). Son yıllarda Türkiye'ye balkanlardan ve yakın coğrafyalardan yoğun kitlesel göçler yaşanmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre³ 1988-2001 yılları arasında Balkanlar, Irak ve Körfez bölgesinden yaklaşık 570.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Son yıllarda Türkiye'ye yönelik

² 1936 İskân Kanunu, Madde 4. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> adresinden alındı.

³ http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559 adresinden alındı.

yaşanan en büyük kitlesel göç bu çalışmanın da odak noktasını oluşturan Suriye'den gelen sığınmacılardan oluşmaktadır.

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve daha sonra "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk ayaklanmaları bir domino etkisiyle kısa süre içinde Kuzey Afrika ülkelerini sarmış ve daha sonra Suriye'ye sıçramıştır. Baskıcı rejimlere karşı özgürlük ve demokrasi talepleri doğrultusunda başlayan ve yayılan bu ayaklanmalara Suriye'deki baskıcı rejim şiddet olaylarıyla karşılık verilmiştir. Halk ayaklanmalarına karşı kullanılan orantısız güç ve şiddetin yanı sıra farklı çıkar gruplarının çatışması ile birlikte bu isyanlar kısa süre içinde Suriye'de bir iç savaşa dönüşmüştür. 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle binlerce Suriyeli yaşamını yitirmiş, milyonlarcası da ülke içinde yerinden edilmiş veya komşu ülkelere sığınmıştır.

Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu sığınma 29 Nisan 2011 tarihinde 252 Suriye vatandaşının Hatay Cilvegözü sınır kapısından girişiyle gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2018, s. 5). Bu tarihten itibaren Türkiye "açık kapı politikasını" benimsemiş ve sığınmacıların girişine izin vermiştir. Sığınmacılar ilk olarak Hatay'ın Yayladağ ilçesinde kurulan çadırkente yerleştirilmiş ancak ilerleyen zamanda sığınmacı sayısı hızla artınca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde birçok çadırkent ve konteynerkent kurulmuştur. Türkiye hükümeti ilk etapta Suriye'deki iç savaşın fazla uzun sürmeyeceğini düşünerek sığınmacıların geçici olduğunu düşünmekteydi. Ancak Suriye'deki iç karışıklık ve savaş 8. Yılıni doldurmasına rağmen halen devam etmektedir. "Geçicilik" düşüncesi nedeniyle sistemli bir göç yönetimi yürütemeyen Türkiye'de kurumlar ve sürecin nasıl yönetileceği konusunda geç adım atılmıştır. İlk başta sadece kamplarda, daha sonra da sadece belirli illerde ikamet izni verilen sığınmacılar günümüzde neredeyse Türkiye'nin her ilinde yaşamaktadır. Bu sürecin nasıl yönetileceği ve hangi kurum ya da kuruluşların bu süreçte sorumlu olacağına ilişkin gecikme ve kararsızlıklar nedeniyle Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacılara ilişkin net sayısal veri elde etmek zorlaşmıştır. GIGM ve AFAD şu anda sürecin yönetimi konusunda sorumlu olmakla birlikte, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) gibi çeşitli ulusal ve

uluslararası sivil toplum kuruluşları, dernekler ve örgütler, sığınmacıların kayıt altına alınması, temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve gerekli yardımların sağlanması vb. konularında aktif rol oynamaktadır.

GİGM'nin biyometrik kayıt süreci halen devam etmesine rağmen, birçok sığınmacının kayıt altına alınmamış olması veya kaçak yollarla Türkiye'ye giriş yapmış olması nedeniyle net istatistiksel veriler elde etmek olanaksızdır. GİGM'nin istatistiklerine göre 7 Şubat 2019 tarihi itibarıyla Türkiye'de kayıt altına alınmış Suriyeli sığınmacı sayısı 3.644.342'dir. Ancak henüz kayıt altına alınmamış olan sığınmacılar nedeniyle bu sayının gerçekte çok daha fazla olduğu aşikârdır.

Geçen 8 yıllık süreç içerisinde kamplarda kalan birçok sığınmacı da, kamplardaki şartların kötü olması, iş ve eğitim imkânlarına erişme isteği, daha iyi yaşam koşullarına kavuşma isteği ve akrabalar birlikte yaşama isteği nedeniyle kamplardan ayrılmış ve farklı Türkiye'de farklı illere dağılmışlardır. Ancak sığınmacılar genellikle, Türkiye içerisinde zaten kötü yaşam şartlarının, yoksulluğun ve işsizliğin hüküm sürdüğü bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Diğer yandan ülke çapında sığınmacıların görünürlüğü ve yerleşikle karşılaşmaları artmaktadır. Yerleşimin kolektif bilincindeki "yabancı" algısıyla ulusal medyanın ve siyasetin ayrımcı söylemleri bir araya gelerek bu karşılaşmalarda fay hatlarının oluşmasına neden olmaktadır. "Misafirlik süresinin" uzamış olması "ev sahiplerinin" huzursuzluğunu arttırmakta ve sığınmacılara yönelik "ötekileştirme", "nefret söylemi" ve "şeytanlaştırma" pratiklerini körüklemektedir. Aynı zamanda, sığınmacıların statüsü ve haklarına yönelik yasal düzenlemelerin gecikmiş olması ve bu düzenlemelerin insan hakları temelinde değil de ulus-devlet bilinciyle gerçekleştiriliyor olması, "can havliyle" ülkelerini terk etmek zorunda kalmış sığınmacılar için çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir.

1.1.4 Zorunlu Göç ve Sığınmacılık

Bireylerin veya kitlelerin göç etmesine neden olan etmenlere bağlı olarak zorunlu göç ve gönüllü göç ayrımı yapılırsa da bu iki kavram arasında keskin bir ayrım yapmak zordur ve bazı durumlarda örtüşen dinamiklere sahiptir. Örneğin 1960'larda Türkiye'den Almanya gibi iş gücü ihtiyacı olan gelişmiş ekonomilere yönelik olan işçi göçü birçok çalışmada gönüllü göç çerçevesinde ele alınsa da, aslında o dönemde birçok insan için Türkiye'deki işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sebepler böyle bir girişimde bulunmayı zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda ele alındığında bu iş göçü de bir zorunlu göç süreci olarak değerlendirilebilir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) *Göç Terimleri Sözlüğü*'nde (*Glossary on Migration*) zorunlu göç, "Doğal ya da insan kaynaklı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de barındıran bir zorlama unsuru bulunan göç hareketini tanımlamak için kullanılan genel terim (örn. mültecilerin, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin hareketleri ve doğal, çevresel, kimyasal, nükleer felaketler, açlık ya da kalkınma projeleri nedeniyle gerçekleşen hareketler)" (IOM, 2011, s. 39) olarak tanımlanmıştır.

Zorunlu göç, nedenlerinin yanı sıra sonuçları ve neden olduğu dönüşümler bakımından da ele almaya değer bir pratiktir. Geri dönmenin mümkün olup olmayacağını bilmeyen insanları anavatanlarını terk etmeye iten en temel güç hayatta kalma içgüdüsüdür. Ancak zorunlu göçe karar veren özneleri yol boyunca karşılayan pürüzsüz bir siyasi coğrafya yoktur. Özellikle ulus-devletlerle örülü coğrafya üzerinde, yolun devamında onları bekleyen hem somut hem de soyut sınırlarla karşılaşacaklardır. Devletler insan hakları çerçevesinde onları fiziki sınırların içine alsa da, bu "yabancılar" hem onları dışarıda veya sınır içinde belirli bir kapalı alanda tutmaya çalışan ulus-devlet politikalarına, hem de "ev sahiplerinin" milliyetçi reflekslerine maruz kalacaklardır. Bu anlamda hem göç eden kişiler, hem de göçmenlerle karşılaşan toplumlar tarafından zorunlu göçün etkileri oldukça yoğun bir şekilde deneyimlenir.

Zorunlu göç sürecinin en önemli ürünlerinden birisi sığınmacılık ve mültecilik durumlarıdır. Sığınmacılık özellikle ulus-devletler çağında ele alınan bir konu olsa

da aslında göçün kendisi kadar eski bir olgudur. Örneğin milattan önce Hitit ve Azteklerde ülkeye gelen sığınmacıların geri gönderilmemesi gerektiği konusunda başka ülkelerle anlaşma yaptıkları görülmektedir (Odman'dan akt. Buz, 2002, s. 21-22). İlk çağlarda sığınmacılık kararı genellikle toplumsal liderler tarafından (dini lider, kral vb.) verilirken, 20. yüzyılın başlarından itibaren hızlanan küreselleşme ve Avrupa'daki siyasi oluşumlar nedeniyle ortaya çıkan kitlesel göçlerin ulus-devlet sınırlarını tehdit etmeye başlaması nedeniyle, sığınmacılık ve mültecilik olguları politik bir bağlam kazanmıştır. Bu çerçevede çeşitli ulusal ve uluslararası beyannameler, protokoller, sözleşmeler ve yönetmeliklerle sığınmacılık ve mültecilik süreçlerini düzenlemek ve kontrol altına almak amaçlanmıştır.

1.1.4.1 Sığınmacıların Hukuki Statüsü ve Tarihsel Gelişimi

Mültecilerin hukuki statülerini düzenlemeye yönelik ilk adım, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaşanan mülteci sorununa bir çözüm bulmak amacıyla 1920 yılında, Milletler Cemiyeti'ne bağlı olarak kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliği ile atılmıştır (Hazan, 2016, s. 186). Bu adımın atılmasındaki temel amaç Sovyet İhtilali sonucunda ortaya çıkan mülteci sorununu çözmektir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın da sonrasında yerinden edilen insanların sayısı büyük oranda artmıştı. Birleşmiş Milletler'in kurulmasından sonra, "1948 yılında imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile 'sığınma hakkı' temel bir insan hakkı olarak tanındı" (Hazan, 2016, s. 187). Bu beyannamenin imzalanmasından iki yıl sonra BMMYK kurulmuş ve Birleşmiş Milletler çatısı altında, mülteciliğe ilişkin günümüzdeki birçok yasa ve yönetmelik ve protokole temel oluşturan 1951 Cenevre Sözleşmesi oluşturulmuştur. Sözleşmenin giriş kısmında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin temel alındığı ifade edilse de, bu sözleşme kapsam ve içerik bakımından mülteciliği "devletler arasında gerginliğe neden olabilecek" bir "problem" olarak kabul etmekte ve ulus-devlet çıkarlarını koruyucu hükümler barındırmaktadır. Sözleşme içerisinde mültecilik tanımı,

"1 Ocak 1951 tarihinden önce gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri

yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs kişi” (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Madde 1)

olarak belirli bir grubu kapsayacak şekilde yapılmıştır. Sözleşme metni taraf devletlerin mültecilere karşı yükümlülüklerinden ziyade mültecilerin neye göre nasıl “seçileceğine”, kimin mülteci sayılıp kimin sayılmayacağına ilişkin hükümler içermektedir. Sözleşmeye taraf olan devletlerin yükümlülükleri “...mümkün olduğu kadar...”, “...sıcak bakmak...”, “...mümkün olduğu kadar müsait...” gibi ifadelerle tanımlanmaktadır. Benzer şekilde, bir kimsenin mülteci olarak kabul edilip edilmemesine ilişkin karar sürecinde “kanaat” kullanımı da sözleşmenin, mültecinin haklarını tanımlamaktan ziyade ulus-devleti koruyucu bir söylem inşa etmeye hizmet ettiği söylenebilir. Her ne kadar 1967 Protokolü ile mülteci tanımı içindeki zamansal ve coğrafi sınırlama kaldırılmış olsa da yeterince kapsayıcı değildir.

Diğer yandan bu tanıma göre mültecileri kendi ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakacak koşullar ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet ve siyasi düşünce çerçevesinde ele alınmıştır ve bu tanımlama sığınmacıların/mültecilerin kendi ülkelerinde barınamayacak kadar ayrıksı olduklarına dair bir ima taşımaktadır (Aydın & Oğuz, 2015, s. 320).

Türkiye özelinde baktığımızda ise zorunlu göçle ilgili ilk düzenlemeler Osmanlı İmparatorluğu dönemine uzanmaktadır. Özellikle uzun süren savaşlar nedeniyle artan göç hareketlerini düzenlemek üzere çeşitli kurumlar oluşturulmuştur. Zorunlu göçü yönetmeye yönelik bu kurumlar farklı dönemlerde isim ve yapı değiştirmiş olmakla birlikte en sonuncusu Aşâir ve Muhâcirîn Müdüriyet-i Umumiyesi'dir. Azınlıkların zorunlu göç ettirilmesine ilişkin düzenlemeler arasında ise 1915 yılında Ermenilerin Tehciri Kararı ve Lozan Antlaşmasıyla uygulanan Anadolu'daki Rumlarla Yunanistan'daki Türklerin mübadelesine yönelik karar yer almaktadır. Cumhuriyet döneminde zorunlu göçle ilişkin önemli düzenlemelerden birisi 1934 İskân Kanunu'dur. Bu düzenleme esasen ulusal

coğrafyanın Türkleştirilmesi temelinde oluşturulmuştur. İskân Kanunu'ndaki tanıma göre "Türk kültürüne bağlı olmayanlar", "anarşistler", "casuslar", "göçebe çingeneler" ve "memleket dışına çıkarılmış olanlar" mülteci olarak kabul edilmemektedir. Tekrar gözden geçirilen ve yayınlanan 2006 İskân Kanunu'nda ise bu ayrımcı ifadeler çıkarılmış olmasına rağmen Türk soyundan olmayı ve Türk kültürüne bağlılığı zorunlu kılan ifadeler korunmuştur⁴. Bu da zorunlu göçe ilişkin bakış açısının insani çerçeveden ziyade ulus-devlet çerçevesinden oluştuğunu ve zorunlu göçle gelen ve Türk soyundan olmayanların devletin istenmeyen "ötekisi" olarak kurulduğunu göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1951 Cenevre sözleşmesine ise 1961 yılında coğrafi çekince maddesi ekleyerek taraf olmuştur. Çekince maddesine göre Türkiye sadece Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak tanımlamıştır. Türk hükümetinin çıkardığı 1994 İltica Yönetmeliğinde⁵ zorunlu göçle gelen kişilerin geldiği coğrafyaya göre sığınmacı ve mülteci ayrımı yapılmıştır. Bu yönetmeliğe göre,

"Mülteci: Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı,

Sığınmacı: ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı" (madde 3).

Türkiye'ye zorunlu göçün çoğunlukla Avrupa dışı bölgelerden olduğu düşünüldüğünde aslında Türk Hükümeti'nin zorunlu göçle gelenlere mülteci statüsü vermeye isteksiz olduğu görünmektedir. Her iki tanımda da zorunlu göçle gelenler, "yabancılar" olarak tanımlanmış ve Avrupa dışından gelenlere de

⁴ 2006 İskân Kanunu, Madde 4. 26 Eylül 2006 tarih ve 26301 sayılı Resmi Gazete.

⁵ Yönetmeliğin tam adı "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmi Gazete.

“mültecilik statüsüne adaylık” gibi belirsiz ve muğlak bir statü verilmiştir. Aynı yönetmeliğin 8. Maddesinde “sığınmacıların sınırda durdurulması ve sığınmacıların sınırı geçmelerinin önlenmesi esastır” ifadesi sığınmacıları “istenmeyen”, “tehlikeli” ve “içimize sızmalarının engellenmesi gereken” kişiler olarak tanımlamaktadır.

Türkiye’de zorunlu göç yönetimine yönelik en önemli adımlardan birisi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün de kurulmasını sağlayan ve 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur (YUKK). AB mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanmış olan bu kanunda “sığınmacılık” kavramı kaldırılmış ve “mülteci”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma” kavramları eklenmiştir. “Mülteci” ve “şartlı mülteci” arasındaki ayrım 1994 İltica Yönetmeliği’nde olduğu gibi coğrafi bir ayrımdır. Avrupa dışından gelen kişiler uluslararası bir karşılığı olmayan “şartlı mülteci” kavramıyla tanımlanmıştır. Ayrıca 1994 İltica Yönetmeliğindeki “sığınmacı” tanımından farklı olarak “şartlı mülteci” tanımında, “üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (Madde 62) ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade günümüzde de zorunlu göçle gelen kişilere yönelik siyasi söylemde yerini bulan “misafirlik” ve “geçicilik” tanımlarını destekleyici ve teşvik edici niteliktedir.

YUKK yasasında ileri bir tarihte çıkarılması öngörülen Geçici Koruma Yönetmeliği 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin özellikle Suriye’den gelen sığınmacı sayısının beklenenden fazla olması nedeniyle, bu sürecin yönetimini devletin lehine kolaylaştırmak amacıyla çıkarıldığı söylenebilir. Bu yönetmelikle birlikte sığınmacılara toplu olarak “geçici koruma” statüsü verilmiş ve bireysel mültecilik başvuruları durdurulmuştur. Yönetmeliğe göre geçici koruma şu şekilde tanımlanmıştır:

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma.” (Madde 3)

Ayrıca bu yönetmelikte geçici koruma kapsamında ülkeye kabul işlemlerinin süreli veya süresiz olarak durdurulabileceği ifade edilmiştir (Madde 15). Geçici koruma yönetmeliği Türkiye'ye yönelik sığınma hareketlerini yönetmeye yönelik bazı kurumsal ve yapısal yenilikler getirirse de, zorunlu göçe ilişkin selefleri olan kanunlardan/yönetmeliklerden çok farklı yenilikler getirmemiştir. Geçici koruma süresinin belirsizliği, sığınmacıların haklarından ziyade yükümlülüklerine ve devletin hizmetlerine yer verilmesi, geçici koruma kapsamına alınan kişilerin nerelerde ikamet edebileceğinin devlet tarafından belirlenmesi gibi hususlar zorunlu göçe yönelik “tehdit” algısının değişmediğini; sığınmacıların mümkünse ulusal sınırlar dışında, mümkün değilse de belirli mekânlarda/şehirlerde kontrol altında tutulması gereken “tekinsiz” ve “tehlikeli” kişiler olarak algılandığını göstermektedir.

Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum (2018) başlıklı kitabında Suriyeli sığınmacılara ilişkin oldukça kapsamlı nicel ve nitel veriler sunan M. Murat Erdoğan'ın ifade ettiği gibi,

“Türkiye'deki yasal ve idari düzenlemeler Suriyelilerin ‘mülteci’ olarak tanınmasına izin vermemektedir. Türk kamu kurumları ve siyasetçiler uluslararası hukukta karşılığı olabilecek ve Türkiye'ye yükümlülük getirecek ya da bu algıyı yaratacak “mülteci” gibi kavramlardan oldukça kaçınmış, genel kullanımda daha çok ‘sığınmacı’ ya da ‘misafir’ kavramı tercih edilmiştir” (s. 38).

Bu tez çalışması için Ankara'da yürüttüğüm alan araştırması sırasında da gözlemlediğim üzere, sığınmacıların “misafirliğine, “geçiciliğine” ve “engellenmesi veya kontrol altına alınması gerektiğine” yönelik yasal metinlerdeki kavramlar siyaset ve medya söyleminde de yerini bulmakta ve yerleşimin kolektif bilincini şekillendirmektedir. Bu kavramlar sınır koymaya hizmet ekmekte; yerleşimin, “misafirliğin de bir sınırı var...”, “misafiriz diye geldiler ev sahibi oldular...” ifadelerinde olduğu gibi sığınmacılara yönelik dışlayıcı, ayrımcı ve ötekileştirici pratiklerinde karşılığını bulmaktadır.

1.2 Ulus-Devlet: Ulusun ve Ötekileştirmenin Zihinsel İnşası

*“Bir dilin
düzenli kullanıcısı kalmayınca öleceği gibi,
uluslar da var olabilmek için
günlük kullanıma
girmek zorundadırlar.”
(Billig, 2002, s. 113)*

Ötekileştirme, günah keçisi haline getirme ve şeytanlaştırma pratiklerinin sosyolojik boyutlarını anlayabilmek için siyasal şiddet tekeli elinde bulunduran ulus-devletlerin toplum mühendisliği süreçlerini, anlamı sabitleme/manipüle etme gücünü ve bu amaca hizmet eden ideolojik araç ve yöntemlerini incelemek elzemdir.

Ulus-devletlerin tarihi çok eskiye dayanmamasına rağmen günümüzde neredeyse her devlet kendini bir ulus-devlet olarak tanımlamakta ve vatandaşları tarafından da öyle algılanmaktadır. “Bütün Ortaçağ boyunca, şu an İngiltere ya da Fransa olarak bilinen yerlerin sakinleri kendilerini İngiliz ya da Fransız olarak düşünmediler. Kuvvetli bir bağlılık borçlu oldukları bir bölgesel millet ya da vatan mefhumları fazla yoktu” (Billig, 2002, s. 31). Aynı şekilde bugün bildiğimiz anlamda ulusal sınırlar da ulus-devlet anlayışıyla ortaya çıkmıştır. Elbette daha önce sınırların olmadığını iddia etmiyorum, ancak sınırların bu kadar keskin bir şekilde belirlenmesi ve bu sınırlar içinde yaşayan halkın homojen bir ulus olarak algılanması ve bu amaçla şekillendirilmesi ulus-devlet anlayışının bir ürünüdür. Ulusların doğum tarihini belirlemek olanaksızdır. Ancak, Benedict Anderson’un (2015, s. 25) ifadesiyle, “ulus-devletlerin ‘yeni’ ve ‘tarihsel’ oldukları yaygın olarak kabul edilmekle birlikte genellikle siyasal ifadesi olma iddiasında oldukları ulusun ezeli bir geçmişten kaynaklandığına ve daha da önemlisi sınırsız bir geleceğe doğru kesintisizce ilerlediğine inanılır”. Her ulus-devletin vatandaşları ait oldukları ulusun tarihselliğini unutup köklü bir geçmişten geldiklerine, özgün ve benzersiz

bir kültüre sahip olduklarına ve içinde buldukları ulus-devletin “doğallığına” inanmışlardır.

Modernite ve aydınlanmanın etkisiyle meşruiyetini kutsallıktan alan egemenlik sistemi zayıflayınca, milliyetçilik ve ulus-devlet anlayışı toplumu bir arada tutarak “biz” kimliğinin oluşmasına ve homojen bir ulus yaratmaya yardımcı bir çimento işlevi görmüştür. Ulus-devletlerin oluşum sürecinde en başı çeken araçlardan birisi *biz* olarak tanımlanması gereken grubun kökenlerine, saflığına ve tarihine yönelik araştırmalar ve mitler olmuştur. Nazi Almanya’sında Alman ırkının geçmişten beri süregelen temiz ve arı bir ırk olduğunu ispatlama çabalarına benzer şekilde Türk tarih tezi de bu girişimlere örnek teşkil eder. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti’nin oluşum sürecinde Kemalist tarih yazımının ilk ürünlerinden bazılarını ortaya koyan Afet İnan, Anadolu’da 64.000 iskelet kalıntısı üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda yazdığı doktora teziyle “Anadolu’nun antik çağlardan beri bir Türk Yurdu olduğunu kanıtlamaya” koyulmuştur (Üstel, 2016, s. 216). Suavi Aydın’ın (1998) ifadesiyle “...bire bir ortaya çıkan ülkesel ulus devletler, dayandıkları etnik unsurun buldukları topraklardaki en eski halk, dolayısıyla bu devletin egemen unsuru olmayı hak eden halk olduğunu ispata girişmişlerdir” (s. 63).

Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan toplulukların bir ulus olarak inşa edilmesi, öncelikle o toplumda yaşayan bireylerin ortak bir kültür (ortak din, dil ve etnisite) etrafında zihinsel olarak kurulmasıyla yakından ilişkilidir. Modern devlet, çeşitli sembolleri ve anlamları üretme, dolaşıma sokma ve yeniden üretme gücüyle, eğitim, medya, gazete, dergi, hukuk ve aydınlar gibi çeşitli ideolojik araçları kullanarak, homojen bir ulus yaratma idealine hizmet edecek şekilde bireyleri endokrinasyon sürecine maruz bırakır. Tekipleştirme ve farklılıkları düzleştirme amacı çerçevesinde asimilasyon, kültürleşme, mübadele ve etnik temizlik gibi politikalarla ortak bir kimlik yaratma ve homojen bir ulus kurmayı amaçlar. Diğer bir deyişle, şiddet tekeli elinde bulundurmaya amaçlayan devlet, kendisine gönülden bağlı olan, ortak bir “biz” bilincini paylaşan bireyler inşa etmeyi ve toplumun kendisini bir ulus olarak tahayyül etmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak Ünsaldı’nın (2016) ifadesiyle,

“Milli ve yerli olan, zaruri surette, gayri-milli ve yabancı olana referansla tanımlanabilen bir şey; kendisine vermek zorunda olduğu o tözsel (kapsayıcı-homojen), total, tekil ve tarih üstü (değişmez) karaktere rağmen, olabildiğine tarihsel, olabildiğine değişken, olabildiğine parçalı, olabildiğine hukuki ve siyasal bir inşadır” (s. 9).

1.2.1 Makbul Vatandaşın İnşası

Yukarıda bahsettiğim üzere her ulus-devlet oluşum sürecinde hegemonyası altına almak istediği toplumun bireylerini kendi çıkarları çerçevesinde çeşitli ideolojik süreçlerle şekillendirmeyi amaçlar. Bu inşa süreci ulus-devletin oluşma dönemiyle sınırlı olmayıp sürekli ve devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde bireylerin doğduğu aileden başlayarak gündelik hayatın bütün alanları ulus-devlet tarafından yeniden inşa edilir. “Bu sayede vatan/yurt, yurtseverlik duygusunun yöneldiği bir toprak parçası olmanın ötesinde, ‘ulus’ ve ‘yurttaş’ kimliğinin sınırlarını çizen ve üzerinde devletin otoritesini uyguladığı ‘siyasal’ bir toprak haline gelecektir” (Üstel, 2016, s. 157). Bu konuda derinlikli bir çalışma yapmış olan Füsun Üstel, ders kitapları üzerinde yaptığı araştırmaların bir ürünü olan *“Makbul Vatandaş”ın Peşinde* (2016) başlıklı kitabında vatandaş inşa süreçlerinin eğitim aracılığıyla nasıl işlediğini aktarmaktadır. Üstel “19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren birçok ülkede vatandaş eğitimine büyük önem verildiğini” (s. 35) ifade eder ve II. Meşrutiyetten 1980 sonrası döneme kadar Türkiye’de vatandaşlık eğitiminin ve ders kitaplarının dönüşümünü izler. Üstel’e göre Osmanlı döneminde vatandaşlık eğitimine ve “ortak bir Osmanlılık kimliği etrafında entegrasyonu sağlamaya yönelik” (s. 39) girişimlerde bulunulmuştur. Ancak imparatorluğun kaçınılmaz çöküşü sonrasında ortaya çıkan Türk ulus-devleti, “Osmanlı dönemine ait müfredatı ve görüşleri eğitim programından çıkarmıştır” (s. 129).

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde özellikle çocuk eğitime büyük önem verilmiş ve “cumhuriyet çocuğu” kavramı ortaya çıkmıştır. Eğitim müfredatı özellikle milliyetçi ve vatansever bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu tezin yazarı olarak benim de içinden geçtiğim müfredat, ulusun bütün bireyelerine Türklerin tarihini, “bizi” “öteki” uluslardan ayıran ve tarih boyunca hiç değişmemiş tinsel ve fiziksel özelliklerimizi, vatandaş olarak görevlerimizi, nasıl vatana faydalı

bireyler olabileceğimizi ve “düşmanlarımızın” kim olduğunu öğretmeyi amaçlamıştır. Bu sayede çocuklar, içinde buldukları kendi coğrafyalarından başka hiçbir şehre, köye, kasabaya gitmemiş olsalar dahi vatanın sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini, ulusal sınırlar içinde yaşayan herkesin hangi dili konuşması gerektiğini, neden bu topraklarda bir ulus oluşturmanın “bizim” hakkımız olduğunu ve vatani tehdit eden iç ve dış grupların kimler olduğunu öğrenmektedirler. Diğer bir deyişle, Türk ulusuna ilişkin detaylı bir tahayyül edinmektedirler.

Her ne kadar homojenlik iddiasında bulunsalar da, hiçbir ulus etnik olarak homojen değildir. Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğinde bulunan ve Anadolu’da yaşayan nüfus Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin vatandaşlarını oluşturmuştur. Bu nedenle ulusal sınırlar içerisinde farklılıkların ortadan kaldırılmasına yönelik vatandaş inşası süreçlerinden bütün etnik azınlıklar ve gruplar nasibini almıştır. Türk vatandaşının kim olduğu, kültürel bağlılık temelinde hukuki olarak belirlenmiştir. Çeşitli eğitim, hukuk, dil, din ve kültür politikalarının yanı sıra, ailenin, kamusal alanın, mimarinin ve yaşam tarzının Türkleştirilmesi ve tektipleştirilmesi makbul vatandaşın inşasına hizmet etmektedir. Bu sayede vatandaşların benimsemesi beklenen ulusal kimlik “ulusun’ mensuplarına kim olduklarını bilebilecekleri ve müştereken paylaşıldığı varsayılan ‘benzersiz bir kültür tasarımı sunar” (Aydın, 1998, s. 43).

Ancak, Üstel’in ifade ettiği gibi (2016), “Ulusal kimliğin ve yurttaşlar topluluğunun inşasının nihai hedefi olan ‘biz’ bilincinin yurttaşlar tarafından içselleştirilmesi, söz konusu bilincin besleneceği bir öteki olmadan gerçekleşemezdi.” (s. 209). Bu nedenle, “biz” olarak tanımlanan bir ulusun tahayyülü için, karşısında konumlanabileceğimiz bir “öteki”ne ihtiyaç vardır.

1.2.2 “Öteki”nin İnşası

Ulusal kimliğin inşası sürecinde “bizim” kim olduğumuzu tanımlarken aynı zamanda kim olmadığımızı, farklı olduğumuzu düşündüğümüz özelliklerimizimizin kimlerden farklı olduğunu tesis etmek için bir “öteki”ne ihtiyaç duyulur ve “öteki” üzerinden kendi ulusal kimliğimiz inşa edilir. “Bizi” “öteki”nden ayıran

toplumsal ve fiziki sınırlar çizilir. Anderson'un ifadesiyle (2015) boyutu ne olursa olsun "ulus sınırlı olarak hayal edilir. Hiçbir ulus kendisini insanlığın tümü ile örtüşüyor olarak hayal etmez" (s. 21). Modern devlet, egemenliği altındaki toplumun vatandaşlarının dayanışmacı bir ilişki çerçevesinde bir arada tutabilmek için hem toplumsal hem de ulusal sınırları "tehdit eden" bir "öteki" kurgulamak ve bu kurguyu bir gerçeklik olarak dolaşıma sokmak zorundadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin siyasi kültüründe ulusal kimliği ve homojenlik iddiasını tehdit eden, ortak kültür örüntüsünde çatlaklar yaratan "öteki"ler, her zaman hâlihazırda bulunmuştur. Ermeniler, Rumlar, Aleviler ve Kürtler gibi etnik azınlıklar Türk ulusunu ortak bir duygu ve dayanışma içinde bir araya getirmek için sürekli olarak işaret edilen "ötekiler" olarak kolektif bilince işlenmiştir. Bu gruplar çoğunlukla ulusal sınırların içine sızmış ve toplumsal sınırları zorlayan, ulusal kimliği "kirlenme" potansiyeline sahip "ötekiler" olarak sınırlarda dolaşır şekilde inşa edilmişlerdir. Ulusal kimliğin tanımı gereği sınır bölgelerinde yer aldıkları için ve belirli bir toplumsal kategoriye oturtulamadıkları için bu "öteki" figürleri aklın zayıfladığı ve onlara ilişkin fantezilerin yeşerdiği sınır bölgelerinin sakinleridir" (Kearney, 2018, s. 15). Milli kimlik, hem sınırlarda gezinen bu "öteki"lerin "bize" ilişkin algısı, hem de "bizim" kendimize ilişkin algımız ve "ötekilere" ilişkin fantastik olarak üretilen stereotipler aracılığıyla "öteki"yle ilişki içinde kurulur.

Günümüzde ulus-devletlerin hâlihazırda işaret ettikleri en somut "ötekiler" sığınmacı ve mültecilerdir. Zorunlu göçün özneleri ulusal sınırların geçirgenliğini arttırmış ve ulus-devletlerin homejenlik, tektiplik ve ortak kültür ideallerini "tehlikeye atan" ötekiler olarak siyasi söylemlerde yerini almıştır. İsmet Parlak'ın (2015) ifadesiyle,

"Sığınmacı ve mülteciler sadece belirli ulus-devletlerin değil, ulus-devletlerin kolektif bir biçimde ve üzerinde ittifak ederek, devletlerarası hukuk meselesi haline getirmek suretiyle ötekileştirdiği, hatta yine kolektif olarak kurtulmaya çalıştığı yeni bir tür öteki olarak" (s. 9)

ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda uluslararası siyasi söylemleri, yerel siyasetçilerin söylemlerini, medyayı ve tartışmaları meşgul eden en önemli konu olan sığınmacı ve mülteci hareketleri, küreselleşmeyle birlikte etkisini yitirdiği

düşünülen ulus-devlet ve milliyetçilik duygularını yeniden alevlendirmiştir. Bu “yabancılar” basit bir “öteki” olmaktan ziyade, “toplumsal marazlardan sorumlu tutulan” (Kearney, 2018, s. 41) kurtulunması ve yok edilmesi gereken günah keçileri olarak tanımlanmakta ve şeytanlaştırılmaktadırlar.

1.3 Günah Keçisi Haline Getirme ve Şeytanlaştırma

*“Önce suçlama vardı.
Âdem Havva’yı suçladı,
Havva yılanı.”*
(Campbell, 2013, s. 15)

İnsanlar tarih boyunca başlarına gelen kötü olayların sebebini anlamaya ve anlam veremedikleri olayların da sorumlusunu bulmaya koyulmuşlardır. En ilkel toplumlarda bile kötülüğü kovmak için çeşitli ritüeller uygulanmıştır. *Günah Keçisi, Başkalarını Suçlamanın Tarihi* (2013) başlıklı kitabında Campbell, “tür olarak saflık konusunda takıntılı olduğumuzu” belirtir ve ekler, “tüm inanç sistemleri sadece dünyayı anlamlandırmak için kullandığımız araçlar değil, aynı zamanda masumiyetin geri kazanılabileceği inancının destekçisidir” (Campbell, 2013, s. 36). Birçok kültürde, günahların bir varlıktan başka bir varlığa aktarılabileceğine inanılmıştır. Bu nedenle toplumdaki kötülükleri ve günahları temizleme aracı olarak çeşitli varlıklar, hayvanlar ya da insanlar günah keçisi olarak seçilmişler ve toplumun arınmasını sağlamışlardır. Şeytanın icat edilmesinden sonra ise bireyleri kötülük yapmaya yönlendiren şeyin şeytan olduğu sonucuna varıldı ancak şeytanın somut olarak algılanamayan bir varlık olmasından ötürü içine girmiş olabileceği bedenler veya şeytanın işbirlikçileri aranmaya başlandı. Bu anlamda tarihteki en çarpıcı örneklerden birisi Orta Çağ’da kadınların şeytanlaştırılması ve cadı avlarıdır. İnsanlar en yakın komşularının ve akrabalarının bile geceleri Sabbath Törenlerinde şeytanla buluştuğuna ve keçi formundaki şeytanın sırtında gezdiklerine inandılar ve mahkemelerde şahitlik ettiler. “Cadı kadınlar” yok edildiği zaman kötülüklerin ortadan kalkacağına inanarak şeytanın işbirlikçileri yakılarak yok edilmişti. Daha yakın tarihte ise

benzeri uygulamalara daha geniş çapta Yahudiler maruz kalmıştır. Alman ırkının saflığını lekeleyen ve kötülüklerin sebebi olarak görülen Yahudiler günah keçisi haline getirilmiş ve şeytanlaştırılmıştır.

“Yozlaşma ve kaosun ayyuka çıkmasıyla artan kefarete ihtiyacı karşılamaya uygun yabancı türleri de rahatsızlık verici derecede çoğalmıştır. Avrupa’daki din savaşları sırasında kadim günahkârların hepsi iş görüyordu. Günah keçisi ilan etme ihtiyacı ulus-devletlerde de devam etti” (Kearney, 2018, s. 49).

İnsan ırkının saflık takıntısı olmasına benzer şekilde ulus-devletlerin de saflık takıntıları vardır. Ulus-devlet ve ortak bir kültüre, dile, dine, etnisiteye sahip bireylerin bir araya gelerek bir ulusal kimlik çatısı altında bir araya gelmeleri “normal” ve “doğal” kabul edilir. Bu doğallığı bozan her farklılık, günah keçisi haline getirilerek ve daha ileri düzeyde şeytanlaştırılarak toplumun dışına atılmaya ve yok edilmeye çalışılır.

Şeytanlaştırma, tarihsel süreçte zihinlerde “öteki” olarak inşa edilen grubun insandışlaştırılmasını, insani özelliklerden yoksun olarak görülmesini ve bu grupların çeşitli pratiklerle ortadan kaldırılmasını gerektirir. Bu pratikler ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla alevlenen etnik ve dini temizlik, tehcir ve farklı şekillerde yok etme uygulamalarıyla tarihte yerini almıştır. “Bir ‘etnik temizlik’ aracı olarak ‘öteki’nin şeytanlaştırılması, farklılıkları ortadan kaldırmayı ve ortak bir düşmana karşı toplumsal dayanışma duygusunu harekete geçirmeyi amaçlayan modern milliyetçiliklerde önemli bir rol oynamıştır” (Wistrich, 2011, s. 8). Kozmik düzeni bozan bir imge olarak şeytana benzer şekilde ulusal homojenlik düzenini bozan gruplar da şeytanlaştırılırlar ve şeytan kovma pratiklerine maruz kalırlar. Milliyetçi ideoloji, şeytana karşı sarımsak asmak gibi ulusal bayrakları göndere çeker.

Etnik veya dini aidiyetleri gereği bir grubun şeytanlaştırılması her şeyden önce bir ulus üzerindeki hegemonya sahiplerinin çıkarlarına hizmet eder. Ancak şeytanlaştırma edimi için basitçe “öteki” olanı işaret etmek yetmez. O gruba ait stereotipik özelliklerin ulusal kolektif bellekte yer edinmesini sağlayacak bir inşa süreci gereklidir. Bu stereotipik özellikler gündelik hayat içerisinde söylemsel düzeyde dolaşıma sokulur ve sürekli olarak yeniden üretilir. Bu inşa sürecinde

ulusal kimlikte var olmadığı düşünölen bütün olumsuz özellikler “öteki” gruba yüklenir. Onların sürekli olarak şeytani bir kötölük etme, ulusal birliği bozma ve düşmanlık etme amaçları olduğuna yönelik kalıp yargılar üretilir ve hedef alınan grubun bütün üyelerinin bu olumsuz özellikleri paylaştığı varsayılır. Bu sayede, şeytanlaştırılan “öteki”nin yok edilmesi ve ortadan kaldırılması meşrulaştırılır. Şeytanlaştırma üzerine Türkiye’deki nadir çalışmalardan birisini gerçekleştiren İsmet Parlak’ın ifadesiyle,

“Söylemsel düzeyde değersiz kılınan ve adeta tiksinti duyulacak derecede iğrenç varlıklar olarak kodlanan şeytansı ötekiler, şüphesiz “biz” kimliği karşısında insani değerlerden tümüyle yoksun kılınacağı için, yaşamları bile kolayca gözden çıkarılabilecek nesnelere dönüştürölürler” (2015, s. 55).

Orta Çağda cadı avı çılgınlığıyla kadınların yakılması, Nazilerin Yahudileri fırınlarda toplu olarak “imha etmesi”, Müslöman Boşnakların toplu olarak katledilmesi gibi olaylarda başat grupların bu olaylara seyirci kalmanın da ötesinde desteklemiş olması, şeytanlaştırmanın zihinsel inşasının ne kadar etkili olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Hegemonya sahipleri için şeytanlaştırmanın en önemli iki işlevi vardır. Bunlardan birincisi ulus-devleti yönetenlerin kendilerinden kaynaklanan siyasi, ekonomik ya da toplumsal sıkıntılarının nedeni olarak kolektif bellekte şeytani olarak kurulmuş olan grupları göstermek ve suçu onlara yüklemektir. Günümüzde siyaset yapıcılarının hatalarından kaynaklanan toplumsal ve ekonomik sıkıntılarının sığınmacılara, mültecilere, etnik azınlıklara ya da ulusal sınırlar dışında kalan “dış güçlere” mal edilmesi yaygın bir uygulamadır. Bu sayede vatandaşlardan gelebilecek eleştiriler ve düşmanlıklar şeytanlaştırılan gruplara yöneltilir. Şeytanlaştırmanın ikinci işlevi ise ulusal aidiyet ve dayanışma duygularının zayıfladığı dönemlerde milli bilincin canlandırılmasını ve dinç tutulmasını sağlamasıdır. Şeytanlaştırmanın bu işlevi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde olduğu gibi, özellikle imparatorlukların dağılmasıyla ortaya çıkan ulus-devletlerin oluşum süreçlerinde milli bilinç ve ulusal dayanışma yaratmak için erk sahipleri tarafından sıklıkla başvurulan bir yöntem olmuştur. Ulus-devlete olan bağlılığı ve ulusal dayanışmayı sürekli kılmak için şeytanlaştırılan bir “öteki” sürekli olarak kolektif bilinçte hazır bulundurulmaktadır.

1.3.1 Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma

Türk politik kültür tarihi şeytanlaştırılan gruplar bakımından oldukça zengindir. Cumhuriyetin kuruluş dönemlerinden günümüze Kürtler, gayrimüslimler, Aleviler, muhafazakârlar, Kemalistler, Komünistler, kadınlar, homoseksüeller gibi birçok grup etnik, dini veya başka farklılıklar temelinde şeytanlaştırma pratiklerinin nesnelere olmuştur. Ancak etnik ve mezhebi olarak şeytanlaştırılan gruplar diğer gruplara oranla daha şiddetli “bertaraf etme” programlarına maruz kalmışlardır.

Kemalist kadronun sıklıkla dile getirdiği sınıfsız, imtiyazsız, türdeş bir toplum olduğuna dair söylemsel iddia, organik yapının sınırlarını kesin ve net kılmak adına hem entelektüel hem de politik alana öyle bir sirayet etmiştir ki, ikircimli olan tam sınırdaki duran dolayısıyla içeri ile dışarı arasındaki yaşamsal ayrımı bozan her şey bastırılmak ya da yok edilmek üzere düzenin “ötekisi” kılınmıştır (Parlak, 2015, s. 65).

Milliyetçi ideoloji çerçevesinde inşa edilmeye çalışılan Türk kimliğini ve ulusun homojenliğini bozan etnik ve dinsel farklılıklar, çeşitli söylem alanlarında “öteki” olarak zihinlerde inşa edilmiş ve şeytanlaştırılmıştır. Şeytanlaştırma bireysel seviyede değil topyekûn bir grup kimlik temelinde işler. Türk politik söylemi Cumhuriyet tarihi boyunca bölücülük, hainlik, ihanet ve ahlaksızlık kavramlarıyla şekillenmiştir. Bu eylemlerin özneleri olan “öteki” gruplar döneme göre değişiklik göstermişse de, anlam üretme gücünü elinde bulunduranlar sürekli olarak ulusal sınırları, ulusal bütünlüğü, kültürü ve ahlaki saflığı tehlikeye atan ve tehdit eden “ötekileri” toplumsal hafızaya yerleştirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, temeli şeytanlaştırarak tektipleştirme üzerine kurulu bir devlettir. Daha en başta devletin zemini Osmanlı İmparatorluğu’nun kurumlarının ve mirasının şeytanlaştırılması üzerine kurulmuştur. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında azınlıkların bertaraf edilmesine yönelik tehcir ve mübadele kararları, bu grupların şeytanlaştırılmasını da beraberinde getirmiştir. Rumlar ve Ermeniler gibi gayrimüslimlerin ve diğer etnik ve dini azınlıkların şeytanlaştırılması, inşa edilmekte olan ulusun tektipleştirilmesinde işlevsel bir araç olarak kullanılmıştır. Halen günümüzde bu şeytanlaştırma pratiklerinin etkileri devam etmekte ve kolektif hafızada canlı tutulmaktadır.

Günümüzde ise Türkiye’de “ötekilik” konumuna itilerek şeytanlaştırılan ve varsayılan ulusal homojenliği bozan en büyük grup sığınmacılar ve mültecilerdir. Göç ulus-devletler için her zaman ulusal bütünlüğü tehdit eden bir hareket olarak tanımlanmıştır. Ortadoğu’daki çatışmalardan kaçarak hayatlarını kurtarma içgüdüsüyle özellikle Suriye’den Türkiye’ye gelen sığınmacılar gündelik hayatta en çok görünür olan ve karşılaşılan “ötekiler”dir. Zorunlu göçle gelen kişiler özellikle sayılarının fazla olması, belirli bir dönemde büyük kalabalıklar halinde gelmeleri ve geri dönme ihtimallerinin düşük olması nedeniyle diğer göçmenlere göre daha büyük bir “tehdit” olarak algılanırlar. “Sığınmacılar ve mülteciler, sadece sınırın ötesinden gelen ve ulusal bütünlüğü tehdit eden ‘yabancılar’ değil, niyetleri belirsiz, göç etme gerekçeleri şüphe götürür ‘tekinsiz’ kişilerdir” (Aydın & Oğuz, 2015, s. 303). Sığınmacıların ulusal sınırları aşmış topluma karışmış olmaları, hem yöneticilerin hem de halkın kendilerini güvende hissettikleri gündelik hayatlarını sekteye uğratar. Kolektif bilinçteki verili anlam setleriyle tanımlanamayan sığınmacılar “öteki” ve “yabancı” konumlarına itilmektedir.

Ulusal coğrafya üzerindeki homojen ulus ideali çerçevesinde etnik pürüzleri ortadan kaldırma ve tek tip bir ulus yaratma amacıyla olan ve bu nedenle göçü bir problem olarak tanımlayan devlet için sığınmacılar ulusal kimliği dinç tutmanın bir aracı olarak kullanılır. Yakın dönemlerde yaşanan terör olayları ve ekonomik sıkıntılar, politik söylemde sığınmacılarla ilişkilendirilmekte ve sığınmacılara yönelik yabancı korkusunu ve şeytanlaştırmayı körüklemektedir. Devletin sığınmacıları engellemeye yönelik söylemleri, hukuki ve siyasi uygulamaları, gündelik hayatta yerleşimin “bunlar zaten kendi vatanlarını korumamışlar, ilerde bize de ihanet ederler” düşüncesinde karşılığını bulmaktadır. Savaştan kaçma ve zorunlu göç sürecinde yaşadıkları deneyimler görmezden gelinerek, sığınmacılara atfedilen “tekinsiz”, “vatan haini”, “ahlaksız”, fahişe”, “barbar”, “kaçakçı” gibi nitelikler gündelik hayat içerisinde sürekli olarak yeniden üretilmekte ve sığınmacıların “bertaraf edilmesi gereken” yabancılar olarak şeytanlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır.

1.4 Gündelik Hayat

Henri Lefebvre gündelik hayatı “besleyici bir torak olarak” gördüğünü ifade eder (2010, s. 93) ve ekler, “çiçeksiz ya da ağaçların görkeminden yoksun bir toprak, yolu oradan geçeni hüzünlendirir; ama yine de çiçekler ve ağaçlar, yaşamı, gizli zenginliği olan toprağı unutturmamalıdır”. Gündelik hayatımız üzerine düşündüğümüz zaman ya da gündelik hayatımız üzerine bir soru sorulduğu zaman genellikle aşına olduğumuz, bildik “sıradan”, “bayağı” ve tekrarlayan eylemlerimiz akla gelir. Ancak Lefebvre'nin Hegel'in veciz sözünü kullanarak ifade ettiği gibi “Aşına olunan illa ki bilinen değildir” (Gardiner, 2016, s. 13). Gündelik hayatın “doğallığı” ve verili kabul edilmesi, derinlerde yatan yaratıcılık potansiyellerini gizler. Ancak gündelik hayat, bireylerin kendilerini ve çevrelerini şekillendirdikleri, anlamların üretildiği, deneyimlendiği ve dolaşıma sokulduğu ve gerçek anlamda insan oldukları yerdir. Yüzeysel olarak bakıldığında “doğal” ve “bayağı” bir görünüm sergileyen gündelik hayat, bu bağlamda araştırmaya değer görülme de sırf bu özelliğinden dolayı incelenmesi gereken bir alandır. Çünkü ideolojilerin yeşerdiği en verimli alanlar gündelik hayatın “doğal” görünümlü manzaralarıdır. Bu nedenle, gündelik hayatın derinlerinde yer alan zenginlikleri ortaya çıkarmak ve kavrayabilmek için, gündelik hayatla araya mesafe koyarak eleştirel bir bakış açısıyla incelemek gerekmektedir. “Gündelik hayatın eleştirel çözümlenmesi ideolojileri açığa çıkaracaktır; gündelik hayat hakkındaki bilgi ise, ideolojik bir eleştiriyi ve sürekli bir özeleştiriye kapsayacaktır” (Lefebvre, 2016, s. 39).

Gündelik hayata ilişkin ilk tartışmalar 19. yüzyıl sonlarında Emile Durkheim ve Karl Marx'ın çalışmalarıyla bağlantılı olarak sistem yaklaşımı temelinde ortaya koyulmuştur. Ancak bu çalışmalar toplumsal aktörleri, verili toplumsal rolleri ve davranış normlarını pasif bir şekilde benimseyen “kültürel ahmaklar olarak görmekteydi (Gardiner, 2016, s. 17) ve bireyin failliğini tanıımıyordu. Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren “toplumsal olanın yaratılışında ‘kültür’ ve ‘yapı’ arasındaki etkileşime dair süregelen tartışmalar içerisinde gündelik hayat bu etkileşimin gerçekleştiği fiziksel alan olarak önemli hale gelir” (Bennet, 2018, s. 11-12). Sistem yaklaşımına karşı ortaya çıkan gündelik hayat tartışmaları

bireylerin tahakküm altına alınmış pasif tüketiciler değil, gündelik hayat içerisinde aktif olarak anlam üreten ve eyleyenler oldukları düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Özellikle Erving Goffman'ın *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* çalışmasıyla bireylerin yaratıcılık becerilerini ön plana çıkarmış ve gündelik hayat içerisinde “bireylerin ‘sahne önü’ ve ‘sahne arkası’ benlikler yaratarak rollerini idare etmeyi ve bu roller arasında müzakere yapmayı öğrendiklerini ileri sürmüştür” (Bennet, 2018, s. 14).

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarından itibaren gündelik hayata yönelik kavramsallaştırmalar, daha çok gündelik hayatın çekişmeli ve dinamik bir alan olmasına odaklanılmışlardır. (Bennet, 2018, s. 15). Gündelik hayat eleştirilerine katkıda bulunan en önemli isimlerden ikisi Henri Lefebvre ve Michel de Certeau'dur. Kitle kültürünün bireyler üzerindeki etkisine eleştirel bir yaklaşım getiren Frankfurt Okulu'nun mirasından etkilenmiş olan Lefebvre bireyin eylemlerine odaklanır. Ancak Lefebvre bireyleri “yaşamlarının üzerinde var olan kapitalist sistemden habersiz bir yaşam dünyasında var olmaya yazgılı olarak görmez” (Bennet, 2018, s. 39). Bireylerin failliğini teslim eder ve geç kapitalist kültür endüstrileri tarafından sunulan yanlış gündelik hayat temsilinin reddedilmesi yoluyla toplumsal değişimin yaratılabileceğine inanır (Bennet, 2018, s. 39). De Certeau ise daha çok bireyin ilişkilerine ve eylemlerine odaklanır ve gündelik hayat içerisinde kapitalist sınıfların uyguladığı tahakküm *stratejileri* karşısında işçi sınıfının eylemlerinin direniş amaçlı *taktikler* olarak okunması gerektiğini öne sürer (Kalekin-Fishman, 2013, s. 717). De Certeau, gündelik hayatı çekişmeli bir alan olarak görür ve “gündelik hayatın, belirli yaşam projelerini gerçekleştirmek için ortaya koyulan bireysel çabaların ortak ürünü, içerisinde dinamik mücadelelerin olduğu bir alan” olduğunu ileri sürer” (Bennet, 2018, s. 95).

Yüzeyde sıkıcı, banal görünen ve tekrarlardan oluşan gündelik hayatın derinlerinde, güç mücadeleleri, çekişmeler ve yaratıcılıklarla dolu bir zenginlik yatmaktadır. Lefebvre gündelik hayatı kavrayabilmek için gündelik hayatın içinde bulunmak, ancak onu kabul etmeyerek karşısında eleştirel bir mesafede durmak gerektiğini ifade eder (2016, s. 87).

Hem sığınmacıların hem de yerleşiklerin birbirleriyle etkileşiminde gündelik deneyimlerini anlamaya çalıştığım bu tez çalışmamda, onlarla birlikte gündelik hayat içerisinde bir arada bulunmaya çalıştım. Lefebvre'nin önerisine uyarak ortaya koyacağım eleştirel bir çalışma için, iki etnik grubun birbiriyle olan karşılaşmalarının dinamiklerini de kuramsal olarak ele almam gerekecektir.

1.4.1 Gündelik Hayatta Sınırlar ve Karşılaşmalar

İçinde bulunduğumuz kültürel dünyada gündelik hayat içinde yer alan nesnelere, insanlar, olaylar ve durumlar çeşitli anlamlarla yüklüdürler. Ancak toplumun her bireyi aynı nesneye, kişiye, duruma ya da olaya aynı anlamı yüklemeyebilir. Bu durumda ortak bir anlam paylaşılmadığı sürece toplumun üyeleri arasında anlam karmaşası oluşacaktır. Bu noktada, bireyin çevresini anlamlandırma yönünde başvurduğu en önemli yöntem kategorizasyondur. “Kategorizasyon, insanın fiziksel ve sosyal çevresini kategoriler halinde bölümlenmesi ve çevredeki çeşitli öğeleri bu kategorilere yerleştirme etkinliğidir” (Arar & Bilgin, 2010, s. 2). Dünyayı kategoriler aracılığıyla anlamlandırır ve deneyimleriz.

Mitler üzerine yaptığı çalışmalarda “ikili karşıtlıklar” (*binary oppositions*) kavramını ele alan Lévi-Strauss'a göre “kategorilere ayırmanın ilk çıkış noktasını ikili karşıtlıklar oluşturur. İkili karşıtlıklardan yola çıkılarak oluşturulan kategoriler, insanın kendisini ve çevresini dile getirmek için başvurduğu kullanışlı şifrelerdir.” (Akt. Kotlu, 2007, s. 60). Bu bağlamda, gündelik hayattaki karşılaşmalarda yerleşiklerin dış dünyayı “biz” ve “öteki”, ya da bu çalışma özelinde düşünecek olursak, “Türkler” ve “Suriyeliler” gibi ikili karşıtlıklar üzerinden anlamlandırdığı söylenebilir. Kategorizasyon süreci aynı zamanda farklı kategorilere ayırdığımız şeyler arasında bir sınır çizmeyi beraberinde getirir. Kategoriler bir yandan dünyayı anlamlandırmamızı kolaylaştırırken diğer yandan Foucault'nun ifadesiyle düzenin ve güç ilişkilerinin tesis edilme araçlarıdır (Akt. Jones, 2009, s. 179). Bilinmeyeni belirli bir kategoriye koymak onu kontrol altında almayı sağlar.

Bilinmeyen bir yabancıyla karşılaşan yerleşik, onu belirli bir kategoriye yerleştirmeyi amaçlar. Bilinmeyene ilişkin belirsizlik korkuyu beraberinde getirdiği

için, güçlü konumda olan gündelik hayatın görünürde düzen içindeki konforuna geri dönerek bu belirsizliği ortadan kaldırmaya çalışır. Aynı şekilde ulus-devletler de sınırları ve ulus kimliğini net bir şekilde belirleyerek, tanımlanmamış farklılıklardan ve müphemlikten kurtulmayı ve daha kolay yönetebileceği bir düzeni tesis etmeyi amaçlar. “Kategorileri tanımlama ve belirleme becerisi, neyin “içeride” neyin “dışarıda” kalacağına ilişkin sınır çizme gücünden gelir” (Jones, 2009, s. 177). Anlamı üretme ve kategorileri tanımlama gücünü elinde bulunduran ulus-devlet yöneticileri, ulusal sınırlardan içeri sızan ve tanımlanmamış olması nedeniyle “tekinsiz” görünen “yabancıyı” çeşitli stereotipler aracılığıyla belirli bir kategoriye hapseder ve vatandaşlarının gündelik hayatın belirsiz labirent alanlarında yollarını bulabilmeleri için bu kategorileri dolaşıma sokar. Bu kategori temelli üretilmiş ve dolaşıma sokulmuş bilgiler gündelik hayatta yerleşik ve yabancıların etkileşimlerini, insanların kendileri ve “ötekiler” hakkında konuşma şekillerini etkiler ve belirli olaylar veya durumlar için açıklamalar sunar (Brubaker, 2002, s. 184).

Kendileri zaten etnik bir kategori içinde tanımlanmış olan ulus-devletin vatandaşları, yeni karşılaşılan etnik grupları yukarıdan verilen kategorilere yerleştirerek anlamlandıracaktır. Yerleşikle yabancıların gündelik hayat içindeki ilişkileri ve etkileşimleri bu kategorilere yüklenen verili anlamlar tarafından şekillendirilecektir. Gündelik hayattaki bu karşılaşmalara yönelik eleştirel bir bakış açısı getirebilmek için, Brubaker’ın ifadesiyle “insanların ve kurumların kategorilerle ne yaptıklarını” (2002, s. 169) sormamız gerekmektedir. Ancak Brubaker özellikle etnisiteye ilişkin bu tür bir eleştiriye girerken Türkler ve Suriyeliler’in⁶ iki ayrı grup olarak değil Türklük kategorisi ve Suriyelilik kategorisi olarak kategoriler halinde ele alınması gerektiğini ifade eder (s. 183).

Sığınmacılar ve yerleşiklerin karşılaşmaları iki etnik kategorinin karşılaşması olarak ele alınabilir. Bu nedenle gündelik hayatta yerleşik ve sığınmacıların karşılaşma deneyimlerini anlayabilmek için etnisitenin gündelik hayatta nasıl kullanıldığını ve öznelerin etnisiteyle ne yaptığını anlamak gerekir.

⁶ Brubaker adı geçen çalışmasında Romanyalılar ve Macarları ele almaktadır. Buradaki etnik isim değişiklikleri bana ait bir uyarlamadır.

1.4.2 Gündelik Hayat ve Etnisite

Ulus-devletler sistemiyle işleyen bir dünyada, her ne kadar kolay fark edilmese de, etnisite ve milliyet gündelik hayatta her gün tüketilmektedir. Her ne kadar ulus-devletler homojenlik iddiasında bulunsalar da, gerçekte çok etnili bir yapıya sahip olmalarından dolayı, gündelik hayat sürekli olarak farklı etnik kökenden insanların karşılaşmalarına sahne olur. Gündelik hayatın akışı içinde bireyler kendi etnik ve ulusal kimlikleri üzerine düşünmezler.

Gündelik hayatın akışı içerisinde sürekli olarak tekrarlanan eylemler üzerine pek düşünmeyiz. Bu eylemler bir rutin haline geldiği için doğal görünmeye ve sıradanlaşmaya başlar. Benzer şekilde insanlar gündelik hayat rutinleri içerisinde milli kimlikleri üzerine pek düşünmezler. Ancak ulus-devletin var olabilmesi için gerekli olan ulusal kimliğin inşa edilebilmesi ve bir ulus tahayyülünün yaratılabilmesi, milliyetçiliğin gündelik hayat içerisinde sürekli olarak yeniden üretilmesiyle mümkündür. Michael Billig'in ifade ettiği gibi "rutin pratiklerde ve günlük söylemlerde, özellikle de kitlesel medyanınkilerde 'millet olma' fikri düzenli bir şekilde dalgalandırılır/imlenir. Bu sayede vatandaşlara ulusal kimlikleri 'düşüncesiz' bir şekilde hatırlatılır ve müesses uluslar yeniden üretilir" (2002, s. 177). Billig, gündelik hayat içerisinde ateşli bir şekilde yaşanmayan ancak "öteki"yle karşılaşmalarımızda eylemlerimizi şekillendiren bu milliyetçiliği "banal milliyetçilik" olarak tanımlar. Gündelik hayatın sıradanlılığı içerisinde, hem millet olma bilinci bize hatırlatılırken hem de kendi milliyetçiliğimizi unuturuz. Ancak bu unutma ve hatırlama diyalektiği içinde "milli kimlik her an hafızadadır; çünkü bu kimlik durmadan milletiği anımsatan veya onu ortalık yerde 'dalgalandıran' günlük rutinelere yerleşmiştir" (Billig, 2002, s. 50). Dolayısıyla, her ne kadar bireyler gündelik hayatta kendi ulusal kimlikleri üzerine kafa yormasalar da, milletlik gündelik hayatın yüzeyine yakın bir yerde bulunur. "Yabancıyla" karşılaşma kolektif bilinçaltında sürekli olarak yeniden üretilmiş olan milliyetçilikleri su yüzüne çıkarır. Bu bağlamda, gündelik hayatta ulus-devletin işaret ettiği "öteki"yle karşılaşmalar etnisite temelli olarak şekillenir.

“Etnisite yeryüzünde somut olarak var olan bir nesne değil, dünyaya yönelik bir bakış açıdır ve belirli etkileşimsel amaçlar için kullanılabilir söylemsel bir kaynaktır” (Brubaker, Feischmidt, Fox, & Grancea, 2008, s. 169). Bu kaynağın kullanımına özellikle “etnik öteki”yle karşılaşmalarda başvurulur. Bu karşılaşmalarda ne tür bir eyleme geçeceklerine karar vermek, eylemlerini haklı çıkarmak veya belirli bir durumdan karşı tarafı sorumlu tutmak için her iki grup tarafında da etnik kategorilere başvurulur. Brubaker vd. etnisite üzerine çalışırken gruplar yerine kategorilere odaklanmak gerektiğini ifade eder. “Kategorilere odaklanmak, insanların ve kurumların etnik ve milli kategorilerle ne yaptığını ve bu kategorilerin toplumsal etkileşimi nasıl şekillendirdiğini ve sağduyu bilgisini nasıl düzenlediğini belirlemeye davet eder” (s. 11).

Zorunlu göçle gelen sığınmacı ve mülteciler daha önce belirttiğim gibi, ulusal kimliği ve kültürü tehdit eden “ötekiler” olarak algılanarak, kendileri hakkında üretilmiş kategorilere hapsedilirler. Elbette kategoriler sabit değildir ve gündelik hayat içerisinde sürekli olarak müzakere edilir. Ancak kategorileri tanımlama gücü ulus-devletin elinde olduğu için yerleşimin kendisine ilişkin kategorileştirmesi olumlu özellikler temelinde inşa edilirken, ulusal saflığı kirleten ve tehlikeye atan “ötekiler” olumsuz stereotipler temelinde inşa edilen kategoriler içerisinde algılanır. “Ötekiler”e ilişkin bireysel özellikler ve kişisel deneyimler görmezden gelinerek topyekûn bir kategori içinde sınıflandırılırlar. Bu bağlamda gündelik hayat, yerleşikle sığınmacının karşılaşmalarında etnisite temelli bakış açılarına ve bu bilinçle şekillenen eylemlere sahne olur.

2. BÖLÜM:

YÖNTEM

2.1 Alan Betimi

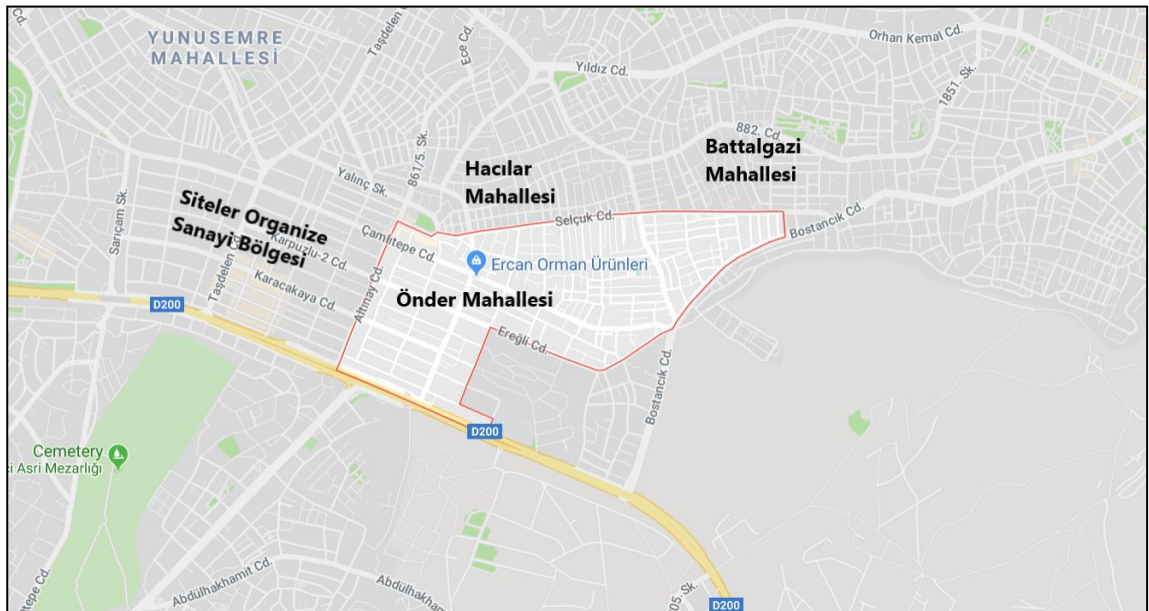
Toplumsal gerçeklikler dışarıdan bir bakışla veya bir yerden okuyarak kavranabilecek, her zaman orada var olan verili ve sabit biçimler değildir. “Dışımızdaki dünya sadece simgesel olarak temsil edilmiştir. Gerçeğin kendisi, insanların algıladıkları simgelerdir ve içinde yaşadığımız dünyayı ona verdiğimiz anlamlarla doldururuz, anlamlar yükleriz. Anlamlarla inşa ettiğimiz, içinde de var olduğumuz sosyal ve doğal dünya bireylerce inşa edilmiştir” (Gibbs’den akt. Kümbetoğlu, 2017, s. 22). Dolayısıyla toplumsal gerçekliklere ulaşabilmek için araştırılan toplumda bireylerin etraflarındaki şeyleri nasıl anlamlandırdıklarına, bu anlamları nasıl oluşturulduğuna ve nasıl yeniden üretime sokulduğuna ve en önemlisi eyleyenlerin bu anlamlarla ne yaptıklarına bakmak gerekmektedir.

Diğer yandan, insanların içinde bulunduğu toplumsal ortam ve toplumsal eylemleri hem yaşanılan coğrafya tarafından şekillenir hem de içinde buldukları bu coğrafyayı şekillendirir. Özellikle göç söz konusu olduğunda, belirli bir coğrafyada yaşamayı seçen ya da seçmek zorunda kalan insanların neden oraya geldiklerini anlamak için o coğrafyanın kendine has özelliklerini de incelemek gerekmektedir. Bu nedenle araştırmamı yürüttüğüm Önder Mahallesi’ndeki sosyal gerçekliklere yönelik bir analize girişmeden önce o coğrafyaya özgü tarihsel ve sosyo-ekonomik özellikleri ortaya koymak doğru olacaktır.

2.1.1 Önder Mahallesi ve Tarihsel Gelişimi

Alan araştırmamı yürüttüğüm Önder Mahallesi Ankara ilinin Altındağ ilçesinde yer almaktadır. Alana ilişkin literatürde yeterli yazılı tarihsel bilgi bulunmadığı için, hem alan araştırmam sırasında mahallede yaşayanlardan edindiğim bilgiler hem de kısıtlı yazılı kaynaklardan edindiğim bilgiler üzerinden bir tarihsel çerçeve

oluşturmaya çalıştım. Altındağ ilçesi hem Osmanlı İmparatorluğu'nun eski şehir merkezine, hem de Cumhuriyetin yeni kent merkezine oldukça yakın olmasına rağmen tarihsel süreç içerisinde şehir planlamasının dışında bırakılmış ve bu nedenle de gecekonduların yoğun olduğu bir yerdir. Şenyapılı'nın ifadesine göre (2004) Altındağ, şehrin geri kalanına göre bir tepe olması nedeniyle bir eşik oluşturması bakımından Cumhuriyetin ilk yıllarında yerleşim dışı bırakılmıştır (s. 75). Kent yerleşimi dışında bırakılmış olması sebebiyle Altındağ, çeşitli nedenlerle kırsal bölgelerden Ankara'ya göç eden ve şehir merkezi içinde yer edinemeyen grupların yerleşim mekânı haline gelmiştir.

Fotoğraf 1. Önder Mahallesi uydu görüntüsü

Önder Mahallesi'nin şekillenmesi ve tarihsel gelişimi açısından en önemli olaylardan birisi Siteler Mobilyacılar Organize Sanayi Bölgesi'nin 1959 yılında kurulması olmuştur. Kerestecilik, mobilya üretimi ve döşeme işlerinin merkezi olarak kurulan Siteler Organize Sanayi bölgesi özellikle "Bolu-Gerede, Kızılcahamam, Çamlıdere gibi Ankara'ya yakın kırsal alanlardan ve İç Anadolu Bölgesi'nden insanların ucuz iş gücü sağlamak amacıyla bölgeye gelmesini tetiklemiş ve Siteler Organize Sanayi Bölgesi'nin etrafında yer alan boş arazileri gecekonduların mahallelerine dönüşmüştür" (Erman, 2017, s. 102). Kırsal bölgelerdeki işsizlik nedeniyle başka şehirlerden Ankara'ya gelen kişiler

Siteler’de ucuz ücretlere iş bulma imkânı elde ettikleri için Sanayi Bölgesi’nin etrafında gecekonduların sayıları hızla artmıştır. İç göçle gelen öncüler akrabalık ve hemşerilik gibi çeşitli bağlar aracılığıyla kendilerinden sonra gelenlere de yardımcı olmuşlar ve mahalleye yerleşmelerini sağlamışlardır. Önder Mahallesi civarına gelen kişiler genellikle boş arazilere yaptıkları barakalar ve gecekondularda yaşamaya başlamışlar ve nüfus yoğunluğu arttıkça bölgeye su ve elektrik gibi altyapı hizmetleri sağlanmıştır. Ancak uzun süre boyunca şehir planlamasına dâhil edilmediği için bölge sürekli olarak altyapı problemleri yaşamış ve yaşamaktadır.

“Anneler önce Saman Pazarı’na gelmişler sonra buraya gelmişler Öndere. (...) O zaman buralar hiç ev yokmuş ki. Dağ tepeymiş. Kendileri bir göz yer yapmışlar orada oturmuşlar. Şimdi mesela 20 yıl önce bizim karşıda ev falan yoktu. İnsanlar geliyordu oraya bir gecekondular yapıyordu. İşte sonradan devlet yol geçiriyordu elektrik geçiriyordu.” (Zeynep, 54, yerleşik, 10.02.2019)

1980’lerde çıkarılan bir dizi yasayla birlikte Altındağ’da gecekondularda yaşayanlara tapu ve en fazla 4 katlı bina yapabilme hakkı verilmiştir. Bölgenin Siteler Organize Sanayi Bölgesi’ne yakın olması ve boş arazilerden oluşması, Ankara’ya kırsal bölgelerden gelenlere hem iş olanağı sağlamış hem de düşük bütçeyle kalacak yer bulma imkânı vermiştir. Bu nedenle Önder Mahallesi ve çevresindeki Hacılar ve Battalgazi mahalleleri hızlı bir gecekondulaşma sürecine girmiştir.

Ancak Altındağ ilçesinin özellikle Önder, Hacılar ve Battalgazi mahalleleri sadece ulusal göçe değil aynı zamanda uluslararası göçe de ev sahipliği yapmıştır. “2011 yılında Suriyeli sığınmacılar bölgeye gelmeden önce en büyük uluslararası göç, açlık ve hastalıklar gibi sorunlardan dolayı ülkelerinden göç eden Somalili göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir” (Eraydın, 2017, s. 47). Şenyapılı’nın ifadesine göre (2004) Altındağ gecekondular bölgelerine yerleşen gruplardan birisi de 1920’lerden sonra İran’dan gelen Çingenelerden oluşmaktaydı (s. 128). Tarih boyunca Önder Mahallesi de Türkiye’nin çeşitli illerinden gelen ulusal göçlerin yanı sıra Suriye, Afganistan, Irak, Somali ve İran’dan gelen uluslararası göçlere ev sahipliği yapmıştır.

Mahallenin tarihsel gelişimi içerisinde coğrafyayı ve toplumsal hayatı etkileyen önemli olaylardan birisi de kentsel dönüşüm projeleridir. “2000’li yılların başından itibaren Altındağ ilçesinde başlatılan kentsel dönüşüm projelerine Önder Mahallesi’nin de dâhil edilmesi nedeniyle mahallede yaşayan yerleşikler çevre bölgelere taşınmışlardır” (Erman, 2017, s. 105). Ancak kentsel dönüşüm süreci uzadığı için boş kalan gecekondulara göçle gelen kişiler yerleşmişlerdir.

Fotoğraf 2. Önder Mahallesi’nde kentsel dönüşümün kalıntıları

Kentsel dönüşüm bahanesiyle Önder Mahallesi ve çevresi temel altyapı hizmetlerinden yoksun kalmıştır. 2015 yılında birçok gecekondular kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmıştır (Kılıç, Berber, & Çetin, 2015). Ancak alan araştırmamı yaptığım Temmuz 2018 ve Nisan 2019 tarihleri arasında gözlemlediğim üzere halen birçok gecekondular yıkılmış durumda ve yerine yeni bina yapılmamıştır ve yıkılmayı bekleyen birçok gecekondular bulunmaktadır.

2.1.2 Sosyo-Ekonomik Bağlam

Önder Mahallesi şehir merkezine oldukça yakın olmasına rağmen, Altındağ’da yer alan diğer gecekondular mahallelerine benzer şekilde, mahalleye girdiğim zaman beni bambaşka bir dünya karşılıyor. Önder Mahallesi’ne Hacılar ve

Battalgazi Mahallelerinden ayıran bir ana cadde olan Selçuk Caddesinden giriş yapılıyor. Mahallenin girişinden sonuna kadar ana cadde üzerinde dükkânlar ve hemen arkalarında gecekondularla karşılaşıyorum. Demografik yapı olarak Önder Mahallesi'nin nüfusu kentsel dönüşümün ve çeşitli faktörlerin⁷ etkisiyle 2000'li yılların başından itibaren düşüş göstermiştir. Bu süreçte Sadece Suriyeli sığınmacıların etkisiyle 2012-2013 yılları arasında ani bir nüfus yükselmesi yaşanmış” ancak sonraki yıllarda düşüş devam etmiştir (Kavas & Kadkoy, Syrians and Post-War Ghetto in Turkey, 2018).

Mahallenin büyük bir bölümü kentsel dönüşüm nedeniyle yıkılmış binalardan kalan moloz yığınlarından oluşmakta ve ana cadde üzerinde yol genişletme amacıyla yarısı yıkılmış binalar yer almaktadır.

Fotoğraf 3. Kentsel dönüşüm sonrası yarım kalmış ve hala içinde yaşayan insanların olduğu bir ev

Mahalle yeni ya da yakın tarihte yapılmış binalar olmasına rağmen çoğunlukla bakımsız ya da zamanla çeşitli tadilat süreçlerinden geçmiş gecekondulardan oluşmakta. Gecekonduların birçoğunun fiziki durumları iyi değil ve bazılarında da

⁷ Örneğin, mahallede yaşayanlardan edindiğim bilgilere göre, önceden mahalleden arsa alıp daha sonra onu satan ya da Siteler bölgesinde işyeri açıp maddi durumunu iyileştiren kişiler daha iyi evlerde (özellikle doğal gazlı evlerde) yaşamak üzere çevre bölgelere yerleşmişlerdir.

altyapı eksikliği ve yağmur sularının birikmesi nedeniyle zemin katlar su altında kalmış. Hem kiraları daha yüksek olduğu için, hem de ev sahipleri sığınmacılara yeni evleri vermek istemedikleri için nispeten daha yeni binalarda genellikle yerleşikler yaşamaktadır. Sığınmacılar ise çoğunlukla düşük miktarlarda kira ödeyebilmek için gecekondularda yaşamaktadır.

Mahallede Suriyeli sığınmacıların açtığı işyerleri ve dükkânlar oldukça yoğun. Yerleşiklere ait işyeri sayısı oldukça az ve sokakta karşılaşılan insanların çoğunluğu Suriyeli sığınmacılardan oluşmakta. Bu durumun çeşitli sebepleri üzerinde analiz bölümünde duracağım. Yerleşiklerle ve sığınmacılarla yaptığım informal ve derinlemesine görüşmelerden elde ettiğim bilgilere göre sığınmacıların çoğu geçinmek için Siteler'de düşük nitelikte işlerde çalışmaktadır. Aynı zamanda sığınmacılar, tek başlarına ya da birkaç sığınmacının bir araya gelerek ortaklaşa açmış olduğu dükkânlardan gelir sağlamaya çalışmaktadır. Sığınmacılar arasında diğer bir geçim kaynağı da hurda ya da diğer geri dönüşüm materyallerini toplayıcılığı yapmaktır. Bunların dışında bazı sığınmacılar da yol üzerinde veya sokak aralarında kurdukları tezgâhlarda çeşitli ürünler satarak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Mahallede yaşayan yerleşikler de benzer şekilde Siteler'de, mahallede kendilerine ait ya da başka bir yerleşiklere ait dükkânlarda ya da Ankara'nın başka yerlerinde kurumlarda veya işyerlerinde çalışmaktadırlar. Sığınmacılar çoğunlukla Önder Mahallesi içinde ya da çevresinde çalışırken, yerleşikler şehrin başka bölgelerinde de çalışmaya gitmektedir.

Mahallede sığınmacı nüfusu çoğunlukla kadınlardan, çocuklardan ve gençlerden oluşmaktayken yerleşik nüfusu genellikle orta yaş üstü insanlardan oluşmaktadır. Yerleşik gençler genellikle daha iyi bir çalışma ortamı bulma veya eğitim gibi sebeplerle şehrin farklı bölgelerine gitmektedir.

Sığınmacı nüfusunun fazla olması nedeniyle genellikle sığınmacılara ait olan işyerleri ve dükkânlar gün içinde oldukça işlek ancak yerleşik nüfusunun azlığından dolayı birkaç tane kalan yerleşiklere ait dükkânlar ve işyerleri oldukça tenha durumda. Mahallede sadece yerleşiklerin gittiği bir kahvehane yer almakta. Bir tane de pastane vardı ancak alan araştırmamın sonlarına geldiğim Nisan

ayının başlarında orası kapandı ve bir sığınmacı tarafından market haline getirildi. Kapanmadan önce pastanede nadiren de olsa sığınmacılar da bir araya gelmektedirler. Sığınmacıların sosyalleşme alanı ise kendilerine ait işyerlerinin fazlalığı nedeniyle oldukça geniş. Sığınmacı kadınlar ve çocuklar gün içinde çoğunlukla evde olmalarına rağmen mahallede yer alan parklarda ve pazar alanında sosyalleşme imkânı bulabilmektedir. Alışveriş amacı dışında sığınmacı ve yerleşikler nadiren bilinçli bir şekilde aynı sosyalleşme ortamlarında bir araya gelmektedirler.

2.2. Yönteme Dair

Araştırma konumu belirleme sürecinde beni bu konuyu araştırmaya yönlendiren en önemli şey sığınmacılara ilişkin yapılan sosyal medya paylaşımları, medyada yer alan haberler, politika yapıcıların siyasi söylemleri ve bu söylemlerin kamusal alanlarda yerleşimin söylemlerinde karşılığını bulması olmuştur. Kişisel olarak herhangi bir göç deneyimim olmamasına rağmen, Suriye’de başlayan iç savaştan kaçarak Türkiye’ye gelen sığınmacıların sayısının artmasına paralel olarak artan nefret söylemleri beni bu konu üzerine düşünmeye ve araştırmaya itti. Hayatında hiçbir zaman bir sığınmacıyla karşılaşmamış olmalarına rağmen insanların sığınmacılara ilişkin bu kadar kesin ve stereotipik düşüncelere sahip olması ve diğer yandan siyasi söylemde “misafirlik” ve “din kardeşliği” söylemlerinin yanı sıra milliyetçi nefret söylemlerinin bolluğuyla karşılaşmam bu konuyu araştırmaya yönelik ilgimi perçinlemiş oldu. Gündelik hayatta yerleşik ve sığınmacıların karşılaşmalarının ne tür eylemliliklere neden olduğunu, bu karşılaşmalarda insanların etnisiteyle ne yaptıkları, sosyal çevrelerindeki şeylere nasıl anlam yüklediklerini ve sığınmacıların yeni geldikleri toplumsal ortamdaki başa çıkma stratejilerini anlayabilmek elbette dışarıdan bir bakış ve incelemeye değil, *emik* yani içeriden bir bakışla mümkündür. Bu içeriden bakışı edinebilmek amacıyla bu çalışmada, en önemli nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan etnografik alan araştırmasını tercih ettim.

Yorumsamacı antropolojinin en önemli temsilcilerinden birisi olan Clifford Geertz (1973) insanı, “kendi ördüğü anlam ağları içerisinde yer alan bir hayvan” (s. 311)

olarak görür. Geertz (1974), alan araştırması sırasında yapılması gereken şeyin “sembolik biçimleri, sözcükleri, imajları, kurumları, davranışları aramak ve çözümlmek” (s. 30) olduğunu ifade eder. İnsanların eylemlerini dışarıdan gözlemlemek bu eylemleri anlamak için yetersizdir ve daha derin bir kavrayış edinebilmek için, insanların kendilerinin ve etrafındakilerin eylemlerine ne gibi anlamlar yüklediğine odaklanmak gerekmektedir.

Toplumsal gerçeklikleri ve bu toplumsal gerçekliklere insanların nasıl anlamlar yüklediklerini anlayabilmek onlarla bir arada yaşamayı ve gözlemlemeyi gerektirir. “Etnografi, bir insan topluluğunun ‘hayat bilgisi’ni yazmaktır. Ve yazmak yaşamadan olmaz” (Atay, 2018, s. 9). Altuntek’in ifade ettiği gibi, etnografik alan araştırmasının temel amacı “toplumsal yapının ana hatlarını ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen kültürel görüngülerin yasalarını ve düzenliliklerini açık bir şekilde vermektir” (2009, s. 15). Bu kültürel görüngülere erişmek ve araştırma yapılan alanda insanların gündelik hayat deneyimlerini, duygularını, ilişkilerini ve o topluluğu çevreleyen kültürel örüntüleri anlamak araştıranla araştırılanın etkileşimini ve bir arada yaşamasını gerektirir. Araştırılan öznelerin hayatlarının ‘içine dalma’ insanların gündelik hayat faaliyetlerini nasıl yürüttüklerini, o anda gerçekleşen bir olaya nasıl tepki verdiklerini ve çevrelerine yönelik anlamlandırma pratiklerini nasıl gerçekleştirdiklerini anlama imkânı sağlar.

Bu tür bir etnografik araştırmada amaç “toplumsal ‘gerçek’in ne olduğunu kesin kes ortaya koymak değil, başkalarının yaşamları içerisinde bulunan çoklu gerçekleri açığa çıkarmaktır” (Emerson, Fretz, & Shaw, 2008, s. 4). Araştırma sahasında hemen ulaşabileceğimiz verili ve nesnel gerçeklikler yoktur. Önemli olan belirli bir bağlamda özneler için “gerçek”in ne olduğunu anlamak ve konumlanışlarının temelinde yatan motivasyonları ortaya çıkarmaktır. Bu da ancak hem alanda gözlem esnasında hem de elde edilen verilerin analizi sırasında eleştirel bir bakış açısı benimsemeyi gerektirir. Araştırma sürecinde “araştırmacı önce tablonun içindeki yerini tanımlamalıdır. Hem kendini sorgulamak için hem de nereden nasıl baktığının hesabını verebilmek için” (Selek, 2009, s. 119). Araştırma sürecinde araştırmacının hem gündelik hayatın görünen doğallığının altında gizli örüntüleri ortaya çıkarabilecek kadar yakından bakabilmeli hem de eleştirel bir mesafede bulunabilmelidir. Bu eleştirel mesafeyi

koruyamamak, özellikle bu çalışmada olduğu gibi, hassas gruplarla yapılan çalışmalarda “mağduriyet karşısında objektif olmakta zorlanmaya ve mağduru edilgen ve kurban konumunda görmeye ve dolayısıyla mağduriyete güzellemeler yapmaya” (Selek, 2009, s. 122) neden olabilir.

Önder Mahallesi’nde yürüttüğüm alan araştırması sürecinde hem eleştirel bir bakışı benimsemeyi hem de “içeriden bakışı” yakalamak adına sahanın özneleriyle gündelik hayatı paylaşmayı amaçladım. Bu çalışma çerçevesinde katılımlı gözlem tekniğini tercih ettim ve alandaki öznelerde hem informal görüşmeler hem de derinlemesine görüşmeler yürüttüm. Sığınmacı ile yerleşğin gündelik hayattaki karşılaşmalarda kendilerini nasıl konumlandıklarını ve özellikle etnisiteyle ne yaptıklarını anlamaya çalıştım. Ancak Brubaker’ın Eriksen’den aktardığı üzere (2008, s. 15) “bir kimse etnisiteyi aramak için sahaya çıkarsa, onu bulur ve bu sayede etnisitenin inşa edilmesine katkıda bulunur”. Bu nedenle yarı yapılandırılmış ve etnisiteye ilişkin direkt bir bilgi istemeyen sorularla alan araştırmama başladım. Ancak özellikle yerleşiklerle görüşmelerimde muhabbetler birkaç dakika sonra Suriyeli sığınmacılar ve etnisite üzerinden yürümeye başladı. Bu nedenle her ne kadar istemesem de görüşmecilerin direkt olarak etnisite üzerinden sohbete devam etmeleri kaçınılmaz olmuştur.

Araştırma sürecinde hem sığınmacıların hem de yerleşiklerin evlerinde, işyerlerinde, pastane ya da park gibi sosyal ortamlarda ya da sokakta onlarla hem informal hem de derinlemesine görüşme yapma imkânı buldum. Bu çalışma çerçevesinde 10 yerleşik ve 5 sığınmacıyla derinlemesine görüşme yapabildim. Sığınmacılarla daha fazla görüşme yapmayı istememe rağmen derinlemesine görüşmeye ikna etmek oldukça zor oldu. Kartopu tekniğini kullanmak yerleşikler arasında işe yaramasına rağmen sığınmacılar başkalarının “başını yakmamak” adına başka bir isim verme konusunda genelde isteksizdiler.

Araştırma süreci boyunca aynı zamanda çalışıyor olmak araştırmaya ayırabileceğim süreyi ve gün içinde alana gidebileceğim zamanları sınırlandırıyordu. Bu nedenle yaklaşık 8 aylık bir süre boyunca imkân buldukça alanda vakit geçirmeye, alanın öznelerinin güvenini kazanmaya, hem yerleşiklerin hem de sığınmacıların dükkânlarından alışveriş yaparak ve

sosyalleşme alanlarında bulunarak onlarla ilişki kurmaya çalıştım. Aynı zamanda araştırma alanımın bir uzantısı olan Siteler bölgesinde de özellikle işverenlerle informal görüşmeler yaptım. Bu süreçte dikkate alınmadığım, cevap verilmediğim ve ilgilenilmediğim zamanlar da oldu, alana her gidişimde yanına uğradığım, muhabbet ettiğim, bazen yardımcı olmaya çalıştığım insanların olduğu ilişkiler kurduğum da oldu.

Bu süreçte kendimi bazen alanın özneleri için bir şey araştırırken, bazen onların sevinçlerine ortak olurken, bazen üzüntülerini paylaşırken buldum. Alanda bir araştırmacı olarak bulunduğumu unuttuğum zamanlar olsa da alanın özneleriyle diyaloji içinde ve özdüşünsel bir etnografik araştırma yürütmeye çalıştım.

No	Adı	Yaşı	Medeni Durumu	Statüsü
1.	Veli	50	Boşanmış	Yerleşik
2.	Hasan	52	Evli	Yerleşik
3.	Ali	39	Evli	Yerleşik
4.	Zeynep	54	Evli	Yerleşik
5.	Selim	58	Evli	Yerleşik
6.	Muhammet	56	Evli	Yerleşik
7.	Havva	48	Evli	Yerleşik
8.	Gülsüm	51	Evli	Yerleşik
9.	Adem	61	Evli	Yerleşik
10.	Osman	38	Evli	Yerleşik
11.	Haşim	18	Bekâr	Sığınmacı
12.	Fathi	29	Bekâr	Sığınmacı
13.	Malik	46	Evli	Sığınmacı
14.	Farid	22	Evli	Sığınmacı
15.	Hayyan	21	Bekâr	Sığınmacı

Tablo 1. Alanın Özneleri

2.3 Araştırmacının “Yabancı”lığı ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Kültürel antropolojinin tarihsel gelişimine baktığımızda, başlangıçta Batılı olmayan, farklı olan otantik kültürleri ve toplumları incelemeye yönelmiştir. Ancak “20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ‘eve dönen antropoloji’ de ‘ulusal bütünlükleri’ içerisindeki ötekileri özellikle konu edinmiştir” (Gültekin, 2016, s. 120). Artık uzaktaki “ötekiler”in yerine daha çok yanı başımızdaki “ötekiler” üzerine araştırmalar yapıyoruz. Fakat yanı başımızdaki insanları araştırırken ortaya çıkan en önemli ikilem “içeride” mi yoksa “dışarıda” mı ya da aynı zamanda hem “içeride” hem “dışarıda” mı olduğumuza ilişkin ikilemdir⁸.

Araştırmamın alanı olan Önder Mahallesi her ne kadar Türkiye’nin başkentinin merkezine oldukça yakın olsa da, araştırma için oraya gittiğim ilk gün daha mahalleye gitmeden başlamıştı “dışarıdan” olduğum hissi. Uzun uğraşlar sonucu mahalleye nasıl ulaşabileceğimi anladıktan sonra oradan geçen bir dolmuşa bindiğim de “Önder Mahalle’sinden geçer mi?” diye sormuştum. Şoförden aldığım ve diğer yolcuların da pek yadırgamamış görüldüğü cevap ise “Küçük Halep mi abi?” olmuştu. Mahallenin asıl adı bile kullanılmıyordu orada oturanlar arasında ve daha ilk günden “yabancılığı” göstermiş ve anlamış oldum.

Birçok araştırmacı gibi, araştırma alanıma giderken bazı fikirleri, düşünceleri, ön kabulleri ve varsayımları da yanımda götürmüştüm. Paylaşılan bazı ortak anlamlar seti ve etnik kimlikten dolayı en azından yerleşiklerle görüşmenin daha kolay olacağını düşünüyordum. Ancak nerdeyse birçok kişinin bir birini tanıdığı ve birçoğunun da uzun süredir orada yaşadığı göz önüne alındığında daha ilk görüşte hem yerleşikler hem de sığınmacılar tarafından mahallede dolaşan sırt çantalı bir “yabancı” olarak tanımlandığımı anlayabiliyordum. Konuştuğum dil ve etnik kimliğim dolayısıyla yerleşikler için kısmen “içeriden” birisi olarak görünsem de sığınmacılar için “yabancı” olarak görülüyordum. Bu “yabancılık”ın birtakım dezavantajları olmasının yanı sıra avantajları da oldu. En önemli avantajlarından birisi yerleşikleri zaten bildiğim insanlar olarak görmemi engelleyerek beni sürekli

⁸ “İçerlikli” ve “dışarıklı” konumlarına ilişkin daha detaylı bir tartışma için bkz.: Merton, R. (1972). *Insiders and Outsiders: A Chapter in the Sociology of Knowledge*. *American Journal of Sociology*, 78(1), 9-47.

olarak merak etmeye, düşünmeye ve araştırmaya itmesi olmuştur. Bu sayede yerleşiklere ilişkin eleştirel bir mesafede konumlanmam kolaylaştı.

Diğer yandan sığınmacılarla kurmaya çalıştığım ilişkilerde, konuştuğum ve etnik kimliğimi de yansıtan dil onlarla aramıza görünmez bir sınır çiziyordu. Araştırmaya başlamadan önce dil meselesinin önemli bir problem oluşturabileceğinin farkındaydım. Bu yüzden araştırmamı Türkçe bilen sığınmacılarla yapabileceğimi düşündüm. Ancak bir sığınmacının Türkçe bilip bilmediğini anlamak doğal olarak öncelikle onunla iletişime geçmeyi gerektiriyordu. Kısa bir selamlaşmadan sonra mecburen ağızdan çıkan “Türkçe biliyor musunuz?” sorusunun karşımdaki kişide Türkçe bilse dahi çeşitli gerilimler yarattığı belli oluyordu. Bu gerilimin en büyük nedeni, mahallede yaşayan sığınmacıların sivil polisleri, sivil toplum kuruluşlarından gelenleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nden gelen görevlileri ya da daha önce farklı sebeplerle araştırma yapmış kişileri devletle ilişkilendirmiş olmasıdır. Özellikle henüz kaydı bulunmayan veya kaydı başka illerde olup bu mahallede yaşamaya başlayan kişilerin sayısının fazla olması, doğal olarak daha önce görmedikleri ve Türkçe konuşan bir “yabancı”yı devletle ilişkilendirmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle informal görüşmelerde yapılan muhabbetler sırasında sığınmacılar oldukça samimi ve yakın davranmalarına rağmen, genellikle derinlemesine görüşme tekliflerimi reddettiler.

Diğer yandan erkek bir araştırmacı olarak alanda bulunmak da sığınmacıların ve yerleşiklerin gündelik hayatlarının bazı alanlarına girmemi zorlaştırdı. Araştırmanın başında görüşmecilerin cinsiyet dağılımını eşit tutmayı amaçlamıştım ancak alandaki toplumsal cinsiyet algısı erkek bir araştırmacı olarak erkeklerle görüşmemi kolaylaştırırken kadınlarla görüşmemi zorlaştırdı. Böyle bir sorunu öngörebiliyordum ancak bu konuda özellikle kadın sığınmacılarla aramdaki sınırın farkına varmak biraz dramatik bir şekilde oldu. Mahallede uygun bulduğum durumlarda fotoğraf çekmeye çalıştım ve yerleşik veya sığınmacı için sorun yaratabileceğini düşündüğüm durumlarda izin alarak fotoğraf çektim. Ancak bir gün, mahallede yer alan ve sığınmacılar tarafından kurulan sebze pazarında uzaktan genel bir fotoğraf çekmeye karar verdim. Fotoğrafı çekerken pazarda sebze satan sığınmacı erkeklerden birisi yanıma

gelerek pazarda kadınların olduğu gerekçesiyle beni uyardı ve fotoğrafı silmemi istedi. Ertesi gün tekrar yanına gittim ve kendisinin fotoğrafını çekmeyi rica ettim. Oldukça samimi bir şekilde karşıladı ve birkaç fotoğraf çekmeme izin verdi. Araştırmacı olarak cinsiyetim de zorunlu göçü erkeklere oranla daha travmatik bir şekilde deneyimleyen kadınların deneyimlerine ulaşmamı zorlaştırdı. Bu problemi aşmamdaki en büyük engel araştırmamın neredeyse tamamen alanda yaşayan öznelerin iradesine bağlı olmasıydı. Alandaki toplumsal cinsiyet algısı, bir erkeğin gözetimi olmadan bir kadınla görüşmem durumunda erkekler tarafından alandan dışlanabileceğimi hissettirdi. Böylesi bir durumda alanın özneleriyle kurmaya çalıştığım samimiyetin tehlikeye düşmesi, dolayısıyla benimle konuşmak istememeleri muhtemeldi. Kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında, korunması gereken sınırlarla ilişkilendirilmiş olması, kendi vatanlarından farklı bir yerde bulunan ve bu yüzden daha “temkinli olması gereken” sığınmacı kadınlarla görüşme yapmamı daha da zorlaştırdı. Yerleşik kadınlarla yaptığım görüşmelerde de tanıdıkları başka kadınlara görüşüp görüşemeyeceğimi sorduğumda, ya öncelikle görüşeceğim kadının eşine sormam gerektiğini ifade ettiler ya da “var ama o kadın bekâr/dul, onunla görüşmen yakışık almaz” şeklinde cevaplar verdiler.

Araştırmam sırasında kadın görüşmecilerden birisi, benden önce de bir kadın araştırmacının mahalleye geldiğini ve onun için kendi evinde birçok kadını topladığını ancak aynı şeyi benim için yapmasının “yakışık almayacağını” ve zaten böyle bir durumda kadınların da gelmeyeceğini ifade etti. Araştırmam sürecinde hem araştırmanın devamlılığını hem de alanın özneleriyle olan ilişkiyi tehlikeye atmamak adına kadın görüşmeci sayısını sınırlandırmak zorunda kaldım. Bu nedenle bu araştırma özellikle sığınmacı kadınların seslerine yer verme konusunda sınırlılıklar barındırmaktadır.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı da gündelik hayat içerisinde alanın özneleriyle üretilen bilgiyi bir aktarıcı olarak başka okuyuculara olduğu gibi aktarabilmeye ilişkin sınırlılıklardır. Bir yandan dil problemi nedeniyle özellikle sığınmacıların deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını ve fikirlerini sınırlı oranda anlayabilirken, diğer yandan gündelik deneyimleri yazı diline aktarmak kendi içinde sınırlılıklar barındırmaktadır.

Alanda yaptığım derinlemesine görüşmelerde izin verildiği durumlarda ses kayıt cihazı kullandım, izin verilmediği durumlarda da not almaya çalıştım. Ayrıca her saha ziyaretimin sonunda aklımda kaldığı kadarıyla saha notları tuttum. Derinlemesine görüşmelerin çoğunda, görüşmenin sonunda ses kayıt cihazını kapattıktan sonra daha verimli muhabbetler ortaya çıktı. Bunları da görüşme sonunda hatırladığım kadarıyla not almaya çalıştım. Ses kayıt cihazı ister istemez araştıranla araştırılan arasında bir iktidar ilişkisi kuruyor. Bu nedenle bazı durumlarda ses kayıt cihazını kaldırmayı ve not almayı tercih ettim. Ses kayıt cihazıyla kaydedilen görüşmelerin deşifrelerini, hem görüşme anını tekrar hatırlamak ve dikkatimi çekmemiş olabilecek şeylere dikkat etmek amacıyla kendim yaptım. Bu deşifrelerdeki sözler üzerinde bazı noktalama ve imla düzeltmeleri yapmama rağmen genellikle görüşmecinin ağzından çıktığı haliyle yazmaya çalıştım.

Araştırmacı olarak “yabancılaşma” katkıda bulunmasını engellemek ve kurulması muhtemel iktidar ilişkilerini minimize etmek adına dışarıda herhangi bir kurum ya da kişi aracılığıyla görüşmecilere ulaşmayı tercih etmedim. Bu sayede “dışarıdan” birisi olarak “ötekiler”in gündelik hayatında yer edinebilmek için gerekli olan becerileri, kodları ve anlamları birinci elden edinerek toplumsal örüntülere yönelik daha derin bir anlayış edinmeyi amaçladım.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZ

3.1 Sosyo-politik Bağlam

Özellikle sığınmacılar ve yerleşiklerin gündelik hayattaki karşılaşmaları ve bu karşılaşmalarda ortaya çıkan pratikler üzerine bir alan araştırması yaparken, araştırma yapılan alanı, alanın öznelere ve alanda ortaya çıkan toplumsal dinamikleri, ulusal ve küresel toplumdan ve dinamiklerinden izole bir şekilde ele almak araştırma sonucunda elde edilen verilerin yanlış ya da eksik yorumlanmasına neden olabilir. Uluslararası zorunlu göç, doğası gereği küresel dinamikleri içinde barındıran, hem göç veren hem de göç alan coğrafyalarda belirli bir alanla sınırlı kalmayan toplumsal, ekonomik, demografik, coğrafi, kültürel ve siyasi sonuçlara neden olmaktadır.

Etnografik alan araştırmamı yürüttüğüm Önder Mahallesi'nde de sığınmacılar ve yerleşiklerin gündelik hayatı ve gündelik hayat içerisindeki toplumsal pratikleri Türkiye'nin geri kalan coğrafyasında sığınmacılara ilişkin söylemlerin, ideolojilerin ve politikaların etkisinden azade değildir. Bu nedenle, her ne kadar tezimin kuramsal ve tarihsel çerçeveye ilişkin bölümünde ulus-devletlerin ve devletin vatandaşlarının sığınmacılara ilişkin söylemlerinden ve algılarından bahsetmiş olsam da, alan araştırmamı yürüttüğüm süreçte var olan sosyo-politik bağlamı ortaya koymak elde edilen verilerin daha verimli bir analizi açısından önemlidir. Burada amacım bir söylem analizine girişmek değildir. Özellikle geleneksel medya ve yeni medya mecralarında dolaşıma sokulan, sığınmacılara ilişkin içeriklerin söylemsel bir analizi başlı başına başka bir araştırmanın konusudur ve son zamanlarda bu alanda verimli çalışmalar yapılmıştır. Buradaki amacım, araştırma sürecinde elde ettiğim ve bu bölümde bir analiz süzgecinden geçirerek aktaracağım verilerin, araştırma sürecinde ulusal düzeyde var olan

*meta eylemlere*⁹ ve politika yapıcıların söylemlerine yönelik genel bir bakış açısı sunmaktadır.

Bir ulus-devlet olarak Türkiye'nin tarihinde özellikle etnik azınlıklar sıklıkla ayrımcılığın, ırkçılığın, şeytanlaştırmanın ve ötekileştirmenin ve nefret söylemlerinin hedefi olmuştur. Kürtler, Ermeniler, Rumlar ve Aleviler gibi azınlık gruplarının birer problem olarak ele alınması toplumun farklı kesimlerinde kutuplaşmalara, tahammülsüzlüğe ve çatışmalara neden olmuştur. Milliyetçi söylemlerin sürekli olarak diri tutulduğu bir toplumsal ortamdan Suriyeli sığınmacılar da nasibini almıştır.

Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelmeye başlamasının ardından sürekli olarak sayılarının artmış olması ve ülke çapında neredeyse bütün illere yerleşmiş olmaları kamusal alanda Suriyeli sığınmacıların görünürlüğünü arttırmış ve buna bağlı olarak da sığınmacılara yönelik ötekileştirici, ırkçı ve düşmanlaştırıcı eylemler ve söylemler artmıştır. Özellikle medyada yer alan nefret söylemleri yerleşimin sığınmacılara yönelik algısının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. "Hükümet yetkilileri, muhalefet partisi liderleri ve kamu görevlileri gibi kanaat önderleri ırkçı ve ayrımcı dil kullanmaktan çekinmiyor" (Ataman & Engindeniz, 2015, s. 1). Örneğin, hükümet yetkililerinin Suriyeli sığınmacılar için yapılan harcamalara ilişkin yaptıkları açıklamalar¹⁰, yerleşikler tarafından kaynakların haksız paylaşımı olarak algılanmakta ve sığınmacılara karşı nefreti körüklemektedir. Birçok siyasi parti liderinin sığınmacılara yönelik söylemlerinin benzer olması yerleşimin sığınmacılara yönelik algısını pekiştirmektedir. Kaynakların paylaşımına ve "paranın boşa harcanmasına" ilişkin söylemler, Türkiye'nin yaşamakta olduğu ekonomik sıkıntıların sebebi olarak Suriyeli sığınmacıların işaret edilmesine neden olmaktadır.

Diğer yandan, ulus-devletin yeni "öteki"si olarak Suriyeli sığınmacılar yaşanan şiddet olayları, tecavüzler, terör ve işsizlik gibi sıkıntılardan sorumlu tutulmaktadır. Bu tür bir algının oluşmasında en önemli etkenlerden birisi

⁹ Çelik, H , Ekşi, H . (2013). *Söylem Analizi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 27 (27), 99-117. <http://dergipark.org.tr/maruaebd/issue/365/2517> adresinden alındı.

¹⁰ <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/akdag-suriyelilere-31-milyar-harcadik-40817022>

sığınmacıların medyadaki yanlış temsilleridir. İktidar sahiplerinin, toplumda yaşanan sıkıntıları bir günah keçisine mal ederek kendilerini temize çıkarmaya ve somut bir “öteki” olarak Suriyeli sığınmacıları işaret ederek ulus-devletin vatandaşlarını ortak bir bilinç etrafında bir araya getirmeye yönelik ideolojik çabaları, devletin ideolojik bir aygıtı olan medyadaki sığınmacı temsillerinde kendini göstermektedir. Sığınmacılık deneyimini ve sığınmacıların yaşadıkları problemleri görmezden gelen söylemler gündelik hayatta yerleşimin sığınmacılarla ilişkisini şekillendirmekte sığınmacılara yönelik şeytanlaştırıcı pratikleri tetiklemektedir.

Hem uluslararası hem de ulusal politikada ve sosyo-politik söylemde zorunlu göçün bir güvelik sorunu olarak ele alınması, sığınmacıların da güvenlik sorunlarıyla ilişkilendirilmesine neden olmaktadır. Zorunlu göç sürecinde ulus-devlet sınırlarının geçirgenliğinin artması bir güvenlik açığı olarak imlenmekte ve sığınmacılar ulusal sınırlar içinde yaşanan terör olaylarıyla ve benzeri suçlarla ilişkilendirilmektedir. Bu tür söylemlerin dolaşıma sokulması ve yeniden üretilmesi, yerleşimin sığınmacıları huzur bozan ve ulusal düzeni tehlikeye atan tekinsiz kişiler olarak algılamasına neden olmaktadır.

Alan araştırması sürecinde en sık karşılaştığım durumlardan birisi yerleşiklerin sığınmacılara ilişkin karşılıklı birebir etkileşimden ziyade dolaylı yoldan elde ettikleri ve gerçek olduğunu düşündükleri yanlış bilgiler oldu. Özellikle sığınmacılara yüksek rakamlarda parasal yardım yapıldığı (yerleşiklerle yapılan informal görüşmelerde 200 ile 10 bin TL arasında rakamlar telaffuz edildi) , gerçekleşen bazı şiddet olaylarının Suriyeli sığınmacılar tarafından gerçekleştirildiği, sığınmacılara alışverişlerinde indirim sağlayan kartlar dağıtıldığı, Suriyeli sığınmacıların üniversitelere sınavsız yerleştirildiği, her türlü sağlık hizmetinin ücretsiz olduğu gibi ifadeler yerleşiklerin sıklıkla telaffuz ettiği ifadeler oldu. Bunlar sadece araştırma alanımdaki yerleşiklerin sahip olduğu düşünceler değil. Gündelik hayatta kamusal alanlarda ya da bireysel sohbetlerde bu tür düşüncelerle sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak insanların yeni medya gibi farklı etkileşim alanlarına erişiminin artmış olmasıdır. Profesyoneller tarafından üretilen ve ideoloji süzgecinden geçen metinlerin yer aldığı geleneksel

medyanın aksine yeni medya bütün kullanıcılarına içerik üretme ve daha önce benzeri görülmemiş bir kapsamda dolaşıma sokma gücü vermektedir. Elbette bu güç, sığınmacılara yönelik nefret söylemi içeren içeriklerin üretilmesini ve yayılmasını da kolaylaştırmaktadır. “Günümüzde nefret söyleminin yayılma biçimleri, İnternet ve sosyal medya ortamlarının gündelik yaşamda giderek artan yeri ile yakından ilişkilidir” (Binark & Çomu, 2011). Sosyo-ekonomik durumu fark etmeksizin neredeyse herkesin yeni medyaya erişiminin mümkün olması sığınmacılara yönelik yanlış bilgilerin dolaşıma sokulmasını kolaylaştırmaktadır.

Diğer yandan, yukarıda bahsettiğim, yerleşiklerin sığınmacılara ayrıcalık tanındığı yönündeki ifadeleri, çok yakın sosyal karşılaşmaların ve ortak deneyimin yaşandığı yerlerde dile getirilmektedir. Bu durum, yerleşiklerin, sığınmacıların yaşam şartlarına ilişkin yanlış bilgilere sahip olmalarından ziyade kendi “gerçekliklerini” bu şekilde kurmuş olmaları ve bu sayede “öteki”ni olumsuzlamaya hizmet etmesi bakımından banal milliyetçi bir refleks olarak da ele alınabilir.

Hem uluslararası hem de ulusal hegemonya sahiplerinin, siyasi parti liderlerinin ve toplumsal kanaat önderlerinin çeşitli mecralarda dolaşıma sokulan söylemleri, yerleşiklerin sığınmacılara ilişkin gerçeklik algılarını şekillendirmektedir. Dolayısıyla gündelik hayatta yerleşik ve sığınmacının karşılaşmaları ve ilişkileri de bu gerçeklik algıları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu nedenle belirli bir alanda yapılan etnografik bir araştırmada elde edilen verileri bu *meta eylemler* çerçevesinde ele almak ve okumak gerekir.

3.2 Önder Mahallesi’nde Mekânın ve Toplumsal Hayatın Dönüşümü

Alan araştırmamı yürütmüş olduğum Önder Mahallesi, özellikle Siteler Mobilyacılar Organize Sanayi Bölgesi’ne yakın olması nedeniyle iş imkânı sağlaması ve ucuz barınma imkânı sağlamasından dolayı yıllar boyunca Ankara’ya hem yurt içinden hem de sınır ötesinden gelen göçmenlere ve sığınmacılara yaşam alanı sağlamıştır. Ancak çoğunlukla iç göçle gelenlerin yaşadığı bir yer olduğu için çoğunlukla Türk göçmenlere ev sahipliği yapmıştır.

Geçmişte Somali, Afganistan ve Irak'tan gelen sığınmacılar da mahalleye yerleşmiş olmalarına rağmen sayıca az oldukları için demografik anlamda büyük değişimlere neden olmamışlardır. Şehir merkezine yakın olmasına rağmen uzun yıllar şehir planlamasına dâhil edilmemiş olması, mahallenin şehrin yanında ancak gözden ırak bir mekân olarak kalmasına neden olmuştur. Bu özelliğinden dolayı zamanla devlet kontrolünden uzakta yasadışı işler yapan grupların uğrak mekânlarından birisi haline gelmiştir.

Önder Mahallesi'ni dönüştüren en önemli hareketlerden birisi Altındağ'da yer alan ve Çinçin olarak bilinen Gültepe Mahallesi'nin 2007 yılında kentsel dönüşüme girmiş olmasıdır. Tarihsel süreçte Gültepe Mahallesi çeşitli etnik azınlıkların, yoksulların ve il dışından gelmiş göçmenlerin yaşadığı bir gecekondu mahallesi haline gelmiştir. Birçok gecekondu bölgesinde olduğu gibi devlet yatırımlarından mahrum bırakılmış, orada yaşayanlar kriminalize edilmiş ve sosyal dışlanmaya maruz kalmışlardır. Ankara'nın daha iyi semtlerinde yaşayan kişiler tarafından polisin giremediği, her türlü "pis" işlerin döndüğü bir gecekondu mahallesi olarak damgalanmıştır. Kentsel dönüşüm projelerinin başlamasıyla birlikte burada yaşayan kişilerin bir kısmı Önder Mahallesi'ne göç etmiş ve Önder Mahallesi'nin de adı suçlarla ilişkilendirilmeye başlamıştır.

"Hocam ben sana bir şey söyleyim mi? Gecekondu sahipleri yatsın kalksın Suriyelilere dua etsin. Buralar Çinçin doluydu. Çinçin'i boşalttı, bu bizim belediye başkanı, Çinçin boşaldı biz burada yaşayamaz hale geldik bir dönem. 6-7 sene önce var ya burada yaşayamaz hale geldiydik. Evlerimize zor giriyorduk. Bütün Çinçin bizim mahalleye dolduydu." (Adem, 61, Yerleşik, 30.12.2018)

İllegal işlerin ve "suçluların mekânı" olarak bilinen ve suç oranının yüksek olduğu Gültepe Mahallesi'nden Önder Mahallesi'ne gelen insanlar da buradaki yerleşikler tarafından dışlamayla karşılaşmıştır. Yapılan informal görüşmelerden anlaşıldığı üzere iki gecekondu mahallesi arasında gerçekleşen bu yerel göç hareketi Önder Mahallesi'nde de suç oranlarının artmasına neden olmuş.

Eskiden suç olayları yoktu. 17-18 senedir var. (...) Çinçin Ece caddesinden gelenlerden arttı. Eskiden burada biz ev kilitlemezdik. Ama şimdi ufacak çocuklar elinde çakmak gazı var. (...) (Yolda yürümekte olan bir grup genci göstererek) Bu bebelerden bile korkar oldum ben. Montu giyip altından tiner, bali, gaz çekiyorlar. (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

2010'lu yılların başından itibaren Önder Mahallesi'nin yüzünü ve demografik yapısını değiştiren iki önemli olay Suriyeli sığınmacıların mahalleye yerleşmeye başlaması ve aynı zamanda mahallenin kentsel dönüşüme girmiş olmasıdır. 2013 yılında kentsel dönüşüm projeleri kapsamına alınan mahallede farklı zamanlarda birçok gecekondü yıkılmıştır.

Fotoğraf 4. Önder Mahallesi'nde kentsel dönüşüm sonrası uzun süre boş kalmış arazide yeni yükselen modern binalar

Bu süreçte mahalledeki gecekondularda yaşayan yerleşikler ve sığınmacılar büyük oranda kalacak yer sıkıntısı çekmişlerdir. Özellikle sığınmacılar ilk geldikleri zamanlarda mahallenin parklarında ve camilerinde yatmak zorunda kalmışlar. Birçok bina yıkıldıktan sonra uzun süre boş kalan arazilere yeni binalar yapılmamış ve alan araştırmama başladığım süreçte de mahallenin büyük bir kısmı moloz yığınlarından oluşmaktaydı. 2019 yılı yerel seçimlerinden gecekonduların yerine yüksek binalar yapılmaya başlanmıştır.

Mahallenin demografik yapısındaki en büyük dönüşüm Suriyeli sığınmacıların sayılarının artmasıyla yaşanmıştır. Hem sığınmacıların sayısının yüksek olması,

hem de kentsel dönüşüm nedeniyle yerleşiklerin çoğunun gecekonduları terk ederek başka mahallere yerleşmiş olması mahallede sığınmacıların yoğunluğunu arttırmış ve kısa süre içinde mahallenin etnik yapısı büyük bir değişim geçirmiştir. Mahallede Suriyeli sığınmacı sayısı yerleşiklerin sayısından fazladır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de yerleşiklerin zaten kentsel dönüşüm nedeniyle boşaltmış oldukları ya da eski ve yıkık dökük olması nedeniyle boşaltmak istedikleri evleri Suriyeli sığınmacılara kiralamış olmalarıdır.

“Bizden çok oldu mesela onların üstünden kazanan. Şurada 400-500 milyona oturuyorlar. 50 liralık evlerde. Burada parkta camide yatan çok oldu.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 20.02.2019)

Sığınmacılar mahalleye geldikten bir süre sonra iş bulma sıkıntıları nedeniyle sokak aralarında ya da Selçuk Caddesi üzerinde tezgâhlar açmaya başlamışlar ve daha sonra da kendilerine ait bireysel ya da birkaç sığınmacı bir araya gelerek dükkânlar açmışlardır. Suriyeli sığınmacılara ait dükkân bu süreçte her geçen gün artmış ve şu anda mahallede yerleşığe ait işyeri oldukça azdır. Sokaklarda Türkçe tabelaların yerini Arapça tabelalar almış ve mahallenin kenarındaki ana cadde olan Selçuk Caddesi oldukça yoğundur.

Fotoğraf 5. Mahallede sığınmacıların yıkılmış binaların yerinde oluşturduğu meyve ve sebze pazarı

Önder Mahallesi başka göç hareketlerine de sahne olmasına rağmen, Suriyeli sığınmacılardan önce oldukça homojen bir toplumsal yapıdan oluşmaktaydı. Ancak, Suriyeli sığınmacıların gelişi mahalledeki homojen yapının dönüşümüne neden olmuştur. Bu dönüşümün etkisi, yapılan görüşmelerde yerleşiklerin, mahallenin tarihsel gelişiminden bahsederken “Suriyeliler gelmeden önce...” diye söze başlamasında kendisi göstermektedir.

3.2.1 “Ev”in Kaybı ve Nostaljik Milliyetçilik

Alan araştırmamı yürütürken yerleşiklerle olan görüşmelerimde mahallenin geçmişine ilişkin anlatılarda, Suriyeli sığınmacılar gelişi bir dönüm noktası ya da eşik olarak referans alınmaktaydı ve sıklıkla “Suriyelilerden önce.../Suriyelilerden sonra...” ifadeleriyle mahallenin dönüşümü anlatılmaktaydı.

“O zaman Türkler vardı herkes mahallede oturuyordu... Herkes birbirine daha içten daha sıcaktı. Bu sokakların ben boş olduğunu bilmem. Çıkardı bayanlar erkekler her köşede otururlardı konuşurlardı muhabbet ederlerdi. Mesela şurada bir bahçe var eniştemlerin ekerdi biçerdi sebze yetiştirirdi. Çok güzel şeyler olurdu yani. Şimdi millet birbirine yani. Gerçi bura hep Suriyeli oldu yani.” (Ali, 39, Yerleşik 04.03.2019)

Alanda yerleşiklerin geçmiş anlatısı içerisinde en önemli noktalar, Suriyeli sığınmacıların mahalleye gelmesinden önce hem etnik hem de kültürel anlamda homojen bir yapı içinde ve huzur içinde yaşadıklarına yönelik nostaljik bakış açısıdır. Burada önemli olan bahsedilen geçmişin gerçekten anlatıldığı şekliyle var olup olmadığı değil, yerleşiklerin geçmişe bu şekilde bir anlam yüklüyor olmaları ve öznel gerçekliklerinin bu şekilde olmasıdır.

“Hayatımızdan memnun muyuz? Memnunduk. Ne zamana kadar? Bu Suriyeliler Önder mahallesine yerleşene kadar. (...) Güzel bir ortam vardı yani birlik beraberlik. Türk milletimiz, alışveriş yapmaları etmeleri, durumumuzu anlamaları. Biz onlara yazardık onlar gününde öderdi. Yani güzel bir toplum içinde. Gerede Mahallesi diye geçirdi burası. Hep Geredeliler otururdu. Sonradan Suriyeli mahallesi oldu. Bir tane Suriyeli geldi, birin arkasına bin geldi.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Alanda görüştüğüm yerleşiklerin bazıları tezim için araştırma yaptığımı öğrenince Suriyeli sığınmacıların gelişyle hayatlarının ne kadar değiştiğini ve eskiden her şeyin ne kadar güzel olduğunu tezimde özellikle yazmamı istediler.

“Yazacaksan tezine yaz. Önder 40-50 sene önce çok güzel bir yerd. Çok güzel dostluk arkadaşlık vardı.” (Adem, 61, Yerleşik, 30.12.2018)

2009 yılında Türkçe baskısı yayınlanan *Nostaljinin Geleceği* kitabında Svetlana Boym’a “nostalji” kelimesinin *-nostos* (eve dönüş) ve *algia* (özlem), *nostalgia*-artık var olmayan veya hiç var olmamış bir eve duyulan özlem" olduğunu ifade eder. (Akt. Altıntaş, 2018). Alandaki yerleşiklerin geçmişe yönelik nostaljik bakış açısı, “öteki”nin gelmesiyle kaybedildiği düşünülen homojen ulus kültürüyle şekillenen “ev”e duyulan özlemi yansıtmaktadır.

Son yıllarda küresel düzeyde gerçekleşen zorunlu göç hareketleri, göç alan ülkelerde etnik milliyetçi tepkilerin ortaya çıkmasına ve küreselleşme nedeniyle etkisini kaybetmeye başladığı düşünülen milliyetçiliğin yeniden yükselmesine neden olmuştur. Özellikle sağ partiler son yıllarda hem seçmen tabanını güçlendirme hem de ulusal bilinci canlandırma amacıyla göçmenleri ulusal birliğe ve homojen ortak kültüre karşı bir tehdit olarak inşa etmişlerdir. Bu milli bilinç canlandırma sürecinde hem küresel bağlamda hem de Türkiye’de egemenlerin en çok başvurduğu söylem, sığınmacıların/mültecilerin ulusal birliğe ve kültürel homojeniteye karşı bir tehdit oluşturduğuna ve “altın çağ”ın geçmişte kalmasının ve bugün ülkenin ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda kötü bir durumda olmasının sığınmacılardan/mültecilerden kaynaklandığına yönelik söylemdir. Geçmişte var olduğu tahayyül edilen “altın çağ” söylemi, ulus-devleti vatandaşların zihninde tarihsel anlamda homojen ve sürekliliği olan bir bütün olarak kurar. Bu bütünlük ulusal kültürü tehdit eden bir “öteki” nedeniyle sekteye uğramıştır. “Geleneksel değerlere ve kültüre dönerek ve etnik homojeniteyi tesis ederek, ulusal bütünlük güçlendirilebilecektir” (Elgenius & Rydgren, 2018, s. 2).

Gündelik hayatta vatandaşın herhangi bir anıta, mekâna ya da kente yüklediği öznel anlamlar “toplumsal ilişkiler ve tarihle bağlantılıdır ve ulusal ve toplumsal inşaların izleri”ni taşır (Altıntaş, 2018). Önder Mahallesi’nde de yerleşiklerin

mahallenin geçmişini algılama biçimleri, genellikle mekânın ulusal kültür çerçevesinde algılanmasıyla yakından ilişkilidir. Hem küresel hem de ulusal anlamda, “ötekinin” bertaraf edilmesiyle eski “altın çağ”a dönülebileceğine yönelik nostaljik milliyetçi söylemler, alandaki yerleşiklerin gündelik hayattaki anlatılarında da karşılığını bulmaktadır.

3.2.2 “Kendi Ülkemizde Yabancı Olduk”

Önder Mahallesi’nde Suriyeli sığınmacıların sayısının hızla artması, mahallede daha önce yerleşiklerin oturmakta olduğu evlerde oturuyor olmaları, kendilerine ait dükkânlar açmış olmaları ve mahallenin kamusal alanlarında görünürlüklerinin yerleşige göre daha fazla olması yerleşikler tarafından “ev”in “ele geçirilmesi” olarak algılanmaktadır. Burada “ev” denilen yeri, yerleşiklerin gündelik hayat içerisinde “aşına oldukları”, ortak anlam setlerine sahip olan ve ortak ulusal kültür tabii olan kişilerle birlikte yaşadıkları, eylemlerini kolektif hafızada yer alan anlamlara göre rutin ve sıradan bir şekilde gerçekleştirdikleri ve “sınırları savunma” gereksinimlerin olmadığı bir yer olarak ele alabiliriz. Görece homojen bir kültürü paylaşan grup bireyleri gündelik hayatın rutini içerisinde kendilerini güvende hisseder. Sıradan bir günde yaşanan mekânların anlamları üzerine düşünmezler. Ancak dışardan gelen bir tehdit gündelik hayatı ve “ev”in güvenliğini sekteye uğratır. “Öteki”nin varlığı ve mekânı şekillendirmesi aynı zamanda ulusal coğrafyayı da tehdit eder.

Alanda yapılan görüşmelerde sığınmacıların görünür olmasından ve sayıca fazla olmasından duyulan rahatsızlık ve tehdit algısı sıkça dile getirilmiştir.

“Hal ve hareketlerini bilmiyorsun. Hırlı mı, hırsız mı, iyi mi kötü mü? Yani kendi ülkemizde kendi memleketimizde yabancıyız.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Niye biz mülteci olduk Türkiye’de? Ben şu kızımı 31 yaşında dışarı salamıyorum. Ben yabancıyım burada.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Mesela geçen bayram İstanbul’a gittim. Adalara gittim, tarihi yerlere gittim. Bütün yerliler bayram olunca İstanbul’u boşaltmış, meydan bunlara kalmış. Yahu adanın her yerinde Suriyeliler var. Rahatsız oldum yani.” (Yerleşik, 10.07.2018)

“Bak ben bu mahallede büyüdüm, benim çocukluğum bu sokaklarda geçti. O zamanlar burası hep tanıdık konu komşuydu. Şimdi her yeri Suriyeliler bastı. Kendi memleketimizde yabancı olduk.” (Yerleşik, 12.07.2018)

“Ev”in tehdit altında olduğunu yönelik yerleşimin algısı Önder Mahallesi üzerinden tüm vatani kapsayacak şekilde düşünülmektedir. “Kendi memleketimiz” geçmişte bedeli ödenmiş ve üzerinde yaşama hakkının sadece ulusa ait olduğu yer olarak hayal edilmektedir. Dolayısıyla dışarıdan gelen “öteki”nin ulusal coğrafyaya “sızmış” olması “ev” olarak tahayyül edilen yerin “ele geçirilmesi” olarak algılanmaktadır.

3.3 Alanda Sığınmacılık Deneyiminin Bilinmezliği

“Suriye’de adamı öldürüp

bir bardak su içiyorlar.

Ama buradakiler bunu anlamıyor.”

(Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

Zorunlu göç nedeniyle başka bir ulusun sınırları içinde yer edinmeye çalışan sığınmacıların ve orada yaşamakta olan yerleşiklerin karşılaşmalarında, “ tarafların” karşılıklı ilişkilerinin şekillendiren en önemli faktörlerden birisi karşılıklı olarak deneyimlerin ne kadar anlaşılabilirliği. Özellikle yerleşimin dezavantajlı durumda olan sığınmacılara yönelik reflekslerinin belirleyeni olarak sığınmacılık deneyiminin bilinirliği önemlidir.

Alan araştırmamı yürüttüğüm Önder Mahallesi’nde ve Siteler Mobilyacılar Organize Sanayi Bölgesi gibi yakın çevrelerde sığınmacıların gündelik hayatta görünürlüğü oldukça yüksek olduğu için sığınmacıların bilinirliği oldukça yüksek. Ancak bu bilinirlik sığınmacıların deneyimini anlama düzeyinde değil. Yerleşiklerin sığınmacılık deneyimine ilişkin bilgisi oldukça düşük ve bu durum sığınmacılara ilişkin var olan ön yargıların pekişmesine neden olabilmektedir. Yerleşiklere sığınmacıların haklarını veya kendilerinin gelecekte sığınmacı olmaları durumunda haklarının ne olduğunu bilip bilmediklerini sorduğumda genellikle “hayır” cevabını aldım. Sığınmacıların başka bir ülkeye sığınma

sürecinde yaşadıkları zorluklar üzerine yerleşğin bilgisi yok ya da sığınmacıları haklı çıkarmamak adına bu deneyim görmezden geliniyor. Sığınmacılık deneyimine ilişkin bilgi genellikle sığınmacıların önder mahallesindeki yaşam şartlarıyla ilgili yüzeysel ve önyargılı anlatılarda kendisini göstermektedir.

“Bana göre benden rahatlar. Şu anda benden rahatlar. Dediğim gibi markete gidip de koliyen muz alabiliyorsa. Ben alamıyorum. Benden durumları çok çok iyi. Çoluk çocuk hepsi de güzel yani.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Valla bilmiyorum da bizden daha iyi durumları. Yani net bilgim yok ama görünürde çok rahatlar. Mesela arkadaşlarım 15-20 ülke geziyor 2-3 kişi yolda gezerken Türkçe konuşmuyoruz yani konuşmuyoruz diyor. Yabancı olduğumuz anlaşılmasın diye diyor yani. Biz burada Türkçe konuşmuyoruz ya Türk olduğumuz anlaşılmasın diye.. Adamlar çok da rahatlar yani.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Burası onlar için cennet... Sen bakma burada onlara ne polis bir şey diyor, ne hiç kimse bir şey demiyor. Hayretler içinde kalıyoruz.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

Sığınmacıların ülkelerini terk etme ve Türkiye'ye sığınmalarına ilişkin yerleşğin bilgisinin yüzeysel olarak savaştan “kaçmak” ya da ülkelerinden “kovulmak” üzerine kurulu olduğu da görülmektedir. Yerleşiklerle yaptığım görüşmelerde Suriye'deki iç savaşla ve Türkiye'ye sığınanlarla ilgili önceden bir bilgileri olup olmadığını da öğrenmeye çalıştım. Bu konuya ilişkin bir soru yönelttiğim yerleşiklerden birisinin cevabı aslında yerleşikler arasında sığınmacılara ve sığınmacılık deneyimine ilişkin genel tutumu özetler nitelikte:

“Valla televizyondan, gazeteden falan görüyorduk. Ya sığınmacıların hiç biri zaten şey insanlar değil. Yani şimdi kendimizden örnek vereyim. Biz ne olursa olsun ülkemizi bırakıp gider miyiz yani? İran'a, Irak'a gider miyiz mesela. Bulgaristan'a gider miyiz yani demi böyle bir şey mi var... Ya ölürüz gitmeyiz. E bunlar? Öyle bir intiba vardı bizde zaten. Bunlarla ilgili. Yani vatanını bırakıp gelen insandan yani ne hayır beklenecek? Ne olacak? Öyle bir intiba vardı. Sırf bende değil öyle konuşuyorduk da genel zaten. Onun dışında zaten tanımıyorduk tabi nasıl insan olduklarını da, adam olmadıklarını gelince anladık.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

Alan araştırması sırasında yerleşiklerle yaptığım görüşmeler sırasında dikkat çeken noktalardan birisi de yerleşiklerin savaş ortamını başka bir ülkeye sığınmayı gerektirecek bir şey olarak görmemeleri oldu. Görüşmelerin bazılarında yerleşikler, 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de yaşanan darbe girişimi

sırasında yaşananları, sığınmacıların savaş deneyimleriyle karşılaştırmışlardır. 15 Temmuz'da Türk halkının sokağa çıktığı ve vatanlarını savunduğu, ancak Suriyeli sığınmacıların savaş karşısında vatanlarından kaçtıkları düşüncesi bazı yerleşikler tarafından paylaşılan bir düşünce olmuştur. Hatta bu tür bir söylemle sığınmacılar da gündelik hayatta karşılaşmaktadır ve sığınmacıların da şikâyetçi oldukları noktalardan birisi savaşı ve sığınmacılığın nasıl bir deneyim olduğunu yerleşiklerin anlamaması olmuştur.

Görüşme yaptığım sığınmacılardan birisi 21 yaşında Hayyan isimli bir gençti. Savaş çıktığı için çocukluğunu bile yaşayamadan Türkiye'ye geldiğini ifade etti. Ankara'da inşaatta ve Siteler'de çalışmış, görüşme yaptığımız zamanlarda da bir oto yıkamacıda çalışıyordu. Türkiye'de çok yalnız kaldığını, tek başına geldiğini ve Suriye'deki anne ve babasına para göndermek zorunda olduğunu ifade etti. 7 yıldır Ankara'da yaşayan Hayyan, burada hem Suriyeli akrabaları hem de Türkler tarafından dışlanmış ve yaşadıklarını "ben hep düştüm abi..." diyerek ifade etti. Hayyan da yerleşiklerin sığınmacılık deneyimine ilişkin bilgisinin olmadığını farkında ve bu konuya ilişkin yaşadıklarını şöyle ifade etti:

"Siteler'de çalışırken, 'niye geldiniz gidin vatanınızda savaşın. Burada kalıyorsunuz biz Türkler sizi istemiyoruz' diyorlardı her gün. 5-6 ay her gün bana söylediler bunu. Sonra ben bıktım yani bundan. (...) Abicim biz mecbur geldik diyorum vatani sattınız diyor. Ne söyleyeyim yani. Savaşı bilmiyorlar. 15 Temmuzda herkes sokaktaydı bak kaçmadı diyorlar. Ama sizde öyle bir savaş olmadı. Bizde otururken bomba düşüyor. Ne yapabilirsin. Biz 15 Temmuzda sokağa çıktık siz vatani sattınız geldiniz diyorlar. Mesela sen Suriye'ye gitsen kimle savaşacan. İşid de var, muhalif de var, Kürtler var, Esed var, Rusya var, İran var kimle savaşacan. Hepsi Allahuekber diyor hepsi Müslüman. Kimi öldüreceksin. (...) Bilmiyorum çoğu Türk'ü seviyorum ben ama çoğu da bilmiyor. Sen nasıl geldin buraya vatani nasıl sattın. Savaşı bilmiyorlar yani. Savaş çok zor abi. Mesela yolda yürüyorsun adam öldürmüşler, kafa kesmişler, eli burada. Zor zor. Çocuklar da hep ölmüşler. Mesela yolda yürüyorsun bir çocuk var kafası yok... Sonra bir ay kokuyor. Çünkü çok var. Suriye'de adamı öldürüp bir bardak su içiyorlar. Ama buradakiler bunu anlamıyor." (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

Sığınmacılıkla ilgili deneyimin yerleşik tarafından bilinmemesinin diğer bir boyutu da aslında yerleşiklerin deneyimi anlamaya yönelik iletişim kurmaya çalışmaması ve sığınmacıların zorunlu güç sırasında ve sonrasında deneyimledikleri süreçleri

bilmiyor ve anlamıyor olmalarıdır. Savaş ve zorunlu göçü deneyimleyen öznelere çeşitli travmalar yaşamaktadır. Sığınmacıların insani problemlerini görmezden gelerek onları sayısal olarak ele alan devlet politikaları ve söylemler sokağa da yansımaktadır. Alan araştırması sürecinde gözlemlediğim kadarıyla yerleşiklerin sığınmacılara ilişkin bilgisinin çoğunluğu kendi çıkarları ve ulus bilinci çerçevesinde şekillenmektedir. Bu nedenle sığınmacıların yaşamış olabileceği ruhsal ve duygusal sorunlar da görmezden gelinmekte veya sığınmacılara ilişkin ön yargıları pekiştirecek şekilde algılanmaktadır.

Ya bunların Suriyeli kızların durumları da bozuk. Psikopat tarzı şeyleri de var.
(Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

Önder Mahallesinde yaşayan yerleşiklerden birisi olan Zeynep, Suriyeli sığınmacılara ilk geldikleri süreçte yardım etmeye çalışmış ve mahallede sığınmacı kadınlar arasında da sevilen kadınlardan birisidir. Yakınında oturan sığınmacı kadınlardan birkaçı sıklıkla Zeynep'i ziyaret ediyor ya da çağırıyormuş. Zeynep birçok konuda sığınmacılara yardımcı olmaya çalışmış ve bu yüzden sığınmacılık deneyimi ve sığınmacıların yaşadıkları sorunlara ilişkin diğer görüşmecilere oranla daha fazla bilgisi var.

Bana anlattığı bir hikâyede markette sığınmacı bir kadınla karşılaşmış ve kadının bileklerinde kesikler olduğunu görmüş. Daha sonra kadına kolundaki kesiklerin neden olduğunu sorduğunda sığınmacı kadın "abim yaptı" diye cevap vermiş. Ancak Zeynep bu durumdan şüphelenerek kadını takip etmiş ve kadının yaşadığı apartmanda yaşayan yerleşiklerden kadınla ilgili bilgi almaya çalışmış. Apartmanda kadının erkek kardeşiyle karşılaşmış ve ona da kadının durumuyla ilgili sorular sormuş. Kadının kardeşi onun savaştan dolayı bazı psikolojik problemleri olduğunu ifade etmiş. Zeynep'in sığınmacılarla yakından ilişki kurmasına rağmen savaş ve zorunlu göçü deneyimleyen öznelere deneyimlerini anlayamaması, alanda sığınmacılık deneyiminin bilinmezliğine yönelik somut bir örnek teşkil etmektedir.

Deneyimin bilinmezliğinin yanı sıra sığınmacıların ve sığınmacılık deneyiminin görmezden gelinmesi de yerleşiklerin "ötekiyle" karşılaşmasında bir strateji olarak

ortaya çıkmaktadır. Önder mahallesinde sığınmacı nüfusu yerleşiklerin nüfusuna göre oldukça fazla olduğu için gündelik hayatın birçok alanında bu tür karşılaşmalar yerleşikler için kaçınılmaz hale gelmektedir. Karşılaşmaların sıklığına rağmen sığınmacıların zorunlu göç süreçleri ve Türkiye'ye kabullerinin hangi çerçevelerde gerçekleştiği, sığınmacıların haklarının ne olduğu, sığınmacılık sürecinde ne tür sorunlar yaşadıkları genellikle yerleşikler tarafından görmezden gelinmektedir.

Türkiye'nin sığınmacılığa ilişkin devlet politikalarında sığınmacılık deneyimin görmezden gelinmekte ve sığınmacılar sayılar üzerinden ve ulus-devlet çıkarları temelinde ele alınmaktadır. Siyaset yapıcıların benimsediği ve devlet politikalarını da şekillendiren bu tavır, ulus-devletin vatandaşı olarak yerleşiklerin sığınmacılara ilişkin algısına ve pratiklerine de yansımaktadır. Sığınmacıların neden Önder Mahallesi'ne geldiğini sorduğumda yerleşikler genellikle Siteler'e yakın olmasından ve barınma olanaklarının ucuz olmasından bahsederken, bazıları da aslında daha iyi yerlerde yaşayabileceklerini ancak kendilerini fakir göstermek ve devletten yardım alabilmek ve amacıyla orda yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Evler ucuz. Bir de devlet bunlara kömür veriyordu birer ton. Doğalgazlı evde otursa belki devlet vermeyecek. O yüzden gecekonduda oturuyorlardır.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Buradaki kötü evlere oturup kendilerini fakirmiş gibi gösteriyorlar. Yardım falan alıyorlar ya.” (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

Gündelik hayatta sığınmacıların görmezden gelinmesinin bir başka örneği ise devlet ve kurumlarıyla karşılaşmalarında ortaya çıkmaktadır. Uluslararası anlaşmalar, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği gereği bazı temel insani hizmetler sığınmacılara ücretsiz olarak sağlansa da, kurumlar tarafından sığınmacılar ve sığınmacılık deneyimi görmezden gelinmektedir. Örneğin, alan araştırması sırasında görüştüğüm sığınmacıların birçoğu ücretsiz sağlık hizmetine erişimlerinin olduğundan ancak hastaneye gittiklerinde çeşitli sıkıntılar yaşadıklarından bahsettiler.

“Biz Ankara Hastanesi’ne gittik. Bir ameliyat için. Ama doktor sizin problem yoktur tamam gidin dedi. Ondan sonra ben Dışkapı Hastanesi’ne gittim. Orda dinlediler ama Ankara Hastanesinde bakmadılar. Yani ne fark var ben hastayım. Senin işin öyle yani. Bize bakmıyor. Babam kanser hastası her gün gidiyoruz ameliyat olmak istiyoruz diye. Diyoruz ameliyat yap. Diyor yaparız ama şimdi değil. Niçin beklediğimizi kimse bilmiyor. Yani geçen yıllar böyle değildi ama bu yıl daha zor. Her yıl daha kötü oluyor.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

“İki ay önce bizim eve bir hırsız gelmiş. Telefonda aradım polisi. Adamlar yarım saat bir saat sonra geldiler. Karakol 10 dakika uzaklıkta. Ama Suriyeli olunca gelmiyorlar. (...) Ambulanslar da aynı. Biz aradıktan bir iki saat sonra geliyorlar. Sizin bişeyiniz yoktur niçin bizi aradınız diyorlar. Sinirleniyorlar.” (Haşim, 18, 10.02.2019)

Alan araştırması yaparken tekerlekli sandalyede oturan bir sığınmacı diğer sığınmacılarla olan samimi muhabbetimizi görünce benden yardım istedi. Suriye’deki savaş sırasında yaralanmış ve Hatay’da birkaç kez ameliyat edilmiş. Sürekli olarak idrar sondasıyla ve tekerlekli sandalyede yaşamak zorunda ve bu durum bütün hayatını ve psikolojisini etkilemiş. Cep telefonundan bana yarasının fotoğraflarını gösterdi. Büyük bir açık yaraya sahip ve hastanede yardımcı olmadıklarını ve doktorların beklemesini söylediklerini ifade etti.

Sığınmacıların görmezden gelinmesine ilişkin en önemli belirleyenlerden birisi de konuşulan dillerin farklı olması. Kurumlarla olan ilişkilerinde birçok yerde tercüman bulunmasına rağmen, ya tercümanların sayısı olarak yetersiz olmasından, ya hiç tercüman olmamasından ya da tercümanların bazen yardımcı olmak istememesinden şikâyetçiler. Bu tür sorunları aşmak için sığınmacılar çoğunlukla yanlarında Türkçe bilen birisiyle gitmek zorunda kalabiliyor. Türkçe konuşma oranı özellikle genç sığınmacılar arasında daha yüksek olduğu için bu konuda en çok sıkıntı çeken grup genellikle orta yaş üstü sığınmacılardır.

“Mesela hastaneye gidiyoruz tercüman yok. Resmi bir yere gidince de tercüman yok. Mesela bizim aile ben yoksam çok sıkıntı. Ben tercümanlık yapıyorum o yüzden bizim ailede çok sıkıntı yaşamıyoruz. Ama tercümanı olmayan aileleri düşün.” (Malik, 46, Sığınmacı, 18.11.2018)

“Geçen olan bir olayı anlatayım sana. Arabayı satın aldığımızda tercüman geldi memura ‘günaydın’ dedi. Bize değil memura dedi, gitti. Sonra geri döndü mühür verdi ‘70 lira verin’ dedi. Hiç bir şey demedi. Bir kelime etti. Günaydın dedi. Onu da bize demedi. Bize bir faydası dokunmadı hep ben

konuştum. Bir dakika sürmedi. Her şeyi ben tercüme ettim.” (Malik, 46, Sığınmacı, 18.11.2018)

Sığınmacıların kendi ülkelerindeki iç savaştan kaçarak zorunlu göç sonucu orada oldukları, bir şekilde hayatlarını idame etmeleri gerektiği sığınmacıların polisle karşılaşmasında da görmezden gelinen bir deneyimdir. Görmezden gelmenin yanı sıra hem yerleşikler hem de güvenlik güçleri sığınmacıları sürekli izleyen gözler olarak işlemekte ve sığınmacılar üzerinde bir nevi “soğuk şiddet” yaratmaktadır. Alan araştırmam sürecinde Önder Mahallesi’nde birçok kez polis veya zabitanın sebepsiz yere Suriyeli sığınmacıların işyerlerine girip bazı sorular sorduğuna, yol üzerinde tezgâh açanları ise sürekli taciz ettiklerine şahit oldum.

“Buradaki sorun buraya zabıta geliyor. Bazı sıkıntılar oluyor. Mesela önceki gün buraya geldiler. Babam yarım saat kadar onlarla konuştu. Babama bağıryorlar. Babam da ailemi nasıl geçindireyim diyor ama dinlemiyorlar bizim alakamız yok diyorlar.” (Malik, 46, Sığınmacı, 18.11.2018)

Sığınmacılara yönelik çalışma izni, işyeri açma ve eğitim gibi konulara ilişkin var olan hukuki çerçeve, sığınmacıların zorunlu göç sonucu ülkelerinden gelen kişiler olarak geldiklerini ve dolayısıyla çeşitli belge ve evrakları yanlarında getirmelerinin veya edinmelerinin imkânsızlığını görmezden gelmektedir. Bu nedenle sığınmacıların geçimlerini sağlamak amacıyla başvurdukları kayıtsız çalışma, kayıtsız işyeri açma, tezgâh açma gibi eylemleri “yasa dışı” olarak tanımlanmaktadır. Bu durum gündelik hayatta sığınmacıların yerleşikler tarafından da “illegal işler yapan” birer tehdit unsuru olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Alanda karşılaştığım, yerleşiklerin görmezden gelme stratejilerinden birisi de “istenmeyen yabancı” olarak tanımlanan sığınmacılarla ilişkilene memeye çalışmaları ve onlarla ilişkilenenlere de toplumsal baskılar kurmalarıdır. Yerleşikler alışveriş, yeme içme, sohbet etme ve sosyalleşme gibi gündelik hayat pratiklerinde sığınmacılarla ilişkilene memekten özellikle kaçınmaktadır.

“Çoğu benim komşularım da yani istemez Suriyelilerle görüşmemi. Şurada bir iki komşum var. ‘sen bunları evine al yarın bak görürsün. Yarın bir şey olursa görürsün...’ Bir şey olursa dedikleri senin eşine göz diker oğluna göz

diker. Hiç de ben öyle bir şeylerini görmedim.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

“Daha önceki oturduğum bir binada da üç katlıydı ikişer daire üzerineydi 8 daire vardı 7 tanesi Suriyeliydi bir tane ben vardım Türk olarak. O yüzden çıktım yani.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

Karşılıklı komşuluk ilişkilerini anlamadık adına yerleşiklerin sığınmacıların evlerine gidip gitmediklerini, ya da onları davet edip etmediklerini sorduğumda genellikle olumsuz cevaplar aldım. Yerleşiklerin çoğu, sığınmacıların kendilerini davet ettiğini ama gitmediklerini ve sığınmacıları da davet etmediklerini söyledi. Bütün bu anlatılarda deneyimin bilinmezliği kavramıyla ifade etmeye çalıştığım durumlar aslında deneyimin görmezden gelinmesi veya “bilmek istememe” ve “bilmeyi reddetme” olarak görünürlük kazanmaktadır.

“Yok, yok, yok. Aman, aman, aman. Gitmeyiz gelmeyiz yani onlar da gelmezler. (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

“Evlerine bir tanesi davet etti. Kahve içmeye gittim. Kahvesi meşhurdur onlar kahvaltıda falan çay falan bilmezler. Kahvaltı bile yapmazlar sadece kahve içerler. Kahve falan ikram ettiler içtik. Yani muhabbetleri iyi. Gayet yani. [Sen hiç davet ettin mi?] Yok hiç evime davet etmedim. Şimdi çıktığım yer Allahtan sade tek kişilik ev. Kimseyle uğraşmıyorum. (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Çağırırlar da ben gitmiyorum. [Siz onları çağırıyor musunuz?] Yok, biz de çağırıyoruz. Güvenemiyoruz ki. Senle konuşuyom onlarla konuşamıyoruz.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Valla onlar çağırıyorlar ama biz gitmeyiz onların evine. Biz de çağırmayız zaten. Onlar ‘hepimiz Müslümanız gelin’ diyorlar ama biz gitmeyiz.” (Yerleşik, 01.08.2018)

Bir Türk araştırmacı olarak alanda bulunduğum süre içinde Türkçe bilsinler veya bilmesinler birçok sığınmacının oldukça sıcak ve samimi davranması dikkatimi çekti. Her ne kadar kendilerini güvende hissetmemeleri nedeniyle hayatları ve hikâyelerine ilişkin detaylı bilgi almak biraz zaman gerektirmiş olsa da birçok ziyaretimde yerleşiklerin evlerinde/işyerlerinde hissetmediğim kadar kabul görmüş bir şekilde karşılandım. Ulus-devletin ve dolayısıyla da vatandaşlarının

sığınmacıları “tekinsiz” ve “istenmeyen” ötekiler olarak inşa etmesi, yerleşimin sığınmacıları ve deneyimlerini görmezden gelmesine katkıda bulunmaktadır.

3.3.1 “Misafirliğin De Bir Sınırı Var...”

Suriye vatandaşlarının ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınmaya başlamasından itibaren en büyük sorunlardan birisi gelen sığınmacıların statüsü olmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesine ilişkin coğrafi çekince maddesinin zorunlu göçün özneleri adına yarattığı sorunların yanı sıra uzunca bir süre sığınmacıların statüsü belirsiz kalmış ve 22 Ekim 2014 tarihinde yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’yle birlikte geçici koruma statüsü verilmiştir. Suriye’deki savaşın kısa sürede sona ereceği ve sığınmacıların da geri döneceği düşüncesi nedeniyle politika yapıcıların söylemlerinde sığınmacılar “misafir” olarak tanımlanmıştır. Ancak Suriye iç savaşının başlamasının üzerinden yaklaşık 8 yıl geçmesine rağmen bölgedeki çatışmalar devam etmekte ve uzunca bir süre daha devam edecek gibi görünmektedir. Medyada ve siyasi söylemde sığınmacıların “misafir” olarak tanımlanmış olması, devletin vatandaşlarının “ev sahibi” olarak, sığınmacıların da “geçici misafir” olarak konumlarının inşa edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Zorunlu göç, başka bir ülkeye sığınan öznenin var olan sınıfsal konumunu, çevresini, kurulu ilişkilerini, bir birey ve vatandaş olarak toplum içerisinde var olabilmesinin meşru zemini yaratan sembolleri ve kültürel örüntüleri geride bırakmasına neden olur ve sığınmacı *habitusunun* önemli oranda şekilleneceği yeni durumlarla karşılaşır. Sığınmacıların “misafir” olarak tanımlanması, daha en baştan “ev”deki güç ilişkilerini belirler. “Misafirperverliğin geleneksel anlamına göre “evin” egemen sahibi, “misafir”in ya da “yabancı”nın evin içinde bulunabilmesine yönelik kullarını belirler” (Fox & Reece, 2013, s. 261). “Misafir” olarak tanımlanan sığınmacının hangi hukuki çerçeveye tâbi olacağı, hangi eylemlerinin uygun, hangilerinin uygunsuz olacağı ve ne kadar içeride, ne kadar dışarıda tutulacağı “ev sahibi” yani ulus devlet tarafından belirlenir.

Jacques Derrida'nın, misafirperverlik üzerine yazdığı *Of Hospitality* (2000) kitabında ifade ettiği üzere,

“Yabancı, öncelikle misafirperverliğin yükümlülüklerinin, sığınma hakkının, limitlerinin ve normların vb. kurgulandığı yasal dile yabancıdır. O kendisinin olmayan, evin sahibi, kral, lord, otoriteler, ulus, devlet ve baba'nın zorladığı bir dilde misafirperverlik istemek durumundadır. Bu şahsiyet onu kendi diline çevirmeye zorlamaktadır ve bu da ilk şiddet eylemidir” (s. 13).

Sığınmacıyı “eve” ait olan dilden konuşmaya ve “ev”in kurallarına uymaya zorlamak, onun hem ulus-devlet hem de vatandaşları tarafından sürekli bir denetlemeye tabi tutulmasını gerektirir. Çerçevesi çizilen “misafirlik” sınırları dâhilinde hareket etmediği düşünülenler de istenilmeyen, “evi”n huzurunu tehdit eden ve dışarıda tutulması gereken yabancılar olarak imlenir. Bu durum sığınmacıları çeşitli dışlama, şeytanlaştırma ve şiddet pratiklerine maruz bırakır.

Alan araştırmam sürecinde yerleşimin en çok dile getirdiği konulardan birisi misafirliğin uzamış olması ve sığınmacıların misafirliğe ilişkin eşiği aştıkları olmuştur. Bu anlamda aslında bütün araştırma süreci boyunca karşılaşmış olduğum misafirlik anlatılarını özetleyen ifade şu şekilde olmuştur:

“Şimdi ayrık otunu biliyorsun. Ayrık otu demiş ki bana şuradan bir g*tlük yer verin demiş. Sonra bir g*tlük yer verdik tarlayı kaptırdık... Biz bir g*tlük yer verdik onlar da bu verdiğimiz yerin kıymetini bilmediler. (...) Biz burada misafiriz, efendi durmalıyız, insanlara buranın sahiplerine rahatsızlık vermemeliyiz. Böyle şeyleri yok.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

Alandaki misafirlik anlatılarında, sığınmacıların “ev”in normlarına, kurallarına uygun davranmadıkları ve “ev sahiplerini” rahatsız ettikleri dolayısıyla da artık “ev”den kovulmaları gerektiğine ilişkin söylemler hâkimdir.

“Şuradan kalk şuraya otur demiyor kimse. Hükümeti de, polisi de zabıtası da demiyor. Biz de demiyoruz. Avrupa'da olsa bu şekilde bunlar şey olur mu ya. Avrupa'da bizim çalışan bir sürü Türk var hangisi böyle bir şey yapabilir? Bizimkiler hadi kayıtlı kuyutlu da bunların kaydı yok kuydu yok kaçak göçek. Yani bu şekilde de olmaz yani. Misafirliğin de bir şeyi vardır. Bir misafir geldi mi üç gün beş gün durur ondan sonra gider demi. Bunlar 7-8 senedir burda yani olacak şey mi yani. Ev sahibi oldular burda.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Yok ya gitsinler memleketlerine. Yeter 7-8 sene misafirlik olmaz. Bizimkilere de yazık.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

Alanda sığınmacılarla yaptığım görüşmelerde elde ettiğim bilgilere göre, Önder Mahallesi'nde sığınmacıların akşam saat 10.00'dan sonra dükkânlarını kapatmaları gerekiyor. Yerleşikler için böyle bir uygulamanın bulunduğunu ifade eden olmadı. Sığınmacıların akşam geç saatlerde dışarıda dolaşıyor olmaları, geç yatmaları, işyerlerinde, evlerinde veya arabalarında Arapça müzik dinliyor olmaları, yüksek sesle konuşmaları, sığınmacı çocukların sokakta dolaşmaları gibi eylemler yerleşikler tarafından “misafirliğin” sınırlarını aşan eylemler olarak algılanmaktadır. “Ev” olarak tanımlanan ulus coğrafyası üzerinde sığınmacılar, kendileri için belirlenmiş “misafirlik” sınırlarını aştığı düşünülen pratiklerde buldukları zaman yerleşikler tarafından “ev”i tehdit eden yabancılar olarak görülmektedir. Egemen ve misafir arasındaki güç ilişkisi, gündelik hayatta yerleşikle sığınmacı arasında bir hiyerarşiyi dayatır. Bu hiyerarşi içinde sığınmacı/yabancı/öteki ya kendisine çizilen sınırlar içinde davranmaya zorlanır ya da toplumsal ve ulusal sınırların dışına atılır.

3.3.2 Alanda Sığınmacıların Dolaylı Algısı ve İçselleştirilmiş “Misafirlik”

Alanda tanıştığım sığınmacılardan birisi olan Haşim'le kendilerine ait marketi beklerken tanıştık. Önder mahallesine yakın bir lisede son sınıfta okuyor. İki arkadaşıyla birlikte sürekli kitap okuyup ders çalışıyorlar. Ailenin paraya ihtiyacı olmasına rağmen babası çalışmasını istememiş. Çocuğunun Türkiye'de üniversiteyi bitirmesini ve iyi Türkçe öğrenmesini istiyormuş. Sürekli ders çalışmasının motivasyonu içinde bulunduğu sığınmacı ve yabancı statüsünden kurtulma ve daha çok değer verilen bir sosyal konuma gelme isteği.

Haşim'le ilk tanışmamda bir bilgi yarışmasına katılmak için hazırlanıyordu. Ancak yarışmanın ödülünün Suriyeli olduğu için kendisine verilmeyeceğinin farkında çünkü daha önce aynı yarışmaya katıldığında arkadaşlarıyla birlikte birinci olmuşlar ve kendilerine ödül verilmemiş.

“Valla ödül olarak birinci, ikinci ve üçüncüyü umreye gönderiyorlar. Ama bize vermiyorlar. Geçen yıl ben Ankara'da birinci oldum aynı yarışmaya katıldım

ama bana vermediler. Suriyelilere vermiyoruz sadece bizim vatandaşlara veriyoruz dediler. Ama bu yıl yine gireceğim yapacak bir şey yok. Hem ben bilgi alıyorum faydası vardır.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

Alan araştırmam sürecinde görüşme yaptığım sığınmacıların çoğu “misafir” olarak kendilerine çizilmiş olan sınırların farkındalar. Hem devlet, hem de yerleşikler tarafından “yabancı” olarak tanımlandıklarını ve biliyorlar.

“Hocalar da bizi sevmiyor. Bazen hocalar geliyor ders yapıyorlar. Biz hocam anlamadık diyoruz tekrar etmiyorlar. Yani mesela bizim bu yıl matematik öğretmeni geldi. Bir örnek çözdü. Bir arkadaşım hocam ben anlamadım bir daha tekrar eder misiniz dedi. Hoca dedi ki yok zaten diğer arkadaşlar tamam oldular (anladılar). Ben size bir daha tekrar etmeyeceğim.” (Sığınmacı, 10.02.2019)

“Yani Suriye’de savaş bitse hemen Suriye’ye gideceğiz. Zaten biz burda yabancıyız. Yüz yıl da yaşasak aynı biz yabancıyız.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

“[Bir Türk kadınla evlenmek ister midin?] Valla ben Türk, Iraklı, Suriyeli diye bakmıyorum fark etmez. (...) Ya şimdi bizim adet aynı. Yani fazla bizim sizin aramızda fazla bir fark yok. Ama Türk kızlar Suriyeli sevmez yani. Biz yabancıyız, neye bakıyor onlar bilmem.” (Fathi, 29, Sığınmacı, 16.02.2019)

Sığınmacılar “yabancılık” konularından dolayı makro politikada devletin kendilerini görmezden geldiğini biliyorlar. Yerleşikler ya da herhangi bir kurum tarafından hakları verilmediği zaman haklarını aramanın sonuçsuz kalacağını düşünüyorlar.

“Sitelere’de 3 ay çalıştım. Bir ay paramı verdiler öbür aylar vermediler. [Neden?] Bilmiyorum. . E vermediği zaman ben kime şikâyet edeceğim. Kimse bize inanmıyor anladın mı?” (Farid, 22, Sığınmacı, 13.03.2019)

“Mesela ben inşaatta çalışırken işte oda temizliyorum. O geliyor mesela daire sahibi geliyor. Toz çıkarma falan diye bağıyorlar. Ben susuyorum ne diyecen.” (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

Alanda sığınmacılarla yaptığım görüşmelerde dikkatimi çeken noktalardan birisi de sığınmacıların çoğunlukla “misafirlik” konularını içselleştirmiş olmaları oldu. Sığınmacıların ifadelerinde, “evin sahibini” rahatsız etme ve huzurunu bozma gibi bir “suçun” içselleştirilmiş olduğu dikkat çekmektedir.

“Sen olduğun için demiyorum da güzel bir ülke güzel insanlar. Ama işte bazı Suriyelere Türkler niye kötü davranıyorlar çünkü bazı Suriyeliler onlarla çok şey yaptılar. Çok kötü davranıyorlar. Suriye’de çadırda yaşıyorlardı, buraya geldiler böyle güzel evler. Türklerle iyi davranmıyorlar. Onun için bazı Türkler Suriyelilere kötü davranıyor.” (Malik, 46, Sığınmacı, 18.11.2018)

“Mesela sizin millet saat 10’da yatıyor. Biz mesela saat 12’de yatıyor. Az bişey fark varmış öyle bir sıkıntı oldu. Biz işten geç geliyoruz. Yemek yediğinde saat geç oluyor. [Geç yatmanızla ilgili problem mi oluyor?] Yok yani haklılar. Sesimiz fazla çıkıyor. Sizin 2-3 çocuk var bizim 5. Ben mesela hayatıma bakacam. Ona göre çocuk yapacam.” (Fathi, 29, Sığınmacı, 16.02.2019)

“Mesela camilerde Suriyeli hocaları vaaz veriyor. Diyorlarmış ki ‘biz burda misafiriz. Bizim yaşantımızla bu adamların yaşantısı bir değil. Akşam saat 11den sonra taşkınlık yapmayın. Seslerinizi yükseltmeyin. Adamların sokaklarını pisletmeyin. Bu adamların kuralı neyse biz onlara uymak zorundayız” diyorlar. Bu benim (işyerinde çalışan) çocuk anlatıyor ben Arapça bilmem kendim dinlemedim.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Ev”in sahibi devlet tarafından sığınmacıların “misafir” olarak konumlandırılması ve bu konuma ilişkin sınırlar hem yerleşimin sığınmacılarla ilişkilerinde hem de sığınmacıların dolaylı algısında karşılığını bulmaktadır. Sığınmacıların Türkiye’ye gelişinin üzerinden yaklaşık 8 yıl geçmiş olması, sığınmacıların kendi sosyal ağlarını oluşturmaları, mekânı dönüştürmüş olmaları nedeniyle sığınmacılar yerleşikler tarafından “evin” düzenini kendi istekleri dışında değiştiren, huzuru bozan ve “evi” ele geçirme potansiyeline sahip “yabancılar” olarak algılanmaktadır. Sığınmacılar ise bu karşılaşmalarda kendilerinin ve deneyimlerinin görmezden gelindiklerinin farkındalar.

3.4 Gündelik Hayattaki Karşılaşmalarda Yerleşimin Sığınmacı Algısı ve Banal Milliyetçilik

Alan araştırması sürecinde görüştüğüm yerleşiklere ve sığınmacılara sorduğum soruların çoğunluğu sıradan gündelik hayat pratikleriyle ilgiliydi. Bu sorulardan birisi de nereden alışveriş yaptıkları ve ne aldıklarına ilişkin bir soruydu. Alana gittiğim zamanlarda ilk tanıştığım kişilerden birisi Veli’ydi. Mahalle’de kendisine ait bir büfe işleten Veli neredeyse beni her gördüğünde “Tezinde bunları yaz

kardeşim artık bunu birileri okusun görsün” diyerek sığınmacılara ilişkin bir şeyler anlatıyordu. Veli, görüştüğüm yerleşikler arasında milliyetçi, dışlayıcı ve nefret içerikli söylemleri en çok ifade eden kişi oldu. Konuşmalarının çoğuna Türk askerlerimiz, polisimiz, Türk çocuklarımız, Türk kadınlarımız, Türk esnafımız diye başlıyor ve yaşadığı ekonomik ve ailevi problemleri sığınmacılarla ilişkilendiriyordu. Ancak Veli'nin sığınmacıları en çok suçladığı ve “mustarip” olduğu konu sığınmacıların milliyetçi olmasıydı.

“Milliyetçi adamlar bu Suriyeliler. Kendi ekmeklerinden başka bizden ekmek bile almadılar. Fırın açtılar işte bakkalları sayısız yan yana. Algı yok vergi yok. Adamlar bizden gelip alışveriş yapmıyor ne yazık ki. Kendilerinden alışveriş yapıyorlar. Kendi ekmeklerini yiyorlar. En kızdığım taraf da bizim belediyenin verdiği yardımların hiç birini yemiyorlar. Türklere satıyorlar ya da çöpe atıyorlar.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

“Şimdi ben çay içerim onlar kahve içer. Şimdi nerde içecek bu çay kahveyi. Onlar kendi... Dedim ya zaten milliyetçi adamlar... Gel komşu oturalım da, nargile içelim demezler.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

“Adamların hepsinde kaçak sigara var. Benim ufaklıktan beri bildiğim bu PKK'ya destek yani mermi olarak geri dönüyor. Hepsinde kaçak sigara var. Ben de satamıyorum. Biz de en ucuz sigara 9 lira onlarda 3 lira 4 lira. Zaten diyorum adamlar milliyetçi adamlar. Kendi sigaralarını içiyorlar.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Gündelik hayatın sıradanlığı ve doğallığı içinde ideolojilerin de doğal bir görünüm alması, yerleşiklerin kendi milliyetçiliğini reddedebilmesine ve görmezden gelmesine olanak sağlayabiliyor. Bu sayede milliyetçilik “öteki”nin bir özelliği olarak algılanabiliyor. Michael Billig'in ifade ettiği gibi, “müesses milletlere mensup olarak şeylerin merkezinde yaşayanlar, milliyetçiliği ‘bizim’ değil başkalarının özelliği olarak görmeye yönelmektedirler” (2002, s. 15). Ancak milliyetçilik banal ve sıradan haliyle gündelik hayatın yüzeyine yakın bir yerde hazır bir şekilde bulunuyor ve sığınmacılarla karşılaşmalarda öznenin eylemsel çerçevesini şekillendiriyor.

Veli, görüşmelerimizde bir yandan sığınmacıların kendisinden alışveriş yapmadığını bu yüzden de para kazanamadığını ve iflas etmek üzere olduğunu ifade ederken, diğer yandan şu ifadeleri dile getirdi:

“Tabi ben de herkes gibi durumlarını görüp üzüldüm. Meğersem öyle değilmiş. Hayal kırıklığına uğradım. Alkol satıyorum Suriyeliler içiyor. Daha pahalısını içiyorlar. İçmemiş olsalar ben de kapatacaktım kirayı ödeyemeyip.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Veli'nin işyerinde birlikte geçirdiğimiz zamanlarda alkol alan yerleşiklerin sayısı çok daha fazlaydı. Bir yandan kendisinden alışveriş yapmadıkları için sığınmacıları milliyetçilikle suçlaması, diğer yandan alkolle ilişkilendirilen kötü davranışları (suça meyilli olma, huzuru bozma vb.) kendisinden alkol alan sığınmacıların üzerine yüklemesi, sığınmacılarla ilişkilerinde banal milliyetçiliği görünür kılmaktadır.

Banal milliyetçiliğin görünür hale geldiği durumlardan birisi de kültürel farklılıkların yerleşikler tarafından algılanma biçimidir. Alanda sığınmacıların daha önce alışkın oldukları kendi kültürlerini sürdürmeye çalışmaları yerleşikler tarafından milliyetçilik olarak algılanmaktadır. Ancak diğer yandan sığınmacılar, kültürel farklılıklar üzerinden, ulusal kültürü “kirleten” ve homojenliğini tehlikeye atan “öteki”ler olarak algılanmaktadır.

“[Sığınmacılar sizden alışveriş yapıyorlar mı?] Genelde çocuklar geliyor. Büyük alışveriş yapılmaz pek. Zaten onlar bizim yağımızı çayımızı kullanmazlar. Onların kendi vita yağları var katı yağ. Ondan başka bişey kullanmazlar. (...) Onların her şeyleri değişik ya.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Şimdi zaten bunlar kendi şeylerini oluşturdular. Market, manav, tavuk falan. Biz bunlardan alışveriş yapmayız... Onlar da gerçi marketlere gidiyorlar Bim falan. Zaten onlara kart veriyorlar. Ama genelde kendilerinden alışveriş yapıyorlar. Ama zaten bize uygun bir şey yok ki. Adamların yediği farklı içtiği farklı ney alacam onlardan zaten almıyoruz yani. Bazen lavaş alırım yani. Tuzsuz ekmek. Bizim ekmeği yemiyorlar. Bazen ondan alırım dürüm falan yapmak için. Onun haricinde bunlardan bir şey almayız. Zaten alınacak bir şeyleri de yok.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

Alanda yaptığım görüşmelerde yerleşikler tarafından “biz” ve “onlar” dili yoğun bir şekilde kullanılmaktaydı. Bunun yanı sıra görüşmelerin çoğunu bireysel olarak yapmama rağmen özellikle yerleşiklerin sadece kendi adlarına değil özelde Önder Mahallesi'nde, genelde ise Türkiye'de yaşayan bütün yerleşiklerin adına konuşmaları, kendilerini ulusal bir bütünün parçası olarak gördüklerini ortaya koymakta ve banal milliyetçiliği görünür kılmaktadır. “Biz” ve “onlar” temelinde

kurulan anlatılar, gündelik hayattaki pratiklerin ve anlamların etnik kategoriler çerçevesinde inşa edildiğini göstermektedir. Banal milliyetçilik de, bu kategorilerin içinin nasıl doldurulacağını belirlemektedir.

3.4.1 Alanda Etnik Hiyerarşinin İnşası: Kategorizasyon ve Stereotipler

Alan araştırmama ilk başladığım zamanlarda yerleşiklerin en çok dillendirdiği konulardan birisi sığınmacıların “pis” olmasıydı. Yerleşiklerin neredeyse her konuşmasında birçok şeyin (sığınmacıların evlerine gitmemeleri, onlardan yiyecek bir şey almamaları vb.) sebebi olarak sığınmacıların “pis” olması gösterilmekteydi. İlk başlarda sığınmacılarla iletişime geçmem ve “pis” olarak tanımlanan arka planı (ev, mutfak, işyeri) gözlemlemem kolay olmadığı için bu konu uzunca bir süre kafamı meşgul etti. Sığınmacılarla iletişim kurmaya, evlerine ve işyerlerine girmeye başladıkça aslında yerleşiklerin sığınmacılara yönelik “pislik” algısının kurgusal bir gerçeklik olduğunu anlamaya başladım. Türk ulusunun “öteki”si olarak tanımlanan her azınlığa ilişkin benzeri bir “pislik” algısının var olması bu düşüncemi destekler nitelikteydi. Ulus-devletin yeni “öteki”leri olarak sığınmacıların da “pis” olarak algılanması, Türkiye tarihinde ve kolektif ulusal hafızada var olan “pis kokan Kürtler”, “ellerinden bir şey yenilmemesi gereken Aleviler”, “kanı bozuk Ermeniler” söylemleriyle el ele gitmektedir.

Dış dünyayı kategoriler üzerinden algılamak öncelikle “kendini” bir kategoriye oturtmayı gerektirir. Bu kategorizasyon süreci “biz” ile “öteki” arasında bir sınır çizer. Alanda yerleşiklerin kendisini dâhil ettiği “Türklük” kategorisi olumlu özellikler çerçevesinde tanımlanırken “Suriyelilik” kategorisi olumsuz ve etnik hiyerarşideki aşağı konumlarını belirleyen bir şekilde tanımlanmaktadır.

“Çok temiz bir şey değiller ya. Sadece kadınlar olarak söyleyim. Giyinişleri süslenişleri çok güzel ama evde temizlikten yana hiç bişey yok. Kokuyor. Hele onları yaşadıkdan sonra temelli tiksindim yani. (...) Ya ben dinlerine çok bağlı biliyordum. Yine de bak camiye giderler, namazı kılarlar ama hırsızlık da onlarda yani her pislik de beklersin onlardan.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Buraya gelen güzel kokulu temiz olan da var. Bazısı gelince de kokudan kapıyı açıyorum. Gene de sen bakma yani geneli de pis yani.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Valla benim köpeğim bunlardan bin kat temiz.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

“Abi bunlar çok pis. Hepsi berbat. Çocukları çok saygısız valla insan değiller. Önder’de huzurumuz kalmadı.” (Yerleşik, 10.07.2018)

Yerleşikler bireysel farklılıkları göz ardı ederek bütün Suriyeli sığınmacıları tek bir Suriyelilik kategorisi içerisinde algılamakta ve bu kategorinin üyelerine ilişkin kolektif algıda var olan “pis” olmaya ilişkin stereotipler üzerinden onları tanımlamaktadır. Alandaki anlatılarda “Öteki”nin dâhil olduğu kategoriye ilişkin var olan olumsuz stereotiplerin karşısına, “Türklük kategorisine ilişkin olumlu stereotipler koyulmaktadır.

“Erzak dağıttıklarını gördüm belediye hariç. Sadece Suriyelilere dağıtıyorlar. Tamam güzel bişey ben de elimde olsa yardım ederim de ama o **vatandaş temiz kalpliliğiyle yardım ediyor** ama o yardımı gerçekten de kullansalar... E çay veriyosun çayı içmiyorlar.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

Önder mahallesinde yaşayan yerleşiklerin çoğunlukla yoksul bir hayat sürüyor olmaları sığınmacılara yapılan yardımlara yönelik tepkileri oldukça artırıyor. Ancak bu bağlamda genellikle yardım eden vatandaşlar “temiz kalpli, yufka yürekli” ve “yardımsever” olarak tanımlanırken yardımları kabul eden sığınmacılar nefret söyleminin nesnesi haline gelmektedir.

“Tabi canım gelir çok diyorum. Çok yardım var. Sadece belediye değil ki Türk vatandaşlar da. Biz de biliyorsun **Türk de çok kalbi yumuşak duygusal milletiz.**” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Alandaki anlatılarda sığınmacılar, hâlihazırda ulusal kültürün “öteki”si olarak tanımlanan ve olumsuz stereotipleri içeren Çingenelik kategorisiyle de ilişkilendirilmektedir.

“Ya adam yardım ediyor. Ne bilsin onun Çingen olduğunu ama Suriye’den gelmiş Çingen.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Ben bunların evine gitmiştim (evinin yan binasını işaret ederek) bizim çingeneler bile ondan temiz.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Sana bir şey söyleyeyim mi. Buradaki Suriyeliler de Suriye'nin Çingeneri işte.” (Adem, 61, Yerleşik, 30.12.2018)

Ulus-devlet kendi ulusunu kategorize ederken aynı zamanda bu ulusun dışında kalanları da kategorize etmiş olur. Bu kategorilere ilişkin tanımlar ve stereotipler ulusal sınırlar içinde yaşayan vatandaşların kolektif hafızasında hâlihazırda bulunur ve özellikle “ötekiyle” karşılaşmalarda bu stereotipler kullanıma sokulur. “Türklük” kategorisine ilişkin olumlu stereotipler ve tanımlar sabit varsayıldığı için, ulusun “ötekisi” olarak görülen her grup “biz”de olmayan olumsuz stereotipler ve özellikler üzerinden tanımlanır. Burada, daha önce bir dış grubu (Çingeneri) tanımlamak üzere üretilmiş, dolaşıma sokulmuş ve hâlihazırda kolektif hafızada var olan stereotipik özellikler, Suriyeli sığınmacıları tanımlamak üzere kullanıma sokulmaktadır. Bu durum gündelik hayatta banal milliyetçiliği görünür kılmaktadır.

Alan araştırması sürecinde yerleşiklerin anlatılarında sığınmacılara ilişkin en sık karşılaştığım stereotiplerden birisi de sığınmacı kadınlara ilişkindir. Türk ulusal kültüründe kadınlar ve ulusal coğrafya birbiriyle yakından ilişkilidir. Ulusal kültürün “temizliği” kadınların “namuslu olması” üzerinden inşa edilmektedir. “Ana” vatanın sınırlarına yönelik her tehdit, “ev”deki kadına yönelik bir tecavüz girişimidir ve her ikisinin de ötekilerin “kirli” emellerinden korunması gerekir. Bu bağlamda, “öteki” ulusların meşruiyetinin ortadan kaldırılması ve etnik hiyerarşide “biz”den aşağı bir konuma itilmeleri, o ulusun kadınları üzerinden kurulur.

Alanda yaptığım görüşmelerde sığınmacı kadınlar üzerinden kurulan banal milliyetçi anlatılar oldukça yoğunudur.

“Kadınlar biz gittikten sonra orda burda arabalara bindikleri falan... Duyuyoruz. Bazen görüyoruz arabaya binen falan.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Kadınlar kocaları gelmeden dudak boyası falan hazırlığını yapıyor. Bizim kadınımsabab ne giydiyse akşam da öyle. Dudak boyası zaten yok. İşte bunlar bakıyorlar ediyorlar durumları da iyi. Taksileri de var kadın binip gidiyor. Kocasını olsun olmasın.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

“Bunların kadınları da öyle. Namussuz, şerefsiz, orospuluk hep bunlarda. Kadın satmak da bunlarda. Her türlü şey bunlarda. Bak şu üstümüzdeki dükkânda tanga falan satılıyor.” (Yerleşik, 12.07,2018)

“Suriyeli kadınlar kendilerine bakıyor. Sen bunların çarşafı olduklarına bakma, çarşafı kaldırsa saçları sarıdır kesin.” (Yerleşik, 01.08.2018)

Alanda genellikle yerleşik ve sığınmacı kadınlar arasındaki ilişkiler erkeklere göre daha fazla olmasına rağmen, sığınmacı kadınlara ilişkin stereotipik anlatıların çoğunluğu yerleşik kadınlardan gelmektedir. Yerleşik kadınların sığınmacı kadınlar üzerinden stereotipik anlatılar kurması, banal milliyetçiliği ve ulus-devlet tarafından kendilerine yüklenen *sınır bekçiliği*¹¹ görevini yansıtmaktadır.

“Kadınlar süsleniyor püsleniyor akşama kadar dışarıda geziyorlar. İçeri girmiyorlar. Sabah çıkıyorlar akşam saat 1'e 2'ye kadar. Hele yazın görsen şu parkları falan. Kocaları evde oturuyor kadınlar geziyor. (...)Saat 1'e kadar sokakta gezen kadından ne hayır gelir.” (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

“Bizi düğüne çağırdılar bi girdik kapıdan geri kaçtım. Pavyon gibi. Karıların çürümedik buraları yok (Gerdan ve boyunlarından bahsediyor) hatta ayakları bile. Zannedersin ki pavyona girdim. Gündüz çarşafı gördüğün karıları gece tanıyamazsın. İkindiden sonra kocalarına sürpriz yapmaya başlıyorlar. Burdan çiçek toplayıp kocalara fantezi yapıyorlar.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Şu caddeye gir şurdan gir hiç iyi bişey bulamazsın. Mahalle olarak mahallenin şeyini de bozdular. Mesela iki tane kadın var her sabah şurdan geliyor. Her gün görürüm ben. Bi gri araba önden gidiyor o bizimkilerden mi çözemedim. Konuşa konuşa yürüyorlar. Ara sokağa girdi mi onları alıyor geri getiriyor arada bırakıyor.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

Alanda banal milliyetçiliğin görünümünden bir diğeri de sığınmacıların “kültürsüz”, “medeniyetsiz” ve “barbar” olarak tanımlanmasıdır. Ulus-devletin vatandaşlarının paylaşılan köklü bir kültüre ve tarihe sahip olduklarına, medeni olduklarına, hoşgörülü ve misafirperver olduklarına ilişkin tahayyülü, etnik bir kategori olarak Suriyeli sığınmacıların bu özelliklerden yoksun olduklarına ilişkin anlatılarda kendisini göstermektedir.

“Ev ortamları, sergi bilmezler yere bir yatak atarlar çoluk çocuk hepsi yatarlar. Bi kilim bulurlarsa atarlar bazen onu da atmazlar.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

¹¹ Bora, A. (2015, 01 29). *Büyük Kapatılma!* 04 18, 2019 tarihinde Birikim Dergisi:

<https://www.birikimdergisi.com/haftalik/1360/buyuk-kapatilma> adresinden alındı

“Şimdi mesela benim karşımda oturan adamın çocukları var gık dediklerini duymazsın. Üstte oturan adamın 5 tane çocuğu var aşağıya indiklerini görmezsin. Ama yandaki binada var azgın boğa gibi. Tavuk gibi nereyi eşeleyecekleri düşünürler.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Bunlarda öyle konuşalım edelim gibi bi istişare yok. Çözmeye orta yolu bulmaya çalışmıyorlar. (...) Ya şimdi sen de biliyorsun, bir beyin göçü olsa bunu anlarım alırsın bir yerde kullanırsın. Ama bunlar görüyorsun işte ilim yok bilim yok. Okul yok mektep yok. Çocuklar bak burada doğmuşlar okula gitmiyorlar. Neden gitmiyorsunuz diyorum terörist mi olacaksınız? İşte babam göndermiyor. Okula da gitmiyorlar işte bunlar sorun yani... Çocuk yaş aldıkça ne olacak. Zaten bunlar şiddete meyilliler yani” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Yolda yürümeyi bilmiyorlar. Yoldan giderken senin önünden çekilme yok.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

Alanda yerleşiklerin sığınmacı algısına ilişkin karşılaştığım en ilginç durumlardan birisi, yerleşiklerin Suriyeli sığınmacıları homojen bir grup olarak görüp Suriyelilik kategorisi üzerinden anlatılarını kurarken Suriyeli Türkmenleri özellikle ayrı tutmalarıydı. Suriyeli sığınmacılara karşı benimsenen nefret söylemi ve yabancı korkusu, Suriyeli Türkmenler söz konusu olduğunda yerini empatiye bırakıyordu.

“İşyerinde bi Suriyeli var da o Türkmen yani çok iyi birisi. Türkmenler genelde iyi oluyor yani. Türkçe konuşuyorlar. Onların şeyleri bize biraz daha yakın yani. Türkmenler bize Suriyelilerden daha yakınlar. Bizi hemen anlıyorlar ama Suriyeliler öyle değil.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Yalnız bunların içinde Türkmenler var. Onlar temizler, yani yaşantı olarak.” (Osman, 38, Yerleşik, 30.12.2018)

“Aman Arap zihniyeti değil mi? Bunların hepsi aynı. Onlar bizden çok farklı. Bize benzeyen bir tek Türkmenler var burada. Sadece onları çağırırım evime.” (Yerleşik, 21.12.2018)

Alanda informal görüşmeler yaparken rastladığım üç yerleşik kadınla konuşurken kadınlardan birisi evinin bahçesine davet etti. Tezim için alan araştırması yaptığımı açıkladığım zaman genellikle Suriyelilerden dert yanmaya başlayan diğer yerleşikler gibi, o kadın da anlatmaya başladı. Konuşmalar sırasında bana nereli olduğumu ve atalarımın nereden geldiğini sordu. Ben de Antalyalı olduğumu ve tam emin olmamakla birlikte atalarımın yörük olabileceğini

söyledim. Kadın kendisinin de yörük olduğunu, hiçbir yörüğün Türk olmadığını ama artık Türkiye'ye yerleştikleri için Türk olduklarını söyledi.

“Belki de Rum’uzdur. Ama artık Türkiyeli olduk, Türk olduk.” (Yerleşik, 22.12.2018)

Suriyeli sığınmacılarla ilgili konuştuğumuz için “Peki, gelecekte bir gün Suriyeli sığınmacılar da Türkiyeli olur mu sizce?” diye sordum ve aldığım cevap “Yok onlar olamaz. Onlar bizden değil. Zaten Türk olunmaz Türk doğulur” oldu.

Milliyetçilik her ne kadar gündelik hayat içerisinde fark edilebilir bir formda bulunmasa da “öteki”yle karşılaşma anlarında gündelik hayatın kırılmaya uğradığı noktalarda, eyleyenlerin anlamlandırma biçimlerini ve pratiklerini şekillendirmek üzere su yüzüne çıkmaktadır. Öznelerin dış dünyayı anlamlandırma çabası içerisinde kategoriler ve stereotipler sınıflandırmayı kolaylaştırıcı kolaylaştırmakta ve “öteki”nin yarattığı belirsizliği ortadan kaldırmada işlevsel bir araç haline gelmektedir. “Öteki” olarak tanımlanan sığınmacılar, yerleşimin “kendilik” kategorisinin zıttı olarak tahayyül ettikleri bir “Suriyelilik” kategorisi üzerinden algılanmaktadır.

3.4.2 Kaynakların Paylaşımı: “Benim kendi vatandaşım dururken, sen bunlara neden yardım ediyorsun?”

Alanda yerleşikle sığınmacı arasındaki en çatışmalı alanlardan birisi var olan kaynakların paylaşılması. Yerleşikler vatandaşlık kurgusu temelinde kaynaklara erişim hakkının kendilerinin olduğunu düşünerek sığınmacıların hayatlarını idame ettirme gerekliliklerini görmezden gelebiliyor. Bir devlet politikası olarak sığınmacıların genellikle şehrin yoksul bölgelerine yerleştirilmesi Ankara için de geçerli. Önder Mahallesi'nde çalışma, geçim sağlama, beslenme ve barınma kaynaklarının zaten kıt olması, yerleşimin sığınmacıları “gasp eden”, “elimizden alan”, boşa harcayan” yabancılar olarak tanımlamasını şiddetlendirmektedir.

Özellikle sığınmacıların çoğu çalışma izni olmadığı için ya da önceki mesleklerine ilişkin iş bulamadıkları için genellikle vasıfsız işlerde düşük ücretlere çalışmak zorunda kalıyorlar. İşverenler de genellikle bu durumu bir koz olarak kullanıp yerleşiklerin de ücretlerini düşürüyor. Ancak yerleşikler tarafından bu durumun suçlusu olarak sığınmacılar işaret ediliyor.

“Zaten şu an bizim Siteler’de çalışanlar da çok şikâyetçi. Çoğu işinden oldu yani onların sayesinde. Bizim Türkler önceleri haftalık 500 alıyordu. Bunlar gelince haftalıklar 100 liraya düştü. Suriyeliler sadece 100-200 liraya sigorta yemek yok.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Şimdi sen bunları buraya getirdin ben iş bulamıyorum. Bana iş vermiyorlar ona veriyorlar. Bana yardım etmiyorlar ona veriyorlar.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

“Önder’de perişan olan sadece ben değilim. Bir tane berberimiz kalmadı. Ya kâğıt toplayan Türk vatandaşımız kan ağlıyor. Bunlar gelmeden önce kâğıdın kilosunu üç liraya satıyordu şimdi 1 liradan satıyor. Hurdacı diyor ki kardeşim 1 liradan veriyorsan ver vermiyorsan getiren çok diyor. Simitçimiz kan ağlıyor. Onlar da simit satıyor çünkü. Siteler’de çalışan mobilyacı arkadaşlarımız kan ağlıyor. Niye? 300 lira haftalık alırken bu adamlar 100-200’e çalışıyor.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Önder Mahallesi ve çevresinde iş olanaklarının kısıtlı olması birçok sığınmacıyı kendi işyerini açmaya ya da sokak aralarında tezgâh açmaya zorlamaktadır. Sığınmacılara ait işyeri sayısı yerleşiklere oranla oldukça fazla. Bu durumun nedenlerinden birisi yerleşik dükkân sahiplerinin yüksek kiralara işyerlerini sığınmacılara vermesidir. Mahallenin eski muhtarıyla yaptığım bir informal görüşmede kendisine ait bir dükkân olduğunu, daha sonra bu dükkânı üç ayrı dükkân olacak şekilde bölüp, her birisini ayrı ayrı sığınmacılara kiraladığını ifade etti.

Benzer şekilde yerleşikler kendi evlerini yüksek ücretler karşılığında sığınmacılara kiralayarak kendileri daha iyi bir eve taşınabiliyor. Ancak Önder Mahallesi’nde yaşayan yerleşikler tarafından bu durum “Suriyeliler geldi oturacak ev bulamıyoruz” şeklinde ifade ediliyor.

“Genel olarak normal Türklerin oturmayacağı yerlere Suriyeliler koşa koşa oturuyor. Mesela bir dükkân normalde 500-750 liraya kiraya verilirdi şimdi

Suriyeliler 3 bin kira ödüyor. Yer sahibi de diyor ki ben burada ne yapsam ayda 3 bin kazanamam diyor.” (Osman, 38, Yerleşik, 30.12.2018)

“Kendileri bile evini 400-500e verenler oldu. Gittiler doğalgazlı evlere. Düşünki bu önderde bir gecekondu 500-600 lira kira ediyorsa ne diyeyim yani. Onun için hiç Türk kalmadı. Ondan sonra benim işler de bozulmaya başladı niye Türk kalmadı. Suriyeliler geldi, ekmeğimizi bile yemediler.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

“Mesela ben yaşadığım olayı anlatayım: Ben şurada bir Türkün evinde oturuyordum Suriyeliler gelmeden önce. 250 lira kiraydı. Sene doldu adam bana dedi ki kiran 500 kâğıt. İster otur istersen çık Suriyeliler istiyor benden evi dedi. Ben çıktım oradan, yani durduk yerde yüzde yüz zam mı olur? Ben çıktım oraya üç tane aile oturdu aynı eve, tek kişilik eve. Yüzer lira kira verdiler onlar memnun. Ev sahibi de 500 bine çıkardı o da memnun. Şimdi oturduğum evin sahibine de 500 tl vermişler o da dedi ki ben Suriyelilere vermeyeceğim Türk’e vereceğim sen 350ye otur dedi. Gerçekten de ev konusunda çok sıkıntı çektik biz burada.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

İşyeri ve ev kiralarının artma nedeni yerleşik mülk sahiplerinin kendi çıkarlarını gözetmesi olmasına rağmen yerleşikler, ev bulma konusunda çektikleri sıkıntıları sığınmacıların suçu olarak anlatmaktadırlar. Benzer şekilde Sığınmacılara verilen yardımlar da yerleşikler tarafından hem ülke ekonomisine bir yük olarak hem de kendi hakları olan kaynakların hak etmeyenlere verilmesi olarak algılanmaktadır.

“Yardım alıyorlar bize yardım vermiyor devlet onlara veriyor. Bizim kendi ülkemizde biz kömürü satın alıyoz. İşte çok şey.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

“Avrupa Birliği falan para veriyordur yani. Mesela karşıda 120 lira kişi başına para alıyorlardı. Market işletiyorlardı. Yani AB para veriyordu ama ne olursa olsun defolsun gitsinler yani. AB kendi memleketlerinde versin yani bizimle ne alakası var, 5 milyon insanı burada beslemenin yani şey yapmanın.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Türlere de kömür gıda yardımı yapılıyor. Ama onlara sınırsız diyorum. Oraya buraya kaydoluyorlar. Suriyelinin benim bakkalımdan daha güzel bakkalı var görüyorsun adam belediyeden her türlü yardım alıyor.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Sığınmacıların temel yaşamsal olanaklara erişimine ilişkin devlet politikalarının yetersiz kalması, alanda yerleşiklerle sığınmacıları kaynakların paylaşımı konusunda karşı karşıya getirmektedir. Özellikle Siteler Organize Sanayi Bölgesi'nde birçok sığınmacı düşük ücretlere çalıştırılmaktadır. Bu nedenle

burada çalışan sığınmacı sayısı oldukça yüksek. Ancak yerleşikler sığınmacıların yaşam koşullarını görmezden gelerek, vatandaşlık kurgusu temelinde kendilerine ait olan hakların, herhangi bir bedel ödememiş yabancılar tarafından “gasp edildiğini” düşünmektedirler.

3.5 Günah Keçisi ve Şeytani “Öteki” Olarak Suriyeli Sığınmacılar

1474’te Basel şehrinde horoza benzediği düşünülen bir tavuk yumurtladığı gerekçesiyle mahkemeye çıkarılmış ve ceza olarak canlı canlı yakılmıştır. (Donskis, 2012, s. 352). Çünkü doğal olarak bir horozdan yapması beklenen şeylerin dışına çıkarak, yumurtlayarak, çirkin bir suç işlemiştir. Benzer şekilde ulus-devletler de kendi sınırları içinde yaşayan insanların ulusal bütünlüğe hizmet edecek şekilde belirli bir şekilde davranmalarını bekler. Aksi durumda, ulusal coğrafyada pürüz oluşturan kişiler, gruplar ve eylemlerin ortadan kaldırılması ve hegemonyanın yeniden tesis edilmesi amaçlanır.

Zorunlu göç nedeniyle başka bir ülkeye sığınan göçmenler, gittikleri yerde var olan düzeni ve gündelik hayatı sekteye uğratırlar. Ulusun ortak bir homojen kültür ve tarih anlatısı çerçevesinde tahayyül edilmesi nedeniyle, dışarıdan gelen farklı kültürler, iç grup grubun doğasına aykırı olan, ulusal birliği ve kültürü tehdit eden “ötekiler” olarak tanımlanırlar. Ulus-devletlerden oluşan dünya sisteminde, özellikle son yıllarda artan uluslararası göçler bir güvenlik sorunu olarak tanımlanmış ve ulusal sınırların güvenli hale getirilmesine yönelik politikalar yaygınlaşmıştır. Makro politik bir devlet stratejisi olarak zorunlu göçün öznelinin ulusal birliğe ve sınırlara yönelik bir tehdit olarak inşa edilmesi, mikro ölçekte yaşanan gündelik hayat karşılaşmalarında yerleşik sığınmacılara yönelik algısını da şekillendirmektedir. Sığınmacılar, yerleşikler tarafından yaşadıkları ekonomik ve toplumsal problemlerin sorumlusu olarak görülmekte, günah keçisi haline getirilmekte ve sınırların dışında tutulması gereken tekinsiz ve şeytani “ötekiler” olarak konumlandırılmaktadır.

Alan araştırmam sürecinde yerleşiklerle yaptığım görüşmelerde, hem Önder Mahallesi ve çevresinde hem de ulusal düzeyde yaşanan problemlerin sorumlusu olarak Suriyeli sığınmacılar gösterilmektedir.

Mahallenin girişinde işyeri bulunması nedeniyle alana neredeyse her gidişimde informal görüşme yaptığım kişilerden biri Veli'ydi. Ailevi sıkıntılarını ve işlerinin kötü olduğunu sık sık anlatıyordu. Eşinden ayrılmış ve iki çocuğundan birisiyle uzun süredir görüşemiyorlarmış. Eşinden ayrılmasının ve işlerinin kötü olmasının sebebi olarak da Suriyeli sığınmacıları gösteriyordu.

“Abi bilmiyorum adamlar çocuk bezini bile Suriye bezi alıyorlar üstünde Arapça yazıyor bilmem ne. Yani diycek şey çok. Zaten şu an doluyum. Neden doluyum? İşte geçim olmayınca evin huzuru olmuyor. Yuvam bile dağıldı bunların yüzünden. Eve ekmek götürmeyince kadın yüzüne bakar mı? Ve ayrıldım. Geçimsizlik başladı. Biz biliyorsun Türk olarak ne kadar evimize kasap ıvır zıvır götürürsen eşin güler yüz gösteriyor. Götürmezsen kadının surati asılıyor. E kadına sabah çıkarken 100 lira vermek ayrı 5 lira vermek ayrı. Sen 5 lira çocuğa mı veriyorsun diye döğüş başladı işte. Bu derdimi herkese anlatmaya çalıştım. TRT'yi falan aradım orayı burayı aradım kimseden ses çıkmadı. Bakkallar derneğimiz var. Başkanımızı aradım Başkanım biz napcaz bu Suriyelilerle. Ben vergi ödüyorum Suriyeliler ödemiyor. O zaman ben de ödemeyim edim. Ödemiyorsan kapatacaksın hemşerim dediler. Kapatıp da ben ne iş yapayım yani.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Veli'ye ne kadar süredir eşinden ayrı olduğunu sorduğumda yaklaşık 8 yıldır ayrı olduğunu söyledi. Sığınmacıların yaklaşık 8 yıl önce Önder Mahallesi'ne gelmeye başladığı düşünüldüğünde, aslında Veli'nin ailesindeki sıkıntıların daha önceden var olan problemler olduğu, ancak başına gelenlerden günah keçisi olarak sığınmacıları sorumlu tuttuğu söylenebilir. Başka bir muhabbette Veli'nin dile getirdiği bir ifade bu düşüncemi destekler niteliktedir:

“Eskiden yüzümden gülücük eksik olmazdı. Para olmayınca mutluluk olur mu? Şimdi avukat gelecek de çökecek diye korkuyorum. Huzur önemli. Beni hayata bağlayan torunum var büyük oğlumun. Bir torun daha var 5 yaşlarında yüzünü bile görmedim. Bir oğlum kız kaçırdı geldi zaten yuvamızın yıkılmasına da en büyük sebep o oldu.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

Önder Mahallesi'nde yaşayan yerleşikler arasında boşanma vakaları oldukça yüksek. Genellikle yoksulluk ve iş bulma problemleri, geçim sıkıntılarına ve ailelerin parçalanmasına neden olmaktadır. Ancak yerleşiklerin anlatılarında genellikle işsizlik, yoksulluk ve aileyle ilgili problemlerin sebebi olarak sığınmacılar gösterilmektedir. Devletin parasının sığınmacılar için harcanıyor

olduğu düşüncesi hem Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların hem de Önder Mahallesi'nde yaşanan yoksulluğun sebebi olarak işaret ediliyor.

“Bir haftadır tüpümü dolduramadım. Sobadan pişiriyorum. Sen onların sabaha kadar devletin kömürlerini satarlar kendileri ceyran yakarlar.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

“Acayip yuva yıktılar acayip. Evleniyorlar da, ama yuva yıkını da çok oluyor yani acayip. Acayip yani kadınlar. Saat 1'e kadar sokakta gezen kadından ne hayır gelir.” (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

“Ve şimdi şunu söyleyim. En şey yaptığım o insanlardı ve herkesin işi süperdi burada. Buradaki esnaf canlıydı. Günden güne ne esnaf kaldı ne şey kaldı. Bu dükkânda bizim. Biz eski olduğumuz için az potansiyel var idare ediyoruz.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

Sığınmacıların günah keçisi olarak konumlandırıldığı konulardan bir diğeri de mahallede yaşanan suç olaylarına ilişkindir. Önder mahallesi bir gecekondu bölgesi olması ve kentsel dönüşüm çerçevesinde Çinçin'den buraya göç edenler olması nedeniyle suç oranlarının yüksek olduğu bir bölgedir. Ancak yerleşiklerin suç olaylarına ilişkin anlatılarında, mahallede yaşanan suç olaylarının sorumlusu olarak sığınmacılar gösterilmekte ve sığınmacılar “hırsız”, “kaçakçı”, tecavüzcü”, “uyuşturucu tüccarı” gibi özelliklerle damgalanmaktadır.

“Evin önünde bahçe vardı, hırsızlıkları da var. Ben korktum yani işin gerçeği.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Acayip hırsızlık yapıyorlar acayip. (...) Her şey bunlardan çıkıyor. Ha iyileri de var kötülerini daha çok.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

Altındağ'ın gecekondu bölgeleri genellikle uyuşturucu ticaretinin yoğun olduğu bölgelerdendir. Alanda tanıştığım yerleşiklerden birisi olan Gülsüm'ün oğlu da uyuşturucu kullanmaktan dolayı hapse atılmış. Oğlunun torbacı arkadaşlarından dolayı kötü yola düştüğünü, evinin önünde torbacıların kendisine de bıçak çektiğini, bali ve çakmak gazı çeken gençlerin mahallede oldukça yoğun olduğundan bahsetti. Hatta Gülsüm'le görüşmemizi evinin bahçesinde yaparken yoldan çakmak gazı çekerek geçen çocukları göstererek:

“Bu bebelerden bile korkar oldum ben. Montu giyip altından tiner, bali, gaz çekiyorlar.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

Gülsüm uyuşturucu kullandığı şüphesiyle polisler tarafından AMATEM'e (Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi) götürüldüğünü ancak temiz çıktığını ifade etti. Ancak Gülsüm de diğer yerleşiklerle benzer şekilde mahallede yaşanan uyuşturucuyla ilişkili vakalardan Suriyeli sığınmacıların sorumlu olduğunu düşünüyor.

“Suriyeliler geldikten sonra suç oranları çok arttı. Her akşam gelirler polisler toplar götürürler” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

Ancak Gülsüm bu ifadesinden sonra polislerin hep Türkleri tutukladığından, Suriyelilere dokunmadığından şikâyet ediyor.

“Polisi çağır bizim Türkleri alıyorlar. Suriyelileri ellemiyorlar. Tayyip onlara dokunmama emri vermiş onlara dokunamıyorlar. Adalet mi bu?” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

Alanda yerleşiklerle yaptığım hem informal hem de derinlemesine görüşmelerin çoğunda sığınmacıların suç olaylarıyla ilişkilendirilmesine sıkça rastladım. Günah keçisi yaratma pratiği, bir toplumda var olan problemlerin sorumluluğunun başka bir “ötekine” yüklenmesiyle toplumsal arınmanın sağlanmasına hizmet etmektedir. Bu sayede “öteki”, istenmeyen durumların sorumlu olarak konumlandırılırken, iç gruba ait kültürün “doğallığı” ve “temizliği” de sağlanmış olur.

Küresel çapta göç hareketlerinin artmasıyla birlikte, zorunlu göçün özneleri gittikleri ülkelerde sadece “ötekileştirme” pratiklerine maruz kalmamakta, bunun yanı sıra günah keçisi haline getirilmektedir. Daha ileri düzeyde sığınmacılar, “tekinsiz” olan”, her an ihanet edebilme ihtimali olan, toplumu ve ulusal kültürü “kirlenme” ihtimali olan ve bertaraf edilmesi gereken “şeytani öteki”ler olarak inşa edilmektedir.

3.5.1 Yerleşiklerin Sığınmacılara İlişkin “Tekinsiz Yabancılar” Algısı

Makro politikada göçün güvenlikleştirilmesine ilişkin söylemler, sığınmacıların terörle ilişkilendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ulus-devletin sınır ötesinden

gelen sığınmacıları ulus bütünlüğüne karşı bir tehdit olarak inşa etmesi, gündelik hayatta yerleşiklerin sığınmacılara yönelik algısında karşılığını bulmaktadır. Zorunlu göçün öznelere, geldikleri ülkede yerleşimin gündelik hayat içindeki rutinini sekteye uğratar ve bu kırılmaların arttığı ölçüde sığınmacılar “tekinsiz” yabancılar olarak tanımlanır.

Alan araştırmam sürecinde yaptığım görüşmelerde yerleşiklerin anlatıları, genellikle sığınmacıların “tekinsizlik” etrafında şekillenmekteydi.

“Sığınmacılarla yaşamaktan yani hiç kimse memnun değil. Bir yere gittiğinde mutlu olur mu olmaz. Çünkü bir yolda birini gördüğünde bir şey sormak istersin. Sorduğunda ya sen ona bir şey anlatamazsın ya o sana anlatamaz. Bura da öyle yani çoğunluk Suriyeli. Dilini bilmiyorsun konuşmasını bilmiyorsun. Hal ve hareketlerini bilmiyorsun. Hırlı mı hırsız mı iyi mi kötü mü..” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

“Bir 10 sene sonrasını düşünüyorum da ben, yani Allah göstermesin, belki sokakta yürüyecek çoluğumuz çocuğumuz zarar görecektir. Bizi bastırabilecekler ilerde çünkü adamın 4 tane hanımı var 40 tane bebesi var. Bebede sınır yok yani bunlarda. 10 sene sonra... Düşün yani. Sen iki iki yetiştireceksin (çocuğu) onlar 40-40 yetiştirecek. Yarın çok büyük tehlikeler bizi bekliyor.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Çocukluğumuz da burada geçti. Herkes seni tanırdı. Şimdi binada oturuyorsun kimin ne olduğunu bilmiyorsun.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Öyle ilkin evimize almaya falan korkuyorduk canım. İlk zamanlarda korkuyorduk. Herkese birden öyle şey yapamıyorduk.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

“Onlar oturdukları yerde zarar veriyorlar. Çalarlar lan. Ben senle konuşurken seni iki dakikada çalarlar yani. Korktum ben bunlardan.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

Sığınmacıların ülkelerini terk etmelerine yönelik yerleşimin algısı da “tekinsiz” olarak tanımlanmalarıyla yakından ilişkili görünmektedir. Sığınmacılık deneyiminin bilinmezliği ve sığınmacıların ulusal sınırlar dışından gelmiş olması, yerleşimin kendi vatandaşlık kurgusu çerçevesinde sığınmacıları “vatan haini” olarak tanımlamasına neden olmaktadır.

“Ya sığınmacıların hiç biri zaten şey insanlar değil. Yani şimdi kendimizden örnek vereyim. Biz ne olursa olsun ülkemizi bırakıp gider miyiz yani? İran’a

Irak'a gider miyiz mesela. Bulgaristan'a gider miyiz yani demi böyle bir şey mi var. Ya ölürüz gitmeyiz. E bunlar? Öyle bir intiba vardı bizde zaten. Bunlarla ilgili. Yani vatanını bırakıp gelen insandan yani ne hayır beklenecek..."

Görüşmelerde bazı yerleşikler, sığınmacıların ülkelerinden gelmesini "kaçmak", "kovulmak" olarak tanımlarken, kendileri üzerinden aynı durumu "terk etmek", "bırakıp gitmek" ifadeleriyle anlatıyordu.

"Zaten bunlar düzgün insan olsa Esad bunları kovmazdı." (Yerleşik, 14.11.2018)

Sığınmacılara ilişkin "tekinsizlik" algısı, sığınmacıların vatanlarına ihanet ettikleri ve ilerde bir gün Türkiye'ye de ihanet edebileceklerine yönelik anlatılarda görünür hale gelmektedir.

"Bak benim yaşım genç değil ama sen görürsün belki. İlerde bunlar başımıza bela olacak. Bizi arkamızdan vuracaklar. Biraz daha sesleri çıkmaya başlasın bunların önünü alamazsın. (...) Suriyeliler vatan haini. Buradakilerin çoğu Halep'ten gelme. Şu an Halep Esad'ın elinde. Ondan geri dönemiyorlar. Vatanlarına ihanet ettiler. Hepsi genç delikanlı. Gidip memleketlerinde savaşınlar burada yatacaklarına." (Yerleşik, 02.02.2019)

3.5.2 Bir Şeytanlaştırma Pratiği Olarak Sığınmacıları İnsani Özelliklerden Yoksun Bırakma

Gündelik hayatta yerleşiklerin sığınmacılarla karşılaşmalarında, sığınmacılar yerleşiklerin temsil ettiği ahlaki düzeni bozucu kişiler olarak algılanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Önder Mahallesi'ne gelişinin üzerinden yaklaşık 8 sene geçmiş olması, sığınmacıların kendilerine ait sosyal bir ağ geliştirmesi ve sayılarının yerleşiklere oranla oldukça fazla olması, sığınmacılara yönelik "tehdit" algısını şiddetlendirmiştir. Bu bağlamda, sığınmacılar basit bir "öteki" olmaktan ziyade, toplumdaki kötülüklerin kaynağı olan, kurtulması gereken "şeytani ötekiler" olarak tanımlanmaktadır. Ulus devletin tanımladığı ortak kültürü, makbul vatandaşı ve vatandaşlık davranışlarını temsil eden yerleşikler, kültürel farklılıklar ve kişilik özellikleri temelinde sığınmacılara yönelik şeytanlaştırma pratiklerinin öznesi olmaktadır.

Alanda sığınmacılara yönelik en sık başvurulan şeytanlaştırma pratiği kadınlar üzerinden kurulmaktadır. Sığınmacıların yaşadığı evlerin camlarının çeşitli çarşaf vb. örtülerle kapalı olması, içeride ne döndüğüne ilişkin fantastik kurguları arttırmaktadır. Özellikle şehvet düşkünlüğü üzerinden sığınmacı kadınlar şeytanlaştırma pratiklerine maruz kalmaktadır.

“Akşam yattıkları yatağı kaldırmadan öbür gün gene yatıyorlar. Biz süpürürüz paspaslarız. Onlarda şey yok. Onlar bi sekse düşkün. Başka dertleri yok.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 23.07.2019)

“Kadınlar kocaları gelmeden dudak boyası falan hazırlığını yapıyor. Bizim kadınıımız sabah ne giydiyse akşam da öyle. Dudak boyası zaten yok.” (Veli, 50, Yerleşik, 23.12.2018)

“Ahlaksızlar. Biliyorsun Arap kültürünün ahlakı zaten bozuk. Sen bakma öyle şey olduklarına (sanırım dindarlığı kastediyor). Bunlarda da yok ahlak. (...) Kadınlar biz gittikten sonra orda burda arabalara bindikleri falan. Duyuyoruz. Bazen görüyoruz arabaya binen falan.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

Alanda yerleşikler şeytanlaştırma pratiklerinden bir diğeri de sığınmacıları insani özelliklerden yoksun, kültürsüz, duygusuz olarak tanımlamalarıdır.

“Yani vatanını bırakıp gelen insandan yani ne hayır beklenecek. Ne olacak öyle bir intiba vardı. Sırf bende değil öyle konuşuyorduk da genel zaten. Onun dışında zaten tanıımıyorduk tabi nasıl insan olduklarını da. Adam olmadıklarını gelince anladık” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Banyo yaptıkları kazanlarda dolma pişirip onu tekrar yiyorlar. Biz de olmaz o. Tencere kapağına çamaşır asıp koyuyorlar.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Abi bunlar çok pis. Hepsi berbat. Çocukları çok saygısız. İnsan değiller valla huzurumuz kalmadı.” (Yerleşik, 10.07.2018)

“Yandaki binada var azgın boğa gibi. Tavuk gibi nereyi eşeleyecekleri düşünürler.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

Yerleşiklerin bazı anlatılarında da sığınmacılar barbar ve şiddete meyilli olarak tanımlanmakta ve insani özelliklerden yoksun oldukları ifade edilmektedir.

“Okula da gitmiyorlar işte bunlar sorun yani... Çocuk yaş aldıkça nolacak. Zaten bunlar şiddete meyilliler. (...) Bunlarda şey yok yani öyle. Gene öyle tartışma oldu kendi aralarında. Bunlarda öyle konuşalım edelim gibi bir istişare yok.” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Halep derlerdi bu tarafa. Yolu geçemezdin yani. Kavgayaya var ya döner bıçaklarıyla giriyorlar. Onların hepsinde var. Önderde kaç kere kavgayaya şahit oldum.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

“Çok kavgacılar. Bak biz kavga etsek bizlerden gelen olmaz yani. Onlar kavga etse toplamı giriyorlar.” (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

Alan araştırmamı yürütürken tanıştığım yerleşik kadınlardan birisi bana şöyle bir hikâyeye anlattı. Anlattığına göre Araplar zaten lanetli insanlarmış. Peygamberlerin birisi Araplar yoldan çıktığı için onları lanetlemiş ve Allah da onların başına Esad’ı göndermiş. Savaşlar Allah’ın bir cezası olarak Suriyelilerin ve Arapların başına bu yüzden geliyormuş. Bir nevi cennetten kovulma anlatısı olarak okunabilecek bu hikâyeye sığınmacılara yönelik şeytanlaştırmacı pratikleri özetler niteliktedir.

Alanda sığınmacıların şeytanla ilişkilendirilmesinin örneklerinden birisi de bir kutsal olarak ekmeğe ilişkindi. Önder Mahallesi’nde sığınmacılar kendi ekmeğin fırınlarını açtıkları için Suriyede’ki ekmeğin kültürlerini devam ettirerek kendi ekmeğini üretiyorlar. Yerleşiklerin yediği ekmeğe göre tat olarak farklı olduğu için sığınmacılar o ekmeği tercih etmiyorlar. Ancak yerleşikler arasında en çok anlatılan olaylardan birisi sığınmacıların ekmeği çöpe atmasına ilişkindi. Bu anlatıyı çok sık duyduğum için alanda olduğum süre boyunca vakit buldukça çöpleri kontrol etmeye çalıştım çünkü bu durumun gerçek olup olmadığını sığınmacılara sormak bir sonuç getirmeyecekti. Hatta sığınmacılar bazı muhabbetlerde ekmeğin çok kutsal olduğunu ve “yerde görsek öper yukarı koyarız” şeklinde ifade ettiler. Çöplerde yaptığım gözlemlerde atılan ekmeğin hem sığınmacıların ürettiği hem de Türkiye’de üretilen ekmeğinden olduğunu ve miktar olarak da sıradan bir mahallede çöpe atılabilecek ekmeğin miktarı kadar olduğunu gözlemledim. Hatta sığınmacıların bazı durumlarda ekmeği çöpe atmak yerine mahalledeki hayvanların yemesi için bir duvar vb. üzerine koyduğunu fark ettim.

Ancak yerleşikler, sığınmacıların bir kutsal olan ekmeğe saygısızlık yaptıklarını, birçok ekmeği çöpe attıklarını sıkça ifade ettiler.

“Valla çok ekmeğin atıyorlar. Bir çuval makarna topladım çöpten. Logardan (Rögardan) 60 tane ekmeğin topladım. Bizim ekmeğlerimiz kilo yapıyormuş.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Pislik kapının önlerinde. Ekmek ufakları kapının önlerinde. Baharat kokuları çok farklı. Temizlikleri yok. Çoğunun temizliği yok yeğenim hiç.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

Suriyeliler geldi, ekmeğimizi bile yemediler. Geçen gün birisi geldi, ekmeği kokladı, ‘eyhh’ diyerek ekmeği yere attı.” (Veli, 50, Yerleşik, 10.07.2018)

“Hele şu israf olan ekmekler. Mesela belediye ekmek dağıtıyor Suriyelilere. Sonuçta bedava ekmek. Ama onları yemiyorlar. Hepsini poşete koyup çöpe asarlar.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

Görüşme yaptığım yerleşikler arasında sığınmacılara yardım ettiklerini ifade edenlerin sayısı da oldukça fazla. Ancak genellikle bu yardım anlatıları sığınmacılara karşı duyulan acıma ve merhamet duygularıyla birlikte ifade ediliyor. Sığınmacılara karşı duyulan hem korku hem de merhamet duyguları aslında insani özelliklerden soyutlamaya tekabül ediyor. Yardımların merhamet ve acıma duygusuyla yapılmış olmasıyla sığınmacılar insani özelliklerinden soyutlanarak yardıma muhtaç bir canlıya indirgenmiş oluyor.

“[Sığınmacılar sizden hiç yardım istiyor mu?] İstediler. Verdik de. Zamanında çok yardım ettik verdik yani. Yok diyorlar. İlk başka yazık diyoduk acıyoduk. Şimdi durumları bizden daha iyi oldu.” (Havva, 48, Yerleşik, 10.02.2019)

“Şimdi Suriyelileri gördüm ilk geldiklerinde. Adamların yiyecek ekmekleri yoktu. Kimisi dikişliydi bacağı kopuk, kiminin kafası yarık... İnsan üzülüyordu, görüyorduk içim parçalanıyordu. (...) Şimdi hiç kimse de istemiyor. Ben de bence de gitsin diyorum. Çünkü onlar burda yapamazlar. Kendileri de çok zorlanırlar.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

Alan araştırmam sırasında bir market sahibi yerleşikle informal görüşme yapıyordum. Sığınmacılara yaptığı yardımlardan bahsederken yardım ettiği kişilerden birisi marketin önünden geçti. Yerleşik sığınmacıyı çağırdı ve üçümüzün arasında şöyle bir muhabbet geçti:

Yerleşik: (Bana dönerek) Sor bakalım elindekilerin parasını nerden bulmuş?

Ben: Nereden buldunuz?

Sığınmacı: (yerleşigi işaret ederek) O verdi.

Yerleşik: Kim verdi?

Sığınmacı: Sen verdin.

Sığınmacı marketten ayrıldıktan sonra yerleşik, aralarında böyle iyi insanların da olduğunu ancak hepsinin böyle olmadığını ifade etti. Sığınmacıyı içeri çağırdıktan

sonra yukarıda geçen muhabbet sırasında sığınmacı oldukça mahcup görünüyordu. Yeni bebeği olmuş ancak mama ve bez parası bulamadığı için yerleşik yardım etmiş. Bu durum bir yandan yerleşimin misafirperverlik ve yardımseverlik duygularını tatmin ederken, diğer yandan sığınmacıyı yerleşige muhtaç acınacak haldeki varlıklar olarak konumlandırmaktadır.

3.5.3 Bir Kamp Olarak Önder Mahallesi

Ulusal sınırların dışından gelen göçmenler/sığınmacılar/mülteciler ulus-devletin vatandaşlık kurgusunu krize sokar. Devlet, makbul vatandaş yaratma süreçleriyle, ulusun üyelerini belirli davranış kalıpları, ortak bir homojen kültür ve ulus bilinci etrafında bir arada ve egemenliği altında tutmayı amaçlar. Ancak sınır ötesinden gelen sığınmacılar devletin hegemonyasının krize girmesine neden olur. Bu durumda, Agamben'in ifade ettiği gibi, "kamp ortaya çıkar ve böylece sınırlandırılmaz olan bir yere yerleştirilemez olan dışarıda tutularak, bir istisna olarak süreklilik taşıyan görünür bir yere yerleştirilmiş olur" (Akt. Saybaşıllı, 2011, s. 123). Kamplar etrafı tellerle veya duvarlarla çevrili ve izole bir yerde bulunan özel bir yer olmak zorunda değildir. Önder Mahallesi de bu anlamda sığınmacılar için bir kamp olarak işlev görmektedir. Sığınmacılar burada hukukun askıya alındığı bir düzen içinde, sigortalarının yapılmaması, maaşlarının verilmemesi veya bir suç eyleminin kurbanı olması gibi durumlarda haklarını savunacak herhangi bir mekanizmadan yoksun bir şekilde yaşamaktadırlar. Toplumdan soyutlanmış bir şekilde, yasadışı eylemlerin yoğun olduğu, iş, barınma ve yiyecek gibi temel yaşamsal gereklilikleri karşılamada zorlandıkları bir mahallede yaşamaya mecbur bırakılmışlardır. Mahallenin etrafı herhangi bir engelle çevrili olmamasına rağmen sığınmacıların çoğunluğu Önder Mahallesi'nden çıkmadıklarını ifade etmektedirler. Herhangi bir maddi sorunları olmasa bile sığınmacılar, kent hayatına uygun olmayan kişiler olarak kurgulandıkları için, şehrin merkezine gitmeyi tercih etmiyorlar.

"[Hiç şehir merkezine falan gidiyor musun?] Yok abi ben genelde çalışıyorum. Sadece Antep'e gitmek istiyorum. Anne babama bakıp geri geleceğim. Başka bir şey istemiyorum." (Farid, 22, Sığınmacı, 13.03.2019)

“Kızılay Ulus’a falan işim yok gitmiyorum. Yani ben burdan hiç bir yere gitmiyorum zaten.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

“Ama benim hayatım tek başıma yani. Suriye’deyken küçüktüm sonra burada tek başıma yaşıyorum. Kendim yemek yiyorum, kendim yatıyorum, kendim elbise giyiyorum. Hiç yanımda kimse yok ki. (...) Çalışmadığım zaman aç kalıyorum. Annem babam Suriye’de yemek yiyemiyorlar ondan sonra. Mecbur çalışcaz napcaz yani.” (Hayyan, 21, Sığınmacı 27.03.2019)

Önder Mahallesi’nde gün içinde özellikle de akşamları sürekli olarak polisler dolaşüyor. Düzenli olarak sığınmacıları yolda durdurup ya da işyerlerine girip sorular soruyorlar. Alanda gezerken bir gün beni de durdurup Türkçe bilip bilmediğimi sordular. Türk olduğumu anlayınca da “iyice Suriyelilere benzemişsin” diyerek ayrıldılar. Mahallede polislerin denetleyen gözlerine ek başka bir denetleyici bakış da yerleşiklerden gelmektedir. Bir iş çeviriyormuş gibi görünen sığınmacıları takip etmek, peşlerinden gitmek gibi anlatılara sıkça rastladım.

Fotoğraf 6. Önder Mahallesi’nde Türk Bayrakları

Alanda karşılaştığım durumlardan birisi de her yerde Türk bayrakları olmasıydı. Evlerin camlarında, işyerlerinde, çitlerin üzerinde, çamaşır askılarında, balkonlarda ve benzeri birçok sıradan yerde Türk bayrağı görmek mümkün.

Mahallede herhangi bir fiziki sınır olmasa da, bu bayraklar yerleşikler tarafından kim olduklarını belli etmek amacıyla ve coğrafyanın kime ait olduğunu gösteren sınır işaretleri olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 7. Önder Mahallesinde Türk bayrakları

İlginç bir şekilde, Türk bayrakları sadece yerleşikler tarafından değil aynı zamanda sığınmacılar tarafından da kullanılmaktadır. Sığınmacıların da evlerinin balkonlarında ya da işyerlerinde Türk bayrağı görmek mümkün. Bu durumun yerleşiklerden kendilerine gelebilecek herhangi bir tehdide karşı bir korunma yöntemi olduğu söylenebilir.

Bir kamp alanı olarak düşünülebilecek bu coğrafya içerisinde sığınmacılar, devletin sığınmacılara yönelik politikaları aracılığıyla kent hayatından sürülmüş, temel yaşamsal kaynaklardan ve haklarını savunabilecekleri herhangi bir mekanizmadan yoksun bir şekilde var olma mücadelesi vermektedirler. Önder Mahallesi, devlete ve ulusun vatandaşlarının soğuk şiddet ve sembolik şiddet araçlarıyla, soyut sınırlarla çevrili bir zaptedici mekan olarak işlemektedir.

3.5.4 Şeytanlaştırılan Sığınmacılara Yönelik Bertaraf Düşünceleri

Alan araştırmasına başlamadan önce tez konum üzerine araştırma yaparken medyada sığınmacılara yönelik birçok şiddet haberiyle karşılaşmıştım. Ancak bu haberlerin çoğunda olayların sorumlusu olarak sığınmacılar gösterilmekteydi ve durum şu anda da pek değişmiş değil. Medyada neredeyse her gün sığınmacıların suçlu olduğu bir şiddet haberi görmek mümkün. Bu tür haberler ya gerçeği yansıtmıyor ya da bir kişinin işlediği bir suç, o kişinin ait olduğu grubun üyelerinin tamamına atfediliyor. Bu da sığınmacılara karşı yerleşimin nefretini körüklemekte ve sığınmacıları bertaraf etmeye yönelik pratiklere zemin hazırlamaktadır.

Fotoğraf 8. Sığınmacıları yönelik saldırılara ilişkin gazete haberi ¹²

¹² Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-multecilerin-dukkanlarına-gundem-2279409/>

16 Temmuz 2016'da bir grup insan, Suriyelilerin bir Türk çocuğu öldürdüğü gerekçesiyle sosyal medya üzerinden örgütlenmiş ve sığınmacılara ait dükkânlara saldırıp birçok işyerini yakmışlardır. Bu süreçte özellikle sosyal medya üzerinde sığınmacılara yönelik nefret söylemi oldukça artmıştı. Ancak alanda karşılaştığım bir grup insan o gün yaşanan olaylara yakından tanık olmuşlar ve bana da detayları anlattılar. Görüştüğüm kişilerden birisi bahsedilen olayda öldürüldüğü söylenen Türk çocuğun akrabasıydı. Aslında olayı başlatan kişinin Türk çocuk olduğunu ve Suriyeli sığınmacılardan birkaç gence sözlü tacizde bulunduğunu ifade etti. Ayrıca herhangi bir öldürme eyleminin olmadığını, sözlü taciz nedeniyle çıkan kavgada çocuğun burnunun kanadığını ifade etti.

“Ya o çocuk, bir tane Suriyeli çocuğa ya da kıza laf atıyor. Onlar da dönüp ona şey yapıyor. Hepsi çocuk kavgasından ibaret. Ben hatta babasıyla konuştum. Babası dedi ki benim oğlum suçlu dedi. Benim oğlumun üzerinden provokasyon yapıyorlar dedi. Facebook üzerinden milleti organize ettiler, Çinçin'den adam getirdiler. Adamların evini barkını dağıttılar.” (Yerleşik, 30.12.2018)

“Bütün polisler olana bitene seyirci kaldılar. Hiç bir şey yapmadılar. Çanak tuttular. Polisler grubun arkasından gidiyor. Grup yakıp yıkıyor. Sonra telsizden duyuyoruz polis diyor ki bu kadar yeder hadi gidin evinize.” (Yerleşik, 30.12.2018)

Önder Mahallesinde bu tür şiddet olayları sıkça yaşanmıştır. Alandaki yerleşiklerin anlatılarında sığınmacılar, istenmeyen, huzuru bozan ve bertaraf edilmesi gereken ötekiler olarak damgalanmaktadır.

“Yani AB para veriyordu ama ne olursa olsun defolsun gitsinler yani AB kendi memleketlerinde versin yani bizimle ne alakası var... 5 milyon insanı burada beslemenin yani şey yapmanın” (Hasan, 52, Yerleşik, 04.02.2019)

“Önceden Suriyeli daha çoktu şimdi gitti baya gitti. Ama şu an herkes gitsin istiyor yani. Hiç kimse istemiyor.” (Zeynep, 54, Yerleşik, 10.02.2019)

“Yok ya gitsinler memleketlerine. Yeter 7-8 sene misafirlik olmaz. Bizimkilere de yazık. Esnaflar kan ağlıyor.” (Gülsüm, 51, Yerleşik, 27.03.2019)

“Valla hayırlısıyla bi çekip gitselerdi arkadaş.” (Adem, 61, Yerleşik, 30.12.2018)

Alanda yerleşiklerin anlatısında sığınmacıları bertaraf etmeye yönelik bir diğer düşünce ise sığınmacıların ulusal coğrafyadan uzaklaştırılıp ulusal sınırlar dışında veya sınıra yakın bir yere kapatılması olarak sıklıkla dile getirildi.

“Bu iş nasıl çözülebilirdi. İşte biz oraya kamplar yaptık. Bu kampları biz bizim tarafımıza değil de Suriye tarafına gireydik kampları biz oraya yapaydık. Konteynerlerini, yataklarını falan ayarlardık. Sınırdan içeri sokmazdık. Oraya şehir kuraydık. Bizim huzurumuz da bozulmazdı. Bunlara da orda çok rahat bakılırdı. (...)Biz oraya bir şehir yapaydık. Etrafını da çevireydik. Kenarına da 100 tane asker koyardık. Kampınız burası. Her türlü ihtiyacınız bizden. Doktoruna kadar. Ama aha burada duracaksınız.” (Selim, 58, Yerleşik, 04.03.2019)

“Sen vatandaşlık vermek istiyorsan burayı (bir yer) çevir koy oraya yine vatandaşlığı ver. Yeri belli olsun. Sen dışarı çıkartırsan yaramazsın.” (Muhammet, 56, Yerleşik, 10.02.2019)

“Devlet bunları kampa alsın. İşçiye ihtiyaç olan yerlerde çalışmak isteyenleri alsın çalıştırsın akşam geri kampa götürsün. Ama böyle dağınık buraya alınması yanlış.” (Yerleşik, 14.11.2018)

3.5.5. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Dışlama ve “Ötekileştirme”yle Başa Çıkma Stratejileri

Sığınmacılar gündelik hayatta maruz kaldıkları hem devlet hem de yerleşiklerden kaynaklı dışlama, nefret söylemi, şiddet ve soğuk şiddet eylemleri ve “ötekileştirme” karşısında yaşamlarını idame ettirebilmek için çeşitli başa çıkma stratejileri kullanmaktadır. Bunlardan en önemlisi sığınmacılar arasındaki toplumsal ağlar. Önder mahallesinde yaşayan sığınmacı sayısının oldukça fazla olması ve yerleşikler tarafından dışlamayla karşılaşmış olmaları, sığınmacıların da içe kapalı bir grup olmasına neden olmuştur. Kendi aralarındaki ilişkiler sayesinde gündelik hayatta karşılaştıkları problemleri çözme konusunda birbirlerine destek olmaktadır. Örneğin hastane ya da noter gibi resmi kurumlarda yerleşikle iletişim problemi yaşadıkları için yanlarında Türkçe bilen bir sığınmacıyla birlikte gidiyorlar.

“Babam annem hastaneye gittikleri zaman çok zor oluyor. Zaten burada Türkmenler vardır onlar yardım ediyor.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

“Mesela hastaneye gidiyoruz tercüman yok. Resmi bir yere gidince de tercüman yok. Mesela bizim aile ben yoksam çok sıkıntı. Ben tercümanlık yapıyorum o yüzden bizim ailede çok sıkıntı yaşamıyoruz.” (Malik, 46, Sığınmacı, 18.11.2018)

Alanda yaptığım informal görüşmeler sırasında mahallede Suriyeli bir diş doktoru olduğunu öğrendim. Gecekondularından birisinde kendine ait ufak bir muayenehane açmış ve iki asistanıyla birlikte sığınmacıların diş sağlığıyla ilgili sıkıntılarını çözmeye çalışmaktaymış. Benzer şekilde, sığınmacılar genellikle hastanede iletişim problemi yaşadıklarından ya da kendileriyle ilgilenilmediğinden hastanelerde çalışan Suriyeli bir doktora gittiklerini öğrendim.

“Bir Arap arkadaş var doktor. 15-20 senedir buradaymış hastanede. Eskiden beri. Hasta olursak ona gidiyoruz.” (Farid, 22, Sığınmacı, 13.03.2019)

Sığınmacıların kültürel grup içi sosyal ağlarının yanı sıra yerleşiklerle kültürler arası sosyal ağları da var. Ancak bu ağların çok verimli olduğu söylenemez. Yerleşikler sığınmacıların ilk geldiği zamanlarda acıma içgüdüleriyle sığınmacılara yardım etmiş olsalar da bu ilişkiler kalıcı olmamış.

“Öyle bir adam var (yerleşik) ama yardım etmedi. Kendim aldım her şeyi. Bir adamdan istedim ev malzemesi tamam bakarım dedi ama vermedi.” (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

“Manevi anlamda çok yardım istiyorlar ama maddi yönden o kadar da değil. Mesela bir hastaneye falan işleri düştüğünde, ne bileyim bir yere gidecekleri zaman araç isterler. Önceleri aracım vardı götürüyordum. Yardımcı oluyorduk.” (Ali, 39, Yerleşik, 04.03.2019)

Sığınmacılar Önder Mahallesi içerisinde ihtiyaçları olabilecek birçok hizmete bir başka bir sığınmacı sayesinde ulaşabilmektedir. Mahallede sığınmacılara ait birçok berber, kasap, manav, market, restoran, nargileci dükkânı var. Antep'te sığınmacılar tarafından işletilen fabrikalarda üretilen ürünler mahalledeki işyerlerinde satılıyor. Bu sayede özellikle mutfak kültürlerini çoğunlukla devam ettirebiliyorlar.

Sığınmacılar zorunlu göç sürecinde sosyal ilişkilerinden oluşan sermayelerini geride bırakmak zorunda kalır ve bu sermayeyi sığındıkları ülkede yeniden edinmek zorunda kalır. Sığınmacıların maddi durumları iyi olsa bile, sığınacakları

ülkede daha önceden yaşamakta olan kişilerle bağlantılı olmak sığınmacılık sürecinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Önder Mahallesi'nde görüşme yaptığım sığınmacıların çoğu daha önceden mahalleye gelmiş olan arkadaşları ya da akrabaları sayesinde ve onlarla birlikte olabilmek amacıyla Önder Mahallesi'ne yerleşmişlerdir. Özellikle iş ve kalacak yer bulma konularında bu ilişkiler hayli önemlidir.

“Burda erkeklere fazla ev vermiyorlar. İş buluyorsun ama erkeklere fazla ev vermiyorlar yani. Korkuyor yani insan bir şey yapar biliyorsun erkeklerden uyuşturucu falan. O yüzden erkeklere vermiyorlar. Tanıdık ya da usta falan olursa ancak veriyorlar.” (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

“Ben Ankara'ya geldim. Batıkent'te inşaatta çalıştım. Orda yatıyordum. Bir tanıdık vardı. Benden önce geldi Türkiye'ye çalıştı. Sonra bana da dediler gel Ankara'da iş var diye. Ben de dedim tamam. Batıkent'te inşaatta yattık çalıştık kaldık.” (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

Sığınmacıların yerleşiklerden kaynaklı şiddet, nefret söylemi ya da haksızlık yapma eylemlerine karşı benimsedikleri stratejilerden birisi sessiz kalmak. Yerleşikler tarafından “huzur bozucu” ve “sorun yaratan” kişiler olarak görüldüklerinin farkındalar ve bu nedenle bu tür durumlarda sessiz kalmayı da tercih ediyorlar.

“Geçen bir Türk bana vurdu, müdüre gittim şikayet ettim. Dedim hocam böyle böyle yaptı. Dedi sen ne yaptın ona. Ben hiç bişey yapmadım dedim. O küfretti demiş. Vallaha küfür etmedim dedim. Müdür de benden bulmuştu. Yani zaten böyle çok yapıyorlar. Yani mesela bizim sınıfta iki kişi var her zaman bize gelip küfrediyorlar falan. Her zaman kavga mı yapcaz. Sonra biz susuyoruz yabancıyız diye. Ama onlar da anlamıyorlar.” (Haşim, 18, Sığınmacı, 10.02.2019)

“Mesela ben inşaatta çalışırken işte oda temizliyorum. O geliyor mesela daire sahibi geliyor. Toz çıkarma falan diye bağırıyorlar. Ben susuyorum ne diyecen.” (Hayyan, 21, Sığınmacı, 27.03.2019)

“Siteler'de 3 ay çalıştım. Bir ay paramı verdiler öbür aylar vermediler. [Neden?] Bilmiyorum. . E vermediği zaman ben kime şikâyet edeceğim. Kimse bize inanmıyor anladın mı?” (Farid, 22, Sığınmacı, 13.03.2019)

Alandaki sığınmacılar genellikle yerleşikler tarafından sunulan hizmetlerin bir alternatifini yaratarak karşılaşmaları azaltmaya ve çatışmadan kaçınmaya çalışmaktadır. Buna ilişkin bir diğer örnek de kendi aralarında bir taksi ağı kurmuş

olmaları. Arabası olan sığınmacıların telefon numaralarını kendi aralarında paylaşıyorlar ve taksi ihtiyaçları olduğu zaman ilgili kişiye ulaşıyorlar. Bu tür alternatiflerin amaçlarından birisi de yerleşikle karşılaşmadan ve çatışmadan kaçınmanın yanı sıra, daha ekonomik çözümler üretebilmektir. Sığınmacıların sundukları hizmetler genellikle yerleşiklere göre çok daha düşük ücretli. Yerleşikler her ne kadar bu durumun vergi vermemelerinden kaynaklandığını söylese de, sığınmacıların ödedikleri kiralar yerleşiklere göre çok daha fazla. Özellikle market ve manav alışverişi söz konusu olduğunda yerleşikler de ucuz ve daha kaliteli olduğu gerekçesiyle sığınmacılardan alışveriş yapmaktadır.

Alanda görüştüğüm sığınmacılar arasında kayıtsız olanlar da var. Kayıtsız oldukları için de devletin sunduğu hizmetlerden yararlanamıyorlar. Neden kayıt olmadıklarını sorduğumda ise şehirler arasında hareketliliklerini kolaylaştırmak amacıyla kayıt yaptırmadıklarını ifade ettiler. Devletin zaptedici sığınmacı politikası gereği sığınmacılar sadece devlet tarafından belirlenen illerde ikamet edebiliyorlar. Belirli bir ilde kayıt yaptırmış olan sığınmacı ancak izin alarak sınırlı bir süre boyunca (en fazla 3 ay) başka bir ilde gidebiliyor ve ne için seyahat etmek istediğine ilişkin emniyete başvuruda bulunması gerekiyor. Bazı sığınmacılar bu engeli aşabilmek adına kayıt yaptırmayarak hareket alanları genişletmeye çalışıyorlar.

“[Kışın nasıl ısınıyorsunuz kömür yardımı alıyor musunuz?] Bana vermez. Çünkü benim kimlik Antep’te, hanımın da kimlik yok. Emniyet’e gittim, kimlik çıkarmaya. Vermedi bir de beni Antep’e gönderdi. Ama ben gitmedim mecbur burada kalmam gerekiyor Antep’te iş yok. Dükkânı kapatamam evi de bırakamam, anladın mı?” (Farid, 22, Sığınmacı, 13.03.2019)

Suriyeli sığınmacıların kendi ev, araba ve işyerlerinde Türk bayrağı kullanması da bir başa çıkma stratejisi olarak ele alınabilir. Bir sembol olarak Türk bayrağının sığınmacılar tarafından kullanılması, o coğrafyanın kime “ait olduğunu” bildiklerini yerleşiklere ifade etme amacını taşımakta ve bu sayede yerleşiklerin şiddet eylemlerinden korunmaya hizmet etmektedir.

SONUÇ

Zorunlu göç, hem göç veren hem de göç alan coğrafyaları ve toplumları şekillendirmekte ve çeşitli etkiler doğurmaktadır. Ancak ulus-devletlerden oluşan dünya sisteminde göçün etkileri öncelikle güvenlik bağlamında ele alınmakta ve hem devletlerin politikalarında hem de uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalarda göç bir problem olarak görülmektedir. Göçün ulusal bütünlüğe karşı bir tehdit olarak inşa edilmesi, makro ölçekte göçün öznelerini sınırların dışında tutmaya çalışan, sınırların dışında tutulamadığı durumlarda da onların ötekileştirilmesine, günah keçisi haline getirilmesine ve şeytanlaştırılmasına zemin hazırlayan politikaların benimsenmesine neden olmaktadır. Zorunlu göçün öznelerinin yaşam koşullarını, öznel ve insani durumlarını görmezden gelen bu politikalar, sığınmacılar/mülteciler/göçmenler için kendi ülkelerinde zorunlu göçe neden olan koşulların ev sahibi ülkede yeniden yaratılmasına sebebiyet vermektedir.

Zorunlu göçün ulus-devletler tarafından güvenlik bağlamında ele alınması mikro ölçekte yaşanan deneyimlerin görmezden gelinmesini de beraberinde getirmektedir. Ancak zorunlu göç hem yerleşikler hem de sığınmacılar tarafından gündelik hayat içerisinde deneyimlenen bir süreçtir. Zorunlu göç nedeniyle başka bir ülkeye gelenleri bekleyen en büyük zorluk ulusal sınırları aşmak değil, toplumsal sınırları aşmak ve ev sahibi toplum içerisinde kendilerine yer edinmektir. Başka bir toplumun içinde kendilerine yer bulmaya çalışan sığınmacılar, ulus-devlet ve vatandaşları tarafından belirli bir ulus bilinci, ortak kültür ve ortak geçmiş etrafında inşa edilen toplumsal sınırlarla karşılaşılırlar. Bu sınırlar sığınmacıların kültürel, etnik, dini ve dilsel farklılıkları üzerinden yabancı korkusu çerçevesinde yerleşikler tarafından sağlamaştırılır ve bu sınırlar gündelik hayatta kültürlerarası karşılaşmalarda eyleyenlerin pratiklerini şekillendirir.

Sıradan ve bayağı olarak algılanan ve üzerine pek düşünülmeyen gündelik hayat derinlerde çeşitli dinamikleri barındıran ve duyguların, anlamların, anlamlandırmaların, sınıflandırmaların ve eyleme geçmenin gerçekleştiği yerdir. Gündelik hayatın bilgisine yani toplumsal gerçekliklere ulaşabilmek için,

araştırılan toplumda bireylerin etraflarındaki şeyleri nasıl anlamlandırdıklarına, bu anlamların nasıl oluşturulduğuna ve nasıl yeniden üretime sokulduğuna ve en önemlisi eyleyenlerin bu anlamlarla ne yaptıklarına bakmak gerekmektedir.

Bu nedenle, gündelik hayatta sığınmacılar ve yerleşikler arasındaki karşılaşmaların temelinde yatan dinamikleri ve motivasyonları anlayabilmek amacıyla, Ankara ilinin Altındağ ilçesinde sığınmacıların en yoğun bulunduğu bölgelerden birisi olan Önder Mahallesi'nde etnografik bir alan araştırması yürüttüm. Yaklaşık 8 ay süren alan araştırması sürecinde hem yerleşikler hem de sığınmacılarla birçok informal ve derinlemesine görüşme gerçekleştirdim. Araştırmam sırasında yaptığım gözlemlere dair notları da içeren bir alan günlüğü tuttum ve derinlemesine görüşmelerin izin verildiği ölçüde ses kaydını aldım. Elde ettiğim verileri geriye dönük takip ederek, gerektiği durumlarda tekrar alanın öznelerine başvurarak analiz etmeye çalıştım. Hem yerleşik hem sığınmacı birçok insanın hikâyesini dinlediğim alan araştırması sürecinin sonucunda ortaya çıkan bu çalışma, alanın öznelerine ait anlatıların, hikâyelerin, duyguların, eylemlerin ve anlamların izlerini taşımaktadır.

Önder Mahallesi, Ankara'nın gecekondu bölgelerinden birisi ve çoğunlukla Ankara'ya yakın illerden göç edenlerin yaşadığı bir mahalle. Mahalleyle bitişik konumda bulunan ve mobilya üretim merkezi olarak kurulan Siteler Organize Sanayi Bölgesi bu mahallede yaşayanların en önemli çalışma alanıdır. Mahallenin çevre illerden göç almış olmasının en önemli sebepleri hem Siteler'de iş imkânı bulunabilmesi hem de bir gecekondu mahallesi olması nedeniyle ucuz barınma olanakları sağlamasıdır. Mahalle bu olanaklardan dolayı geçmişten beri uluslararası göçmenlere/sığınmacılara/mültecilere de ev sahipliği yapmaktadır. Ancak mahalledeki en büyük dönüşümler Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle ülkelerini terk ederek Türkiye'ye gelen sığınmacıların bu mahalleye yerleşmeye başlamasıyla gerçekleşmiştir.

Zorunlu göç nedeniyle Türkiye'ye gelen sığınmacıların hukuki durumu uzunca bir süre belirsiz kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1951 Cenevre Sözleşmesine ilişkin koyduğu coğrafi çekince maddesi sığınmacıların mültecilik haklarından yararlanmasını engelleyerek onları hukuk alanının dışına itmiştir. Sığınmacı

statüsü de verilmeyen sığınmacılara, 2014 yılında çıkarılan bir yönetmelikle geçici koruma statüsü verilmiş ve sığınmacıları kayıt altına alma işlemleri hızlandırılmıştır. Ulus-devletin sığınmacılara yönelik, sığınmacılık deneyimini görmezden gelen makro politikaları, “misafirlik” üzerinden sığınmacıların vatandaşlar karşısındaki hiyerarşik konumunu belirleyen söylemleri ve medyada yer alan “ötekileştirici” söylemler gündelik hayatta Önder Mahallesi’nde yerleşiklerle sığınmacıların karşılaşmalarında karşılığını bulmaktadır.

Etnografik alan araştırmam sürecinde temel olarak alanın öznelerinin etnisiteyle ne yaptıklarını ve özellikle yerleşiklerin sığınmacılara yönelik algılarının ne olduğunu, bu algıların nasıl üretildiğini ve gündelik hayattaki pratikleri nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalıştım.

Alanda yerleşikler sığınmacılık deneyimine ilişkin neredeyse hiç bilgi sahibi değiller ve bu deneyimi anlamaya yönelik girişimleri de neredeyse yok. Bu durum sığınmacıların yerleşikler tarafından vatanlarından kaçan, vatanlarına ihanet eden “tekinsiz” ve ne yapacakları belli olmayan yabancılar olarak algılanmasına neden olmaktadır. Ulus-devletin, dışarıdan gelecek tehditlere yönelik vatandaşlarına sağladığı güvenlik karşılığında onlardan beklediği milliyetçilik, vatanseverlik, vatana hizmet etme ve ulusal ve kültürel bütünlüğün bekçileri olma görevleri, yerleşiklerin sığınmacılara yönelik tehdit algısını güçlendirmekte ve bu algı kültürlerarası karşılaşmalarda yerleşiklerin pratiklerini şekillendirmektedir.

Önder Mahallesi’nde yerleşiklerin sığınmacılarla karşılaşmaları yabancı korkusu etrafında şekillenmekte ve kültürlerarası karşılaşmalarda yerleşiklerin banal milliyetçiliği görünür hale gelmektedir. Sığınmacıların kendilerine ait işyerleri ve kendi aralarındaki sosyal ilişkileri nedeniyle yerleşikler sığınmacıları milliyetçi olmakla suçlasalar da, yerleşiklerin sığınmacılara ilişkin anlatıları ve pratikleri banal milliyetçiliğin su yüzüne çıkmasına neden olmaktadır. Gündelik hayatın konforu içinde rutinini sürdüren yerleşik, yabancıyla karşılaşması durumunda onu anlamlandırma çabasına girer. Bu anlamlandırma süreçleri “öteki”ne yönelik çeşitli kategorizasyon ve stereotipleştirme pratiklerini içerir. Kategorizasyon süreci yerleşikle yabancı arasında sınır inşa eden “biz” ve “onlar” kurgusunu da beraberinde getirir.

Alanda yaptığım araştırma boyunca yerleşiklerle çoğunlukla bireysel görüşmeler yapmış olmama rağmen anlatılar “Türk halkı adına Suriyeliler hakkında konuşma” şeklinde gelişmiştir. Sığınmacılar yerleşikler tarafından belirli bir Suriyelilik kategorisi altında toplanarak öznel farklılıklarından soyut bir şekilde algılanmaktadır. Türklük kategorisinin üyeleri olumlu kültürel ve karakteristik özelliklerle tanımlanırken, Suriyelilik kategorisinin üyeleri “hırsız”, “vatan haini”, “ahlaksız”, “çıkarıcı” gibi olumsuz özelliklerle tanımlanmaktadır. İç grubu olumlayarak, dış gruba olumsuz nitelikler yükleme süreci banal milliyetçilik bağlamında etnik hiyerarşi algısını da görünür kılmaktadır.

Önder Mahallesi, gecekondü mahallesi olması ve kentsel hizmetlerden büyük oranda soyutlanmış olması nedeniyle geçim ve barınma kaynaklarının hâlihazırda kıt olduğu bir yer durumundadır. Yerleşikler vatandaşlık kurgusu temelinde kaynaklara erişim hakkının kendilerinin olduğunu düşünerek sığınmacıların hayatlarını idame ettirme gerekliliklerini görmezden gelmektedir. Bu anlamda yerleşikle yabancı arasındaki en çatışmalı alanlar barınma ve çalışma alanlarının paylaşımı olarak ortaya çıkmaktadır. Sığınmacıların çalışma haklarına yönelik düzenlemelerin yol açtığı sıkıntılar nedeniyle, sığınmacılar genellikle Siteler’de ucuz iş gücü olarak çalışmakta ya da hurdacılık yapma, tezgâh açma, kendi işyerini açma gibi geçim kaynaklarına başvurmaktadır. Sığınmacıların düşük ücretlere çalışmak zorunda kalması nedeniyle zamanla işverenlerden yüksek ücret talep edemeyen yerleşikler, içinde buldukları kötü ekonomik durumun sorumluları olarak sığınmacıları işaret etmektedirler.

Önder Mahallesi’nde sığınmacılardan önce de suç oranları ve yasa dışı eylemler oldukça fazla olmasına rağmen, sığınmacılar birçok toplumsal ve ekonomik problemin sorumlusu olarak gösterilmekte ve günah keçisi haline getirilmektedir. Günah keçisi haline getirme pratiği, toplumda var olan problemlerin sorumluluğunu Suriyeli sığınmacıların üzerine yıkarak, toplumsal bir arınma sağlamaya hizmet etmektedir. Diğer yandan, ulus-devletin “ötekisi” olarak tanımlanmış ve ulusal birliğe ve kültüre karşı bir “tehdit” olarak işaret edilmiş olan sığınmacılar, gündelik hayattaki kültürlerarası karşılaşmalarda da toplumun ahlakını bozan, ekonomik sıkıntılara neden olan, toplumdaki suç olaylarının, kötülüklerin kaynağı olan ve bertaraf edilmesi gereken “öteki”ler olarak

şeytanlaştırma pratiklerine maruz kalmaktadırlar. Sığınmacılar insani özelliklerden yoksun, “kültürsüz”, “barbar” ve “tekinsiz” varlıklar olarak kültürel farklılıkları üzerinden şeytanlaştırılmaktadır. Yerleşğin sığınmacılara yönelik yardımları da yine sığınmacıların yardıma muhtaç, merhamet gösterilmesi gereken, acınası varlıklar olarak algılanarak insani özelliklerinden soyutlanması çerçevesinde gerçekleşmektedir. İş yeri ve evleri yakma gibi şeytanlaştırılan sığınmacıların bertaraf edilmesine yönelik şiddet olayları da mahalle sıklıkla yaşanmaktadır.

Bütün bu toplumsal dışlama, günah keçisi haline getirme ve şeytanlaştırma pratikleri karşısında sığınmacılar, bir başa çıkma yöntemi olarak kendi aralarındaki sosyal ilişki ağlarına tutunmaktadır. Bir başka strateji olarak yerleşiklerin sundukları hizmetlere alternatifler üretmekte, şiddet eylemleri, nefret söylemi ve haksızlıklar karşısında sorumluluğun kendilerine yükleneceğini ya da hak arama girişimlerinin sonuçsuz kalacağını bildikleri için sessiz kalmayı ve yerleşikle karşılaşmalarını minimize etmeyi tercih etmektedir.

Zorunlu göçün öznelini sınır güvenliği ve homojen ulus ideali çerçevesinde ele alan makro politikalar, gündelik hayat içerisinde yaşanan sığınmacılık deneyimini görmezden gelmektedir. Özellikle son dönemlerde politika yapıcılarının benimsediği “öteki”leştirici, dışlayıcı ve şeytanlaştırıcı söylemler, gündelik hayattaki kültürlerarası karşılaşmalarda da karşılığını bulmaktadır. Sığınmacılara yönelik misafirliğin çok uzadığına ve onların ülkelerine geri gönderilmeleri gerektiğine yönelik nefret içerikli söylemler, sığınmacıların toplumda yer edinebilme ve gündelik hayat içerisinde yerleşikle uyum içerisinde yaşayabilme ihtimallerini de her geçen gün zayıflatmakta, zaten zor olan sığınmacılık deneyimini daha travmatik hale getirmektedir.

Bu tez çalışması, sığınmacılar ve mülteciler konusunun küresel ölçekte yoğun olarak tartışıldığı ve sığınmacılara yönelik nefret söylemlerinin yükselişe geçtiği bir zamanda, karşılaşmaları deneyimleyen sığınmacılar ve yerleşiklerin sesine kulak vermek amacıyla ortaya çıkmıştır. Etnoğrafik bir alan araştırması sonucunda ortaya çıkmış olması nedeniyle alanın öznelinin “gerçeklik” algılarını ortaya koyması ve özellikle de madunların konuşabileceği bir alan

yaratması bakımından literatüre kazandırılmış önemli bir çalışmadır. Elbette her çalışmada olduğu gibi, bu çalışmanın da eksik kalan ve derinleştirilmesi gereken yönleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın sonunda eksiliğini en çok hissettiğim şey kadınların ve özellikle de çocukların sesini yeterince aktaramamak olmuştur. Göç ve sığınmacılık, kadınlar ve çocuklar tarafından daha derin ve yoğun etkilerle birlikte deneyimlenmektedir.

Bu nedenle, bu konuyla ilgilenen müstakbel araştırmacılara, sığınmacı kadın ve çocukların bu süreçleri nasıl deneyimlediklerine ilişkin başka bir etnografik çalışma yaparak bu alandaki önemli bir eksikliğı giderebileceklerini ifade etmek isterim.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Altıntaş, S. (2018, 04 10). *Geçmişin İzinde "Nostaljinin Geleceği"*. 01,12, 2019 tarihinde Birikim Dergisi: <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/8839/gecmisin-izinde-nostaljinin-gelecegi> adresinden alındı
- Altuntek, N. S. (2009). *'Yerli'nin Bakışı, Etnografya: Kuram ve Yöntem*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Anderson, B. (2015). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Arar, Y. B., & Bilgin, N. (2010). Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram Araştırma Dergisi*(30), 1-18.
- Ataman, H., & Engindeniz, İ. (2015). *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil, Eylül-Aralık 2014 Raporu*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı. 11, 08, 2018 tarihinde <https://hrantdink.org/attachments/article/394/Medyada-Nefret-Soylemi-Eylul-Aralik-2014.pdf> adresinden alındı
- Atay, T. (2018). Sunuş Yazısı. R. Harmanşah, & Z. N. Nahya (Dü) içinde, *Etnografik Hikayeler, Türkiyede Alan Araştırması Deneyimleri* (s. 9-16). İstanbul: Metis Yayınları.
- Aydın, S. (1998). *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği"*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Aydın, S., & Oğuz, H. Ş. (2015). Şeytanlaştırılan Gruplar: Ulus Devlet Pratiğinde Ötekileştirmenin ve Etnik Kurtulmanın Mültecilik Bağlamında Zihinsel İnşası. E. Parlak içinde, *Ötekinin Var Olma Sancısı Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* (s. 301-348). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bennet, A. (2018). *Kültür ve Gündelik Hayat*. (N. Tokdoğan, B. Şenel, & U. Y. Kara, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Billig, M. (2002). *Banal Milliyetçilik*. (C. Şişkolar, Çev.) İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- Binark, M., & Çomu, T. (2011, 08 06). *Nefret Söyleminin Nefret Suçuna Evrilmesi*. 02 17, 2019 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/biamag/131930-nefret-soyleminin-nefret-sucuna-evrilmesi> adresinden alındı
- Bora, A. (2015, 01 29). *Büyük Kapatılma!* 04, 18, 2019 tarihinde Birikim Dergisi: <https://www.birikimdergisi.com/haftalik/1360/buyuk-kapatilma> adresinden alındı

- Brubaker, R. (2002). Ethnicity Without Groups. *European Journal of Sociology*, 43(2), 163-189. 11, 07, 2018 tarihinde <https://doi.org/10.1017/S0003975602001066> adresinden alındı
- Brubaker, R., Feischmidt, M., Fox, J., & Grancea, L. (2008). *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Brubaker, R., Fox, J., & Grancea, L. (2008). *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton: Princeton University Press.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Campbell, C. (2013). *Günah Keçisi, Başkalarını Suçlamanın Tarihi*. (G. Kastamonulu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Castles S. & Miller M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008, Ocak). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(27), 99-117.
- Derrida, J., & Dufourmantelle, A. (2000). *Of Hospitality*. (R. Bowlby, Çev.) Stanford: Stanford University Press.
- Donskis, L. (2012, 01 24). The Conspiracy Theory, Demonization of the Other. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 11(3), 349-360. 02, 16, 2019 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.1080/13511610.1998.9968573?scroll=top> adresinden alındı
- Elgenius, G., & Rydgren, J. (2018, 07 19). Frames of Nostalgia and Belonging: The Resurgence of Ethno-nationalism in Sweden. *European Societies*, 1-20. 02 21, 2019 tarihinde <https://doi.org/10.1080/14616696.2018.1494297> adresinden alındı
- Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (2008). *Bütün Yönleriyle Alan Çalışması Etnografik Alan Notları Yazımı*. (A. E. Koca, Çev.) Ankara: Birleşik Yayınları.
- Eraydın, G. (2017). *Migration, Settlement and Daily Life Patterns of Syrian Urban Refugees Through Time Geography: A Case of Önder Neighborhood, Ankara*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Erder, S. (2010). "Düzensiz" Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler. B. Pusch, & T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar* (s. 41-55). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erman, T. (2017). Syrian Refugees in a Slum Neighbourhood: Poor Turkish Residents Encountering the Other in Önder Neighbourhood, Altındağ, Ankara. D. E. Utku, K. O. Unutulmaz, & İ. Sirkeci (Dü) içinde, *Turkey's Syrians Today and Tomorrow* (s. 99-130). London: Transnational Press London.
- Erol, A. M. (2016). İsrail: Göçle Kurulmuş Bir Devlet. S. G. İhlamur-Öner, N. A. Öner, & T. Bora (Dü.) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 439-458). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fox, M. J., & Reece, A. (2013, 05 09). The Impossible Decision: Social Tagging and Derrida's Deconstructed Hospitality. *Knowledge Organization*, 40(4), 260-265. 03, 15, 2019 tarihinde <https://doi.org/10.5771/0943-7444-2013-4-260> adresinden alındı
- Gardiner, M. (2016). *Gündelik Hayat Eleştirileri*. (D. Özçetin , B. Taşdemir, & B. Özçetin, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (tarih yok). 02 10, 2019 tarihinde http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf adresinden alındı
- Geertz, C. (1973). Thick Description: Toward and Interpretive Theory of Culture. C. Geertz içinde, *The Interpretation of Cultures* (s. 310-323). Basic Books. 03, 21, 2019 tarihinde <https://philpapers.org/rec/GEETTD> adresinden alındı
- Geertz, C. (1974). "From the Native's Point of View": On the Nature of Anthropological Understanding. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 28(1), s. 26-45. 04, 17, 2019 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/3822971> adresinden alındı
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (B. Cezar, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gültekin, A. K. (2016). Çoğunluğun Azınlığında Bir Antropoloğun Yabancılık Deneyimleri. R. Harmanşah, & Z. N. Nahya (Dü) içinde, *Etnografik Hikayeler Türkiye'de Alan Araştırması Deneyimleri* (s. 118-136). İstanbul: Metis Yayınları.

- Habermas, J. (2017). *"Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak Siyaset Kuramı Yazıları*. (i. Aka, Çev.) İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
- Hazan, J. C. (2016). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. S. G. Ihlamur-Öner, N. A. Öner, & T. Bora (Dü.) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 183-197). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de Uluslararası Göçün Siyasal Arkapları: Küreselleşen Dünyada "Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak". B. Pusch, & T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar* (s. 17-40). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul. 02, 05, 2019 tarihinde https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023_.pdf adresinden alındı
- Ihlamur-Öner, S., & Öner, N. (2016). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. (T. Bora, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- IOM. (2011). Glossary on Migration. Cenevre, İsviçre. 01 15, 2019 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf adresinden alındı
- Jones, R. (2009). Categories, Borders and Boundaries. *Progress in Human Geography*, 33(2), 174-189. 02 21, 2019 tarihinde <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0309132508089828> adresinden alındı
- Kalekin-Fishman, D. (2013). Sociology of Everyday Life. *Current Sociology*, 61(5-6), 714-732. 02 14, 2019 tarihinde <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0011392113482112> adresinden alındı
- Kavas, A., & Kadkoy, O. (2018, 06). Syrians and Post-War Ghetto in Turkey. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. 11, 17, 2018 tarihinde https://www.tepav.org.tr/upload/files/1528374080-0.Syrians_and_Post_War_Ghetto_in_Turkey.pdf adresinden alındı
- Kavas, A., Avşar, İ., Kadkoy, O., & Bilgiç, E. Ç. (2019). *İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları*. TEPAV. 01, 26, 2019 tarihinde <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1400> adresinden alındı
- Kaya, A., & Şahin, B. (2007). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kaya, M. (2017). *1919-1925 Yılları Arasında Anadolu Rumlarının Müslümanlaştırılması Üzerine Bir Bellek Çalışması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kearney, R. (2018). *Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar Ötekiliği Yorumlamak*. (B. Özkul, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılıç, A., Berber, E., & Çetin, S. (2015). *Ankara Siteler Bölgesi'nin Önder ve Hacılar Mahallelerinde Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamında Yapılan Yıkım Faaliyeti İle İlgili Ön İnceleme Raporu*. Ankara: MAZLUMDER. 01, 20, 2019 tarihinde [http://ankara.mazlumder.org/webimage/files/y%C4%B1k%C4%B1m%20faaliyeti%20%C3%B6n%20inceleme%20raporu%20\(1\).pdf](http://ankara.mazlumder.org/webimage/files/y%C4%B1k%C4%B1m%20faaliyeti%20%C3%B6n%20inceleme%20raporu%20(1).pdf) adresinden alındı
- Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kotlu, E. (2007). *Yapısalcı ve Post-yapısalcı Sosyal Teoride Dil (Sosyal Teoride Bir Model Olarak Dil)*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lefebvre, H. (2010). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (I. Gürbüz, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Müdürlüğü, T.C. Dışişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel. (tarih yok). 02 12, 2019 tarihinde Kitleli Akınlar: http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitleli-akinlar_409_558_559 adresinden alındı
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi). (tarih yok). 01, 18, 2019 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641 adresinden alındı
- Oğuz, H. Ş. (2013). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında Sığınmacılık Deneyimi: Gaziantep Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Parlak, İ. (2015). *Öteki'nin Var Olma Sancısı Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Pusch B. & Wilkoszewski T. (2010). *Türkiye'ye Uluslararası Göç, Toplumsal Koşullar Bireysel Yaşamlar*. (M. Çomak-Özbatır, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Saybaşı, N. (2011). *Sınırlar ve Hayaletler Görsel Kültürde Göç Hareketleri*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Selek, P. (2009). Kenardakilerle Çalışmak Mı? D. Hattatoğlu, & G. Ertuğrul (Dü) içinde, *Methodos: Kuram ve Yöntem Kenarından* (s. 115-125). İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Şenyapılı, T. (2004). *"Baraka"dan Gecekonduya, Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü: 1923-1960*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (14, 09, 1994)
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf> adresinden alındı
- Üstel, F. (2016). *"Makbul Vatandaş"ın Peşinde II. Meşrutiyetten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. (T. Bora, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wimmer, A., & Schiller, N. G. (2003). Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology. *International Migration Review, Transnational Migration: International Perspectives*, 37, 576-610. 01, 26, 2019 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/30037750> adresinden alındı
- Wistrich, R. S. (2011). Introduction: The Devil, The Jews, and Hatred of the "Other". R. S. Wistrich içinde, *Demonizing the Other, Antisemitism, Racism and Xenophobia* (s. 1-15). New York: Routledge.

EKLER

EK 1. SİĞINMACILARLA YAPILAN GÖRÜŞME SORULARI

1. Adı, yaşı ve medeni haline ilişkin sorular.
2. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç yaşındalar? Okula gidiyorlar mı?
3. Kısaca hayat hikâyenizi anlatır mısınız?
4. Türkiye'ye ne zaman ve nasıl geldiniz?
5. Suriye'deki hayatınızdan bahseder misiniz?
6. Çalışıyor musunuz?
7. İşyerindeki çalışma şartlarınızla ilgili bilgi verebilir misiniz?
8. Türkiye'deki yaşam koşullarınız hakkında neler söyleyebilirsiniz?
9. Boş zamanlarınızı nerelerde geçiriyorsunuz, neler yapıyorsunuz?
10. Nerelerden alışveriş yapıyorsunuz?
11. Ankara içinde nerelerde bulundunuz?
12. Hastane veya resmi dairelerde herhangi bir problem yaşıyor musunuz?
13. Buradaki diğer sığınmacılarla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?
14. Burada günlük hayatınızda kimlerle/ne sıklıkla görüşüyorsunuz?
15. Burada yardım aldığınız birileri veya bir yer var mı?
16. Buraya gelmeden önce Türkiye'yle ilgili neler biliyordunuz?
17. Türkiye ve Türkler hakkında neler söyleyebilirsiniz?
18. Kendi ülkenizdeki hayatınızla Türkiye'deki hayatınız arasında ne gibi farklar var? Suriye'ye ilişkin en çok özlediğiniz şey nedir?
19. Suriye'deki geleneklerinizi burada devam ettirebiliyor musunuz?
20. Sizin veya çocuklarınızın Türk arkadaşları var mı? Varsa evlerine gidiyor musunuz? Ya da onlar sizin evinize geliyor mu?
21. Ailenizden birisinin bir Türk'le evlenmek istemesi durumunda ne yaparsınız?
22. Sizce Türkler sizin hakkınızda ne düşünüyor?
23. Burada kendinizi güvende hissediyor musunuz?
24. Başka bir ülkeye sığınmak için başvuru yaptınız mı yoksa Türkiye'de mi yaşamak istiyorsunuz?
25. Sizce gelecekte nasıl bir hayatınız olacak?

EK 2. YERLEŞİKLERLE YAPILAN GÖRÜŞME SORULARI

1. Adı, yaşı ve medeni haline ilişkin sorular.
2. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç yaşındalar? Okula gidiyorlar mı?
3. Kısaca hayat hikâyenizi anlatır mısınız?
4. (Çalışıyorsa) İşyerinizdeki çalışma koşullarınızla ilgili bilgi verebilir misiniz?
5. Bu mahallenin geçmişı ve bugünü hakkında bilgi verebilir misiniz?
6. Bu mahallede sizin için özel olan şey nedir/neydi?
7. Boş zamanlarınızı nerelerde geçiriyorsunuz, neler yapıyorsunuz?
8. Nerelerden alışveriş yapıyorsunuz?
9. (İşyeri sahipleri için) Sığınmacılar sizden alışveriş yapıyor mu? Yapmıyorlarsa sizce neden?
10. Bu mahallede sığınmacılarla birlikte yaşamaktan memnun musunuz?
11. Sığınmacılar buraya gelmeden önce onlar hakkında neler biliyordunuz?
12. Sığınmacıların neden kendi ülkelerini terk edip Türkiye'ye geldiklerini biliyor musunuz?
13. Sizce sığınmacılar neden bu mahalleye yerleşiyorlar?
14. Sizce sığınmacıların bu mahallede yaşam koşulları nasıl?
15. Sığınmacılar sizden herhangi bir yardım istiyor mu?
16. Sizce sığınmacılar neden Türkiye'ye geldikten bir süre sonra başka ülkeye gitmek istiyorlar?
17. Türkiye'de sığınmacıların olması ülke için dezavantajlı bir durum yaratıyor mu?
18. Bu mahallede sığınmacılar sizin için dezavantajlı bir durum yaratıyor mu?
19. Hiç sığınmacı komşunuz ya da arkadaşınız var mı? Birlikte neler yapıyorsunuz?
20. Çocuklarınızın Suriyeli arkadaşları var mı? Böyle bir arkadaşlıkla ilgili ne düşünürsünüz?
21. Sizce Türkiye'de sığınmacılara vatandaşlık hakkı verilmeli mi?
22. Sizce sığınmacılar Türkler hakkında ne düşünüyor?
23. Sığınmacıların haklarıyla ilgili neler biliyorsunuz?
24. Suriyeliler ve Türkler arasında kültürel benzerlikler veya farklılıklar var mı?
25. Mahallenin ve sizin geleceğınız hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 17/06/2019</p> <p>Tez Başlığı : GÜNDELİK HAYAT BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞİNCACILARI ŞEYTANLAŞTIRMA PRATİKLERİ: ÖNDER MAHALLESİ ÖRNEĞİ</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 118 sayfalık kısmına ilişkin, 17/06/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <p>1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç</p> <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"><i>E. Arıcan</i></p> <p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: ERCAN ARICAN Öğrenci No: N14223883 Anabilim Dalı: İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI Programı: KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR VE MEDYA</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"><i>Prof. Dr. Suavi AYDIN</i></p> <p style="text-align: center;">Prof. Dr. Suavi AYDIN HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ (Unvan, Ad Soyad, İmza) İletişim Bilimleri Bölüm Başkanı</p>

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES**

Date: 17/06/2019

Thesis Title: DEMONIZING THE SYRIAN REFUGEES IN EVERYDAY LIFE PRACTICES: A CASE OF ÖNDER NEIGHBORHOOD

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 17/06/2019 for the total of 118 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 2 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: ERCAN ARICAN

Student No: N14223883

Department: COMMUNICATION SCIENCES

Program: CULTURAL STUDIES AND MEDIA

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Suavi AYDIN
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

İletişim Fakültesi
(Title, Name Surname, Signature)

EK 4. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA		
Tarih: 17/06/2019		
Tez Başlığı / Konusu: GÜNDELİK HAYAT BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞİNMACILARI ŞEYTANLAŞTIRMA PRATİKLERİ: ÖNDER MAHALLESİ ÖRNEĞİ		
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. 		
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Gereğini saygılarımla arz ederim.		
 Tarih ve İmza		
Adı Soyadı: ERCAN ARICAN Öğrenci No: N14223883 Anabilim Dalı: İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI Programı: KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR VE MEDYA Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.		
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>		
 Prof. Dr. Suavi AYDIN HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İletişim Fakültesi (Unvan, Ad Soyad, İmza) Başkanı		
Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr		
Telefon: 0-312-2976860	Faks: 0-3122992147	E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES**

Date: 17.06.2019

Thesis Title / Topic: DEMONIZING THE SYRIAN REFUGEES IN EVERYDAY LIFE PRACTICES: A CASE OF ÖNDER NEIGHBORHOOD

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

E. Arican

Date and Signature

Name Surname: ERCAN ARICAN
Student No: N14223883
Department: COMMUNICATION SCIENCES
Program: CULTURAL STUDIES AND MEDIA
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

 Prof. Dr. Suavi AYDIN
 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
 İletişim Fakültesi
 İletişim Bilimleri Bölüm Başkanı

(Title, Name Surname, Signature)